

www.njb.nl

Registers

Op de NJB-site zijn gecumuleerde registers op het papieren NJB opgenomen vanaf 1994. Behalve het personenregister bevat dat een zeer uitgebreid zakenregister dat niet alleen verwijst naar onderwerpen die aan de orde komen in artikelen, opinies en O&M's, maar daarnaast ook naar de informatie vervat in de rubrieken Literatuur, Wetgeving en Nieuws. Door raadpleging van het register heeft de lezer dus ook informatie over artikelen in de ruim honderd tijdschriften die in de betreffende rubriek kort wordt weergegeven.

De registers linken naar de artikelen die sinds 1999 op de site zijn opgenomen.

Zoeken op de NJB site

In het archief kunt u full text zoeken op de artikelen, opinies, O&M's en reacties zoals die vanaf 1999 zijn opgenomen op deze site.

Link van de Week

<http://sim.law.uu.nl/SIM/Dochoome.nsf?Open>

Studie- en Informatiecentrum Mensenrechten (SIM) databases: met onder meer bibliografische beschrijvingen van boeken, rapporten, artikelen en data betreffende ondertekening, ratificatie en inwerkingtreding van de voornaamste VN- en regionale mensenrechtenverdragen en aanvullende protocollen.

Inhoud

Artikelen

Mr drs E.C. Alders

Hoe het lelijke kleine eendje een mooie zwaan werd - het ineenschuiven van de afdelingen 3.4 en 3.5 Awb

1427

Mr M.J. Borgers

De (schijn)oplossingen van het concept-wetsvoorstel 'Aanpassing ontnemingswetgeving'

1432

Opinie

Drs Y.M. van den Berg-Lotz

Levenslang

1439

O & M

Mr H.P. Ruysink, mr M.M.A. Straatman-Selij

Lichten van voorlopig gehechte personen: te licht bevonden

1440

Mr N. Schaar

PMK niet 'abusievelijk legaal'?

1440

Reacties

Mr H.J.S.M. Langbroek

De rechter aangesproken of de Staat verzocht

1441

Mr V.V.R. van Bogaert, mr E.F. Stamhuis

Naschrift

1442

Mr A.C. van der Bent

De waarde van overvloed

1442

Rectificatie 'De second opinion in strafzaken', NJB 2000/28.

1442

Rubrieken

Rechtspraak

1443

Literatuur

Boeken

1453

Tijdschriften

1454

Wetgeving

1459

Actualiteiten

1466

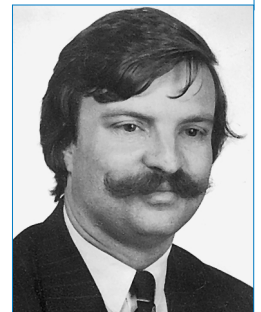
Agenda

1474

Hoe het lelijke kleine eendje een mooie zwaan werd

Het ineenschuiven van de afdelingen 3.4 en 3.5 Awb

Met de beoogde ineenschuiving van de afdelingen 3.4 en 3.5 van de Algemene wet bestuursrecht zal een aantal rare kronkels uit de wet verdwijnen. In veel overbodige bepalingen is gesnoeid en de wet wordt beter leesbaar. De operatie heeft ook nadelen. De belangrijkste daarvan is dat de doorlooptijd van beschikkingen op aanvraag flink zal worden verlengd.

Eddie Alders werkt bij de Vereniging FME-CWM, een werkgeversorganisatie in de metaal- en elektrotechnische industrie.

Onlangs is een wetsvoorstel ingediend waarmee uitvoering wordt gegeven aan een van de voornemens uit de Regeringsverklaring van 1998, te weten de samenvoeging van de afdelingen 3.4 en 3.5 van de Awb.¹ Als aanhef is daarvoor meegegeven de 'uniforme openbare voorbereidingsprocedure'. Daarmee worden meerdere doelen beoogd, de MvT noemt enkele daarvan. In willekeurige volgorde zijn dat versoering van wetgeving (vermijden van overmatige detaillering), terugdringen van de juridisering alsmede het overzichtelijker maken van de regelgeving. Alles bij elkaar is het wetsvoorstel daarin zeker geslaagd. Zonder dat de MvT dat met zoveel woorden zegt kan daaraan nog worden toegevoegd: een terugdringing van het aantal momenten waarop inspraak mogelijk is en van het aantal momenten waarop naar een rechter gestapt kan worden. Overigens is de MvT wel wat overdreven voor wat betreft de (bijdrage aan de) dejuridisering: het leidt bijvoorbeeld niet tot minder besluiten, noch tot vermindering van de formulieren- en gegevensstroom die daarmee samenhangt. Voorts zij gemeld dat het (voor wat betreft beschikkingen) om een beperkt aantal besluiten gaat, te weten die welke zijn voorbereid via een

openbare voorbereidingsprocedure. Voor de bulk van de beschikkingen, die verlopen via afd. 4.1.1 Awb, verandert er immers niets. Desondanks is het een waardevolle wetgevingsoperatie, mede doordat een aantal rare kronkels uit de Awb verdwijnt waardoor deze wet heel wat leesbaarder wordt.

1. Het wetsvoorstel in grote lijnen

Uit een snelle scan van het wetsvoorstel ziet de lezer direct dat de samenvoeging van de huidige afdelingen 3.4 en 3.5 een hoog '3.5-gehalte' heeft. Veel cruciale elementen uit die afdeling zijn overgenomen. Verder valt het op dat er flink veel dor hout is gekapt uit beide afdelingen, met name uit 3.5.

In par. 2 zal – met een visie vanuit de praktijk zoals ik die zelf ervaar – uitgebreid worden ingegaan op de details. Het lijkt mij evenwel nuttig om vooraf iets te zeggen over de voorgeschiedenis; lezing van de MvT komt wellicht over als een min of meer op zichzelf staande wetswijziging, zonder diepere achtergronden. Anders gezegd: met dit wetsvoorstel wordt flink

Deze artikelen zijn ook te raadplegen op Internet www.njb.nl

1. Kamerstukken II 1999/00, nr. 27 023.

Men zou kunnen zeggen dat met afd. 3.5 het lelijke eendje was binnengehaald in de Awb. Het paste totaal niet in de Awb.

aan de Awb gesleuteld, nauwelijks 6 jaar nadat deze van kracht werd. Men mag er van uit gaan dat destijds bewust is gekozen voor twee openbare procedures, en kan de vraag stellen waarom daar nu zo anders tegenaan wordt gekeken.

1.1 De voorgeschiedenis

In de eerste versie van de Awb (eerste tranche) zoals die in juli 1989 werd aangeboden aan de Tweede Kamer² kwam de uitgebreide openbare voorbereidingsprocedure in het geheel niet voor. De Awb beoogde uniformiteit te brengen in de grote variëteit aan bestuursrechtelijke regelgeving (met betrekking tot procedures rond beschikkingen en andere besluiten), waarin per regeling veelal afwijkende bepalingen waren opgenomen rond termijnen, kring van inspraakgerechtigden, motivering enz. Het beoogde doel was dat er met de inwerkingtreding van de Awb een kaal-slag zou plaatsvinden in vele formele wetten en lagere regelingen, voor wat betreft deze onderwerpen die nu centraal geregeld zijn. Dat is ook gebeurd. Uiteraard is het zo dat daartegen (in de jaren 1989-1993) enig protest heeft geklonken; men was vaak vertrouwd met specifieke bepalingen en je weet maar nooit wat je daar voor terugkrijgt. De MvT bij de eerste tranche ging er echter van uit dat alle procedures zoveel mogelijk door één deur moesten. Het feit dat in de diverse regelingen grote en kleine verschillen voorkwamen werd niet geschraagd door een aantoonbare noodzaak daartoe, maar was meer een gevolg van historisch gegroeide situaties en cultuurverschillen op de onderscheiden departementen.

Met betrekking tot één stuk bijzondere wetgeving kwam daartegen toch sterk verzet. In het Voorlopig Verslag (met name p. 7 t/m 9) werd de bezorgdheid uitgesproken dat er veel verloren zou gaan als de unieke procedure rond de toenmalige Wabm (Wet algemene bepalingen milieuhygiëne) verloren zou gaan. De grotere publiciteit rond deze beschikkingen, en de grotere groep van inspraakgerechtigden die deze procedure kende ('een ieder' in plaats van 'belanghebbenden') werd onmisbaar geacht voor besluiten met een grote impact zoals (destijds) Hinderwetvergunningen. De MvA kwam daar niet goed uit (p. 3, 4 en 62). Na enig getouwtrek is dan in juni 1991 toch de kogel door de kerk:³ de Wabm-procedure zou onverkort in de Awb worden ingebouwd, op dat moment aangeduid als afd. 3.4A.

Een en ander leidde ertoe dat in mei 1991 bij de Tweede Kamer een voorstel tot een aanbouwwetje ingediend werd.⁴ De MvT (p. 1 t/m 4) stelde de noodzaak tot de uitbreiding vrij algemeen, te weten tot (een procedure voor) besluiten waarvoor afd. 3.4 als 'te licht' moest worden beoordeeld. Het ging daarbij om besluiten 'waarbij de belangen van derden in sterke mate betrokken kunnen zijn'. Het nadeel van een verdere detaillering en uitbreiding van de Awb kon daarbij niet opwegen tegen dat belang, waarbij als bijkomend voordeel werd genoemd de mogelijkheid dat 'een zwaardere voorbereidingsprocedure ook wenselijk kan zijn buiten het terrein van het milieurecht'. De (toen in voorbereiding zijnde) Tracéwet was een mooi boegbeeld voor afd. 3.4A en werd dan ook uitgebreid ten tonele gevoerd.

Dat is opmerkelijk. Vooral omdat in het wetgevings-traject met name aandacht werd geschonken aan de ruimere publiciteit en inspraak van de Wabm-procedure. Toch was dat eigenlijk maar een mineur verschil met afd. 3.4, de Wabm-procedure zou wat dat betreft evengoed in afd. 3.4 ingepast kunnen zijn. Op zich rechtvaardigde dat dus niet eens de aparte behandeling, het is vreemd dat nauwelijks boven water kwam dat de Wabm-procedure in andere opzichten volledig anders was dan afd. 3.4. De Awb ging uit van de opzet 'aanvraag-besluit-bezwaar-beroep'. De Wabm-procedure daarentegen van de opzet 'aanvraag-ontwerpbesluit-bezwaar-besluit-beroep'. Dat lijkt niet zo'n groot verschil maar schijn bedriegt, vooral omdat de ontwerpbesluit van de Wabm geen direct rechtsgevolg had maar het besluit in het kader van afd. 3.4 wél meteen van kracht werd. Daarnaast werd nauwelijks verwezen in de rechtvaardiging om de aparte procedure te handhaven. In de MvT van het voorliggende wetsvoorstel wordt ook zomaar aan dit belangrijke verschil voorbijgegaan hetgeen gevolgen kan hebben. Daarover straks meer.

Terugkijkend op de historie kan de vraag worden gesteld of het een gelukkige keuze is geweest om de Wabm-procedure (verankerd als afd. 3.5) in de Awb op te nemen. Dat is naar mijn idee voor de milieubeschikkingen zeker het geval. Een dergelijke beschikking beslaat vaak vele tientallen pagina's, met niet zelden honderden voorschriften, en daarop komen in veel gevallen de nodige opmerkingen. Het is niet handig als zo iets wordt gegoten in een beschikking die meteen van kracht is (conform de hoofdregel van de Awb), met een ontwerpbesluit kan je nog een heleboel kanten op en de sfeer rond een ontwerpbesluit is minder formeel waardoor vaak sneller tot consensus kan worden gekomen. Helaas is het zo dat zowel vergunningaanvragers als -verleners (te) weinig gebruik maken van de mogelijkheid van informeel overleg, waardoor veelal in de ontwerpbesluit nog het nodige gerepareerd moet worden, en dat kan dus gelukkig nog.

Daardoor had de Awb evenwel een rare constructie gekregen, gezien alleen al de omvang van afd. 3.4 (4 artikelen) vergeleken met afd. 3.5 (20 artikelen). Dit temeer omdat afd. 3.4 vele malen vaker wordt toegepast dan afd. 3.5. De vele optimistische passages in de kamerstukken dat afd. 3.5 ook toepassing zou kunnen vinden in andere procedures hebben weinig navolging gevonden, voorzover mij bekend alleen in de reeds genoemde Tracéwet en de Ontgrondingenwet.

In wat onaardige bewoordingen zou men kunnen zeggen dat met afd. 3.5 het lelijke eendje was binnengehaald in de Awb. Het paste totaal niet in de Awb, zo moest speciaal voor deze afdeling de term 'bedenkingen' worden geïntroduceerd, als juridische term voor commentaar op de ontwerp-besluit, alsmede de nog vreselijker term 'gedachtewisseling'. Voor deze termen is trouwens niet eens een definitie in de Awb te vinden. Daar hoeft men zich alsnog niet het hoofd over te breken, want met het ineenschuiven zijn deze termen weer net zo snel verdwenen.⁵ Verder valt het op dat het taalgebruik sterk afwijkt, in afd. 3.5 worden dezelfde zaken (als in 3.4) met veel meer omhaal van woorden, en met veel meer details en speciale uitzonderingen geregeld. In onderstaande par. 2 zal meer uitgebreid worden ingegaan op de talrijke verschillen.

1.2 Waarom de Awb in de steigers

Het is op zich een goede zaak om de materie eens op te schudden en daar de stofkam doorheen te halen,

2. Kamerstukken II 21 221, te beginnen in vergaderjaar 1988/1989.

3. Zie het Eindverslag p. 3/4 en 18/19, en de Nota n.a.v. het Eindverslag p. 7/8.

4. Kamerstukken II 22 601, te beginnen in vergaderjaar 1991-1992.

5. De term 'bedenkingen' komt nog wel her en der voor in andere bijzondere wetgeving, zie bijv. art. 27 Wet ruimtelijke ordening en art. 84 Onteiningswet.

maar dat is – de MvT lezende – niet de reden voor de ingrijpende update van de Awb. Er deden zich sinds 1994 andere ontwikkelingen voor. In het streven naar een slagvaardiger bestuur werd de term ‘juridisering’ bedacht. Over de vraag wat dat nu precies is lijkt iedereen zo zijn eigen ideeën te hebben, variërend van frustraties over rechters die al te nauwgezet het werk van bevoegde overheden inhoudelijk controleren⁶ tot het wijzen met vingers naar de kwaliteit van de wetgeving.⁷ Voor burgers lijkt dat vooral te zijn de gedwongen afstandelijk-formele manier van omgaan met de overheid via regels en formulieren die als vertragend, ingewikkeld en onleesbaar worden ervaren. Ook sommige burgers en (milieu-)actiegroepen doen trouwens net zo dapper mee aan de juridisering door via zinloze procedures en juridische gevechten rond formaliteiten besluiten aan te vechten of zich tegen de uitvoering daarvan op een onredelijke manier te verzetten. Wat mij betreft mag dat best harder worden ontmoedigd door bijvoorbeeld art. 8:75 lid 1, tweede volzin Awb, wat meer in het zonnetje te zetten.⁸ Ikzelf ervaar ‘juridisering’ vooral in de sfeer van overdreven regelgeving: zo zijn de artikelen 52 en 52a Woningwet onvoldoende doordacht en zijn deze een molensteen om de nek van het bedrijfsleven doordat zij hun doel verre voorbij-schieten. Een nog groter knelpunt betreft (het tekortschieten van) de kwaliteit van degenen die al die regels moeten uitvoeren: het is ook niet verwonderlijk dat het hoge detailniveau en de complexe jurisprudentie voor velen niet meer bij te benen zijn. Wat dat betreft dus niet alleen een verwijt dat de kwaliteit van de regelgeving tekortschiet, maar ook dat de opstellers zich te weinig realiseren dat er vele gewone mensen zijn die deze regels moeten kunnen begrijpen en uitvoeren. Wat de rol van de rechterlijke macht betreft: afgaand op de kwaliteit van een groot aantal (milieu-)beschikkingen welke ikzelf aan mij zie voorbijtrekken is het een zegen dat rechters zich daar inhoudelijk indringend in verdiepen. Het is niet te hopen dat de voorstanders van een meer marginale toetsing de kans krijgen om hun zin daarin door te drukken.

1.3 Het zwaartepunt: afschaffen van het bezwaarschrift

Eén van de aspecten welke in het kader van de dejuridisering aangemerkt werd als een vorm van doorgeschoten rechtsbescherming was het verplichte karakter van de indiening van een bezwaarschrift, voordat men de gang naar de rechter kan maken. Zeker bij procedures waar veel vooroverleg is geweest, over de aanvraag en over informele concepten (lees: afd. 3.4), wordt deze verplichting vaak als een herhaling van zetten ervaren die alleen maar tot vertraging leidt.⁹

Onderhavig wetsvoorstel haakt daar op in. Alle besluiten die thans verlopen via afd. 3.4, zullen gaan verlopen via het systeem dat nu nog afd. 3.5 heet. Dat betekent kortweg dat van alle besluiten vooreerst een ontwerp-beschikking gepubliceerd gaat worden, en daarna pas een definitieve beschikking. Tegen de ontwerp-beschikking kunnen zienswijzen worden ingebracht maar kan geen hulp van een rechter worden gevraagd, tegen de definitieve beschikking is rechtsstreeks beroep opengesteld.

De gekozen opzet is slim bedacht. Van enige afstand bezien moet echter worden gezegd dat er wel wat haken en ogen aan zitten. Het bezwaarschrift is afgeschaft, maar daar is een zienswijze voor teruggekomen. Qua dejuridisering is dat dus lood om oud ijzer, het betreft niet meer dan een naamswijziging. Wel moet gezegd dat er nu (in deze fase) geen schorsing meer kan worden gevraagd: dat scheelt iets. Verder is

het zo dat de Awb-commissie buitenspel is gezet, iets waar in de MvT geen woord aan wordt gewijd. Dat gaat mij net iets te ver. Er van uitgaande dat van de zienswijze-fase (bestaat die term al?) toch enige zeefwerking dient uit te gaan kan men de vraag stellen of de gekozen opzet (zonder Awb-commissie) wel effectief genoeg is om een onnodige belasting van de rechterlijke macht te voorkomen. Het zij toegegeven dat bij de huidige 3.5-procedures ook niet wordt geadviseerd door een ‘bedenkingencommissie’, maar kijkend naar handhavingsbesluiten op milieugebied en naar beschikkingen inzake de Wet bodembescherming (die via afd. 4.1.1 verlopen, resp. via afd. 3.4) dan is mijn constatering dat Awb-commissies doorgaans via scherpe adviezen het bevoegd gezag tot bezinning dwingen en hun nut aldaar ruim bewezen hebben. Om hieraan tegemoet te komen lijkt het mij onmisbaar dat aan degene tot wie de beschikking zal worden gericht¹⁰ de mogelijkheid wordt geboden om een advies te vragen aan een Awb-commissie. De maximale beslistermijn moet met dat extra tijdsbeslag dan maar worden verlengd. Bij de huidige 3.5-beschikkingen wordt de Awb-commissie (althans door mij) ook wel eens node gemist.

1.4 Naar langere termijnen

Er zijn nog andere haken en ogen. Uit de historie is duidelijk geworden dat milieuvergunningen niet goed pasten in het systeem van de huidige afd. 3.4. Nu wordt de zaak omgedraaid, vergeleken met hetgeen rond 1990 gebeurde. Nu worden de besluiten die verlopen via de huidige afd. 3.4 kennelijk wél geschikt geacht om – kortweg – door de deur van de ‘zwaardere’ afd. 3.5 te gaan.

Is dat zo? In grote lijnen kan men zeggen dat er ten eerste nog steeds één belangrijk moment is om in te spreken. In de huidige afd. 3.4 is dat het bezwaarschrift naar aanleiding van een besluit dat al van kracht is, in de nieuwe opzet zijn dat de zienswijzen tegen de ontwerpbeschikking die nog geen rechtskracht heeft. Verdwenen zijn de zienswijzen met betrekking tot de aanvraag. In de huidige regeling van afd. 3.4 is het tijdsbestek tot het moment dat er een beschikking is met rechtskracht relatief kort (een redelijke termijn, maar maximaal 8 weken tenzij de formele wet anders bepaalt, zie art. 4:13 Awb), hetgeen vooral van belang is voor beschikkingen waar weinig of geen discussie over bestaat (dan kan het zelfs nog veel sneller). In de nieuwe opzet gaat dat allemaal veel langer duren. Het opstellen van een beschikking op basis van afd. 3.4 nu, duurt naar ver-

Afgaand op de kwaliteit van een groot aantal (milieu-)beschikkingen is het een zegen dat rechters zich daar inhoudelijk indringend in verdiepen. Het is niet te hopen dat de voorstanders van een meer marginale toetsing de kans krijgen om hun zin daarin door te drukken.

6. Zie bijvoorbeeld het Kabinetstandpunt naar aanleiding van het rapport ‘Bestuur in geding’ (Kamerstukken II 1998/99, 26 360 nr. 1).

7. Mr. A.H. Korthals, N/B 2000, p. 209.

8. In sommige andere wetten is dat al met zoveel woorden geregeld, zie bijv. art. 50 Onteigeningswet en art. 20 Wet voorkeursrecht gemeenten.

9. Zie bijv. K.H. Sanders, N/B 1999, p. 171.

10. Of meer in het algemeen aan belanghebbenden.

wachting immers net zo lang als dat van een ontwerpbeschikking straks. Nu kan men meteen (kortweg: na die 8 weken) aan de slag (met uiteraard wel het bekende risico van een later vernietigde beschikking). Straks zal men – ook bij beschikkingen waar eigenlijk niks mis mee kan gaan – toch steeds de termijn moeten afwachten waarin commentaar geleverd kan worden op de ontwerpbeschikking. Indien deze al wordt afgegeven binnen de huidige maximale termijn, moet men dus alsnog tenminste 6 weken extra wachten. Het voordeel van de nieuwe opzet is – voor derden – dat er doorgediscussieerd kan worden in een fase waarin nog geen (soms nauwelijks omkeerbare) gevolgen kunnen intreden van een besluit met rechtskracht. Voor de aanvrager betekent het echter (meestal onnodig) een flinke vertraging, dat is geen dejuridisering. Ook ten aanzien van de ‘aard’ van de procedure kan men zich afvragen of veel (nu: 3.4-)beschikkingen daar in passen. Een ontwerpbeschikking heeft immers in zich dat (het fijn is dat) er nog discussie mogelijk is over details en uitwerkingen, en dat zal bij sterk gebonden beschikkingen zelden het geval zijn.

De vraag of het ‘beter of slechter’ is, is dus niet zomaar te beantwoorden, al neig ik zelf naar het laatste. Voor alle (nu: 3.4-)beschikkingen treedt zonder meer vertraging op door langere doorlooptijden, voor zwaardere beschikkingen (en daar gaat het bij de openbare procedures toch om) kan het wegvallen van het ‘wakend oog’ van de Awb-commissie een groot gemis gaan worden. Dat kan knelpunten gaan geven, zeker omdat het de bedoeling lijkt (MvT, par. 1 en 7) dat er een eind gaat komen aan alle nog bestaande (beschikkingprocedures in) bijzondere wetgeving waarin wordt afgeweken van de standaardprocedures van de Awb. Bij de gekozen opzet zou daar wel eens (net als tien jaar terug) verzet tegen kunnen gaan ontstaan omdat men daarmee niet goed door de bocht kan. Dat knelpunt is wel op te lossen, in casu door (per wet of regeling te bezien) te bepalen dat het bestuursorgaan kan besluiten dat de ontwerpbeschikking al de rechtskracht heeft als ware er een definitief besluit. Dat klinkt wellicht als een aardbeving in de Awb maar het is in wezen slechts een nuance verschillend van de huidige afd. 3.4. Immers wordt een 3.4-besluit nu terstond van kracht maar wordt de aanvrager geacht er op bedacht te zijn dat naar aanleiding van een bezwaarschrift alles geheel kan worden teruggedraaid en dat het dus in onzekere situaties beter is om de bezwaarschriften-termijn af te wachten. Deze oplossing is een optimum in snelheid en flexibiliteit: in eenduidige situaties een korte beslistermijn, geen vertraging doordat zienswijzen op de ontwerpbeschikking moeten worden afgewacht en geen mogelijkheid tot schorsing. Een en ander natuurlijk wel geheel voor risico van de aanvrager, dan wel van het bestuursorgaan bij een ambtshalve beschikking. Deze oplossing ligt beduidend dichter bij de praktijk dan die van het wetsvoorstel, en heeft toch alle voordelen van het wetsvoorstel in zich.

2. Het wetsvoorstel in detail

2.1 De aanvraag

In de huidige afd. 3.4 wordt de aanvraag ter inzage gelegd en bekendgemaakt, waarbij belanghebbenden (gedurende 4 weken) een zienswijze kunnen inbrengen. In de huidige afd. 3.5 gebeurt dat niet, de ontvanger krijgt slechts een ontvangstbevestiging. Dat is wel opmerkelijk, want afd. 3.5 behelst immers de uitgebreide openbare voorbereidingsprocedure, en die begint dus al met minder publiciteit.¹¹ In het

wetsvoorstel wordt de variant van afd. 3.5 overgenomen, dus geen publicatie meer van de aanvraag. In de praktijk van de milieuvergunningen is dit naar mijn idee geen groot gemis gebleken. Vooreerst kan natuurlijk worden gesteld dat het weinig zin heeft om te reageren als je nog geen idee hebt welke beschikking er uit zal komen rollen. Ten tweede is er bij de ontwerpbeschikking alle gelegenheid om inhoudelijk te reageren.

Daarentegen is de speciale regeling van afd. 3.5 voor de aanvulling van een aanvraag (art. 3:18) komen te vervallen en is aangesloten bij het huidige – meer beperkte – art. 4:5.

2.2 De ontwerpbeschikking en de definitieve beschikking

De huidige afd. 3.4 gaat uit van een beschikking die meteen van kracht wordt. Deze beschikking moet (kortweg) binnen een termijn van 8 weken zijn gegeven. Wie zich met dat besluit niet kan verenigen kan binnen 6 weken een bezwaarschrift indienen, waarop in beginsel binnen 6 weken (met Awb-commissie: 10 weken) moet zijn beslist. Grofweg komt dat uit op een termijn van 24 weken voordat men de fase van (zonodig) beroep heeft bereikt.

De huidige afd. 3.5 gaat uit van een ontwerpbeschikking binnen maximaal 12 weken. Daarna start een periode van 4 weken voor de indiening van bedenkingen. Uiteindelijk moet binnen 6 maanden na de aanvraag een besluit zijn genomen, waarna de fase van beroep begint.

Dat is een ‘close finish’. Het verhuult echter een aantal grote verschillen. In de huidige afd. 3.4 is er in beginsel na maximaal 8 weken een besluit met rechtskracht, in afd. 3.5 kan dat 6 maanden duren. In de huidige afd. 3.4 is tijd ingeruimd voor een advies van de Awb-commissie, in afd. 3.5 is daarvan geen sprake.

De MvT glijdt hier een beetje uit. Uitgangspunt is – zoals gemeld – afd. 3.5, dus eerst een ontwerpbeschikking. Daarvoor is (in het wetsvoorstel) bewust geen termijn gesteld, alleen voor de definitieve beschikking is een maximale termijn gesteld van 6 maanden. De motivering daarvan klopt niet geheel, zo wordt gesteld dat (voor de huidige 3.4-besluiten) ‘ook thans geen maximale termijn geldt voor een definitief besluit’ (MvT, par. 5.3). Echter, de standaardtermijn voor een besluit in primo is wel degelijk 8 weken.¹² Het verbaast mij dat de Raad van State daar in zijn advies niets over opmerkt. In de gekozen opzet kunnen aanvragers in theorie 6 maanden wachten zonder dat er zelfs een ontwerpbesluit is. Dat is wel erg lang, zeker als men de geschiedenis bekijkt van de eerste tranche Awb waarbij de bijzonder lange termijn van 6 maanden van afd. 3.5 werd gerechtvaardigd met een beroep op het karakter van de Wabm en dat het in afd. 3.4 allemaal veel sneller kon: nu wordt de Wabm-termijn tot standaard verheven en dat is niet logisch. In het wetsvoorstel zou dan ook moeten worden opgenomen dat – behoudens afwijking bij wettelijk voorschrift – een ontwerpbesluit binnen een redelijke termijn, maar maximaal binnen 8 weken moet zijn genomen. Voor de beslissing op de definitieve beschikking zou een zeer korte termijn kunnen worden opgenomen indien geen zienswijzen zijn ingebracht (bijv. enkele weken).

Eerder is al opgemerkt dat de Awb-commissie wel erg makkelijk op een zijspoor is gezet. Als de ontwerpbeschikking straks inhoudelijk gelijk is aan het primaire besluit (bij de 3.4-beschikkingen) nu, waarom zou men dan straks ineens wel zonder Awb-commissie kunnen? Het voorstel is daarmee wel erg ver doorgeschoten in het streven naar ‘kort en simpel’, zon-

11. Dat heeft een reden: in de Wabm werd de aanvraag wel degelijk ter inzage gelegd, en mede daardoor duurde de totale procedure (maximaal) 7 maanden. Bij de ombouw van de Wabm naar de Wet milieubeheer (per 1 maart 1993) is deze schakel komen te vervallen en werd de zogeheten ‘verkorte procedure’ van de Wabm tot standaard verheven. De terinzagelegging van de aanvraag (1 maand) kwam daarmee te vervallen en de totale procedure daardoor verkort tot (maximaal) 6 maanden.

12. Zie ook de MvT bij de eerste tranche p. 85: de gehele titel 4.1 geldt voor alle beschikkingen.

der dat er in de MvT ook maar een woord aan wordt gewijd. Naar mijn idee dient er een rol te blijven voor de Awb-commissie. De beslistermijn in situaties dat er wel zienswijzen zijn ingebracht kan alsdan aansluiten bij afd. 7.2 Awb.

2.3 Enkele andere belangrijke zaken in deze fase van de procedure

– De kring van beroepsgerechtigden: afd. 3.5 ging uit van ‘een ieder’ met de mogelijkheid om dat te beperken, afd. 3.4 van ‘belanghebbenden’ met de mogelijkheid om dit uit te breiden. De laatste variant is letterlijk overgenomen. Het wetsvoorstel gaat daarmee de discussie over de ‘actio popularis’ een beetje uit de weg,¹³ maar optisch komt nu duidelijker naar voren dat inspraak door ‘een ieder’ echt een uitzondering is voor bijzondere situaties. Ikzelf zie weinig in het nut van inspraak door een ieder, en nog minder in het belangrijkste argument om dat te handhaven, te weten dat de discussie zich anders zou verplaatsen naar de vraag wie ‘belanghebbend’ is. Dat is op het overgrote deel van het bestuursrecht nu kennelijk geen onoverkomelijk knelpunt, of het moet zo zijn dat wij twee soorten belanghebbenden kennen en daar geloof ik niet in.

– Besluiten op provinciaal niveau worden conform afd. 3.4 op dit moment niet (voor)gepubliceerd in de Staatscourant, die op basis van afd. 3.5 juist wel. Met kennelijk enige tegenzin kiest de MvT voor de eerste variant, onder de voorwaarde dat provinciale besluiten dan wel anderszins ‘toereikend’ worden kenbaar gemaakt. Dat is echter een volkomen open eind.

– Omdat er sprake is van één inspraakmoment (tot het moment is bereikt waarop het definitief besluit wordt genomen) moest ook hier een keuze worden gemaakt voor een term waarmee commentaar en opmerkingen worden aangeduid, te weten hetzij ‘zienswijze’, hetzij ‘bedenkingen’. Naar mijn idee kiest de MvT terecht voor de eerste term.¹⁴

– De par. 3.5.6 vervalt vrijwel geheel. Die paragraaf is zeker een rare eend, buiten afd. 3.5 is nauwelijks iets te vinden over ambtshalve wijzigingen. Daar komt slechts in enkele artikelen iets voor terug (3:15 vierde lid, en 3:18 derde lid). Alles vervalt inzake de zogeheten ‘voornemenprocedure’. Dat is nog eens dejuridiserend. De MvT merkt op dat het logisch is dat bij een voornemen om een ambtshalve besluit te gaan nemen overleg plaatsvindt maar dat het geen toegevoegde waarde heeft om dat tot in detail vast te leggen. Overigens is voor ambtshalve te nemen besluiten geen maximale termijn bepaald.

– Als termijn voor het indienen van zienswijzen is gekozen voor de standaard-termijn van 6 weken, daarmee vervalt de afwijkende termijn van vier weken uit afd. 3.5. Uit deze afdeling vervalt ook de gedachtewisseling.

– Anonimiteit: in afd. 3.5 is vastgelegd dat derden een onbeperkt recht hebben op het niet-bekend maken van hun identiteit. Dat vervalt, aangesloten is bij de Wob (cf. huidige afd. 3.4) waarin tot zodanige geheimhouding alleen na een belangenafweging kan worden besloten.

2.4 De fase van beroep

Nadat is beslist op de zienswijze staat rechtstreeks beroep open bij de bestuursrechter. Daar valt niet zoveel over te melden. Een belangrijk detail is wel dat de termijn voor beroep aanvangt op de dag na die van terinzagelegging (zoals nu ook geldt in bijv. de Wet milieubeheer), en niet op het moment van bekendmaking. Tussen die momenten kan enige tijd zitten ten nadele van derden die daardoor hun beroepstermijn bekort kunnen zien.

2.5 Enkele openstaande punten

De huidige afdelingen 3.4 en 3.5 hebben een uitgebreide jurisprudentie opgeleverd, die deels nogal verrassend is geweest. Met de nieuwe afd. 3.4 kan dat weer worden afgewacht, maar het lijkt mij beter dat een aantal zaken helder wordt vastgelegd, zodat de praktijk daarin niet via ‘trial and error’ bij de rechter zijn weg hoeft te zoeken.

Dat betreft bijvoorbeeld de keuze van het wetsvoorstel om – in navolging van de jurisprudentie inzake afd. 3.5 – ervoor te kiezen dat pro forma zienswijzen niet mogelijk zullen zijn. Dat is op zich helder, maar een daarmee samenhangend punt is niet duidelijk. Thans is het zo dat de ABRS in beroep die punten afwijst, die niet reeds waren opgenomen in de bedenkingen. In het kader van beroep tegen een besluit op bezwaar kunnen alle punten worden genoemd, dus ook die welke niet waren vermeld in het bezwaarschrift.¹⁵ Het is gewenst dat duidelijk wordt gemaakt dat in de nieuwe afd. 3.4 de jurisprudentie van de ABRS wordt verankerd. Dit temeer omdat deze jurisprudentie is gebaseerd op (in de woorden van de ABRS) ‘het samenstel van bepalingen in de Wet milieubeheer’ en dit dus niet rechtstreeks uit de Awb volgt.

Andere openstaande vragen zijn hoe moet worden omgegaan met wijzigingen en aanvullingen van de aanvraag na de ontvangstbevestiging maar vóór de terinzagelegging van de ontwerp-beschikking en de vraag of de ambtenaar die (in mandaat) de ontwerp-beschikking heeft opgesteld, bevoegd is om te beslissen op ingebrachte zienswijzen. Verder de vraag hoe moet worden omgegaan met de mogelijkheid (of zelfs de noodzaak, bijv. bij een ingrijpende wijziging naar aanleiding van zienswijzen of van vernietiging door de bestuursrechter) tot het nemen van een hernieuwde ontwerp-beschikking, alsmede de mogelijkheid tot ambtshalve wijzigingen van een ontwerp-beschikking.

3. Samenvattend en aanbevelingen

– Het lelijke kleine eendje is uitgegroeid tot een mooie zwaan, in casu de bepalende procedure bij veel belangrijke b.a.s. en bij beschikkingen waarbij de belangen van meer dan alleen de aanvrager (of de gene tot wie deze ambtshalve is gericht) in belangrijke mate in het geding zijn.

– Met het wetsvoorstel wordt flink gesnoeid in een wirwar van ingewikkelde en overbodige bepalingen in de Awb. Ook het vervallen van de kennisgeving van de aanvraag en van een moment waarop schorsing kan worden gevraagd zijn stappen vooruit.

– Voornaamste nadeel van het wetsvoorstel is dat de doorlooptijd van beschikkingen op aanvraag flink zal worden verlengd. Dat is geen stimulans voor het van toepassing verklaren van de nieuwe afd. 3.4 op de nog bestaande ‘loslopende’ beschikkingprocedures (en daarvan zijn er nogal wat).

Daar is (deels) aan tegemoet te komen door bij de huidige 3.4-beschikkingen te bezien of een deel wellicht kan worden overgeheveld naar de niet-openbare procedure. Een belangrijker manier om aan dit bezwaar tegemoet te komen is door het bestuursorgaan de bevoegdheid te geven om rechtskracht te geven aan de ontwerp-beschikking als ware er een definitief besluit.

– De publicatie van besluiten op provinciaal niveau is onvoldoende uitgewerkt.

– De Awb-commissie wordt zonder enige argumentatie terzijde geschoven.

– Last but not least: de naam van de nieuwe afd. 3.4 is niet logisch, het advies van de Raad van State op dit punt wordt ten onrechte opzij gezet.¹⁶

13. Zie bijv. mr. A.A.J. de Gier c.s., Universiteit Utrecht, De Actio Popularis in het ruimtelijke orderings- en het milieurecht.

14. Het valt op dat het advies van de Raad van State voor het grootste deel wordt beheerst door de discussie hierover: de Raad had een voorkeur voor ‘bedenkingen’. Gevoelsmatig kan gezegd worden dat het gehele traject van besluitvorming zich kenmerkt van vaag naar concreet en dat in het begin van dat traject meer sprake is van zienswijzen, en naar het eind daarvan meer sprake is van bedenkingen. Dit heeft een hoog studeer-kamerniveau: het is veel handiger om altijd en overal van zienswijzen te spreken. Wat is er ook op tegen om bijv. in een bestemmingsplanprocedure twee maal (zowel bij de raad als bij GS) te spreken van zienswijzen?

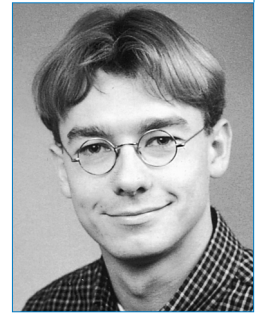
15. Althans onder meer volgens de Pres. Rb. Leeuwarden, zie *M&R* 1997, p. 214.

16. Immers, na circa 7 jaar weet al bijna niemand meer wat de Wabm was. Evenzo zullen velen binnen een jaar of tien zich gaan afvragen wat er nu zo ‘uniform’ is aan de uniforme openbare voorbereidingsprocedure.

De (schijn)oplossingen van het concept-wetsvoorstel 'Aanpassing ontnemingswetgeving'

In de voorstellen voor een effectievere ontnemingswetgeving zijn de meest ingrijpende onderdelen niet de meest geslaagde.

De draagkrachtproblematiek is niet gebaat bij een tamelijk ongeclausuleerde matigingsbevoegdheid in de ontnemingsprocedure. De voorgestelde beslagmogelijkheid is hoogstwaarschijnlijk niet in staat goed doordachte schijnconstructies te doorbreken.¹

Matthias Borgers is als OIO verbonden aan de KU Brabant.

Begin dit jaar heeft de minister van Justitie, naar aanleiding van de in 1998 verschenen (eind)evaluatie van het WODC van de ontnemingswetgeving, een concept-wetsvoorstel ter aanpassing van deze wetgeving ter advisering rondgestuurd.² Het concept-wetsvoorstel heeft hoofdzakelijk tot doel een aantal praktische knelpunten in de ontnemingspraktijk weg te nemen. Het gaat met name om 'technische' wijzigingen in de sfeer van het strafrechtelijk financieel onderzoek (SFO) en het conservatoir beslag (art. 94a Sv c.a.). Voorts wordt voorgesteld de mogelijkheden tot het treffen van een schikking over de ontnemingsvordering (art. 511c Sv) te verruimen. Een schikking zou betrekking mogen hebben op alle feiten waarvoor artikel 36e Sr ontneming toestaat. Thans is alleen een schikking mogelijk voor de feiten waarvoor de betrokkene³ wordt veroordeeld en soortgelijke feiten. Deze schikking zou tevens in ho-

ger beroep en zelfs in de executoriale fase moeten kunnen worden getroffen.⁴ De minister stelt verder voor om het rechterlijk toezicht op het SFO te vergroten door het invoeren van een informatieplicht voor het OM jegens de R-C. Op twee onderdelen stelt de minister veel ingrijpendere wijzigingen voor. Het betreft *a.* een fundamentele wijziging van de rol van de draagkracht, waarvoor de rechterlijke controle in de executoriale fase wordt versterkt en de vervangende hechtenis wordt ingeruild voor de mogelijkheid van gijzeling, en *b.* het creëren van een nieuwe beslagmogelijkheid die in staat is door witwas- en andere misbruikconstructies heen te prikken. In het navolgende wil ik deze laatste twee voorstellen nader toelichten en van enkele kritische kanttekeningen voorzien.

1. Met dank aan J.M. Barendrecht, M.S. Groenhuijsen, F.G.H. Kristen, J. Simmelink en R.D. Vriesendorp voor hun kritische commentaar op een eerdere versie van dit artikel.
2. J.M. Nelen en V. Sabee, *Het vermogen te ontnemen*. Eva-

luatie van de ontnemingswetgeving – eindrapport, Den Haag: WODC 1998. Zie voorts Evaluatie ontnemingswetgeving, *Kamerstukken II* 1998/99, 26 268, nr. 1 en nr. 2, *Kamerstukken II* 1998/99, 26 268, nr. 3 en nr. 4.
3. Aangezien in de van de

hoofdzaak afgescheiden ontnemingsprocedure sprake kan zijn van zowel een verdachte als een veroordeelde, hanteer ik de meer neutrale term 'betrokkene'.
4. Ik ga op deze wijziging niet nader in, maar wijs er op dat de bezwaren die tegen de

invoering van de schikkingsmogelijkheid in 1993 zijn aangevoerd, thans weer actueel worden. Zie met name M.S. Groenhuijsen en A.M. van Kalmthout (red.), *Voordeelsontneming in het strafrecht*, Arnhem: Gouda Quint 1989, p. 155-160.

1. De gewijzigde rol van de draagkracht

1.1 De actuele stand van zaken

Wie afgaat op de politieke strijdkreten die zijn geuit bij de voorbereiding van de ontnemingswetgeving – door de ontneming zou met name de georganiseerde en financieel zeer lucratieve misdaad van enorme winsten worden ontdaan – zou anders verwachten, doch in de ontnemingspraktijk komt het regelmatig voor dat de betrokkene financieel niet in staat is aan een ontnemingsmaatregel te voldoen. De wetgever heeft geen duidelijke maatstaf gegeven hoe met deze gevallen moet worden omgegaan. Enerzijds acht de wetgever de draagkracht niet van belang bij de beslissing over het opleggen van de – op herstel van de rechtmatige situatie gerichte – ontnemingsmaatregel, anderzijds wijst hij op de mogelijkheid van matiging van de betalingsverplichting en/of de duur van de vervangende hechtenis. Daardoor zou voorkomen moeten worden dat de veroordeelde in geval van betalingsonmacht wordt geconfronteerd met de tenuitvoerlegging van de vervangende hechtenis.⁵

In 1996 neemt de Hoge Raad duidelijk stelling:

‘In het geval dat een veroordeelde geen draagkracht heeft en naar redelijke verwachting ook in de toekomst niet zal hebben, dient de rechter van zijn bevoegdheid ingevolge artikel 36e, vierde lid, Sr [de matigingsbevoegdheid; MJB] gebruik te maken.’⁶

De Hoge Raad formuleert deze regel nadat hij heeft geconstateerd dat het systeem van de ontnemingswetgeving enerzijds waarborgen bevat die moeten voorkomen dat een veroordeelde die niet tot betaling is staat is, in vervangende hechtenis wordt genomen, doch dat anderzijds de wet slechts beperkte mogelijkheden biedt tot herziening van een onherroepelijk opgelegde ontnemingsmaatregel. De Hoge Raad maakt daarbij impliciet duidelijk dat met name de mogelijkheden tot *rechterlijk* toezicht en ingrijpen in de executoriale fase (te) beperkt zijn.

De Hoge Raad heeft de matigingsplicht van de rechter nader vorm gegeven aan de hand van een motiveringsplicht. De rechter mag een door of namens de betrokkene gevoerd draagkrachtverweer alleen gemotiveerd verwerpen. Er worden geen hoge eisen gesteld aan die motivering. Een overweging waarin tot uiting komt dat het niet is uitgesloten dat de betrokkene gedurende de verjaringstermijn financiële middelen kan vergaren, tezamen met een verwijzing naar de bevoegdheid van het OM om uitstel van betaling te verlenen (art. 561 lid 3 Sv), volstaat.⁷

1.2 De voorstellen

De minister signaleert naar aanleiding van de draagkrachtjurisprudentie als knelpunt dat de ontnemingsrechter thans reeds ter zitting een inschatting moet maken van de toekomstige draagkracht, terwijl de draagkracht pas in de executoriale fase – na de tenuitvoerlegging van de straf en de onherroepelijke oplegging van de ontnemingsmaatregel – wezenlijk van belang is.⁸ Naar zijn mening moet voor de executie van de ontnemingsmaatregel de financiële po-

sitie van de betrokkene na de oplegging van overwegend belang zijn. Teneinde deze verschuiving van de invloed van de draagkracht te verwezenlijken, stelt de minister drie wijzigingen voor. De *eerste* wijziging betreft het schrappen van het zogeheten *novum*-criterium ex artikel 577b lid 4 Sv. Thans kan de betrokkene de rechter op grond van artikel 577b lid 2 Sv verzoeken de – onherroepelijk opgelegde – betalingsverplichting en/of de vervangende hechtenis (gedeeltelijk) kwijt te schelden. Een dergelijk verzoek moet zijn gebaseerd op feiten die zich na de oplegging hebben voorgedaan of die tijdens de ontnemingsprocedure niet of niet volledig aan de rechter bekend waren (art. 577b lid 4 Sv). Door het schrappen van dit vereiste beoogt de minister de rechterlijke controle in de executiefase te versterken. De *tweede* wijziging betreft het afschaffen van het instituut van de vervangende hechtenis en het invoeren van de mogelijkheid van gijzeling.⁹ De minister signaleert als belangrijkste probleem van het huidige stelsel dat rechters de vervangende hechtenis, met een maximale duur van zes jaar, veelal als een punitief onderdeel van de – op rechtsherstel gerichte – ontnemingsmaatregel ervaren. In combinatie met het voorschrift dat een gedeeltelijke betaling de duur van de vervangende hechtenis niet verkort (art. 24d lid 2 Sr), heeft het instituut van de vervangende hechtenis tot veel weerstand in de ontnemingspraktijk geleid.¹⁰ De minister stelt daarom voor de vervangende hechtenis af te schaffen.¹¹ Als alternatief moet het mogelijk worden een veroordeelde die wel *kan*, maar niet *wil* betalen, gedurende maximaal drie jaar te gijzelen. Alvorens de gijzeling te kunnen toepassen, moet het OM een verlov van de president van de rechtbank vorderen. Staat de rechter de gijzeling toe, dan kan hij bepalen dat bij betaling van een zeker bedrag de gijzeling niet (langer) ten uitvoer kan worden gelegd (voorgesteld art. 577ba Sv). Anders dan het (volledig) uitzitten van de vervangende hechtenis heeft de gijzeling niet tot gevolg dat de betalingsverplichting komt te vervallen. De minister ziet als belangrijkste voordeel van dit voorstel dat de vraag of vrijheidsbeneming als pressiemiddel tot betaling geïndiceerd is, pas aan de orde komt op het moment dat deze vraag ook daadwerkelijk relevant is, te weten: in de executoriale fase. Door het vereiste van het verlov wordt het rechterlijk toezicht duidelijk gewaarborgd. Hierdoor kan de behoefte en de noodzaak om in de ontnemingsprocedure te anticiperen op mogelijke betalingsproblemen, wegvallen.¹²

Wie afgaat op de politieke strijdkreten die zijn geuit bij de voorbereiding van de ontnemingswetgeving zou anders verwachten, doch in de ontnemingspraktijk komt het regelmatig voor dat de betrokkene financieel niet in staat is aan een ontnemingsmaatregel te voldoen.

5. Zie onder meer *Kamerstukken II* 1989/90, 21 504, nr. 3, MvT, p. 8, 41, 78-79, en *Kamerstukken II* 1991/92, 21 504, nr. 8, NEV, p. 22.
6. HR 16 april 1996, NJ 1998, 631, m.nt. Sch. Zie ook HR

7 mei 1996, NJ 1997, 404, m.nt. Sch, HR 19 nov. 1996, NJ 1997, 168, HR 10 nov. 1998, NJ 1999, 137, HR 6 juli 1999, NJ 1999, 668, en HR 23 nov. 1999, nr. 111.841 P. Eerdere jurisprudentie is minder duidelijk; zie o.a. HR 3 okt. 1995,

NJ 1996, 94, en HR 9 jan. 1996, NJ 1996, 305.

7. Zie HR 16 april 1996, NJ 1998, 631, m.nt. Sch, en HR 4 febr. 1997, JOW 1997, 85.
8. Concept-MvT, p. 32.
9. Suggesties hiertoe zijn gedaan door Groenhuijsen &

Van Kalmthout (red.), a.w., p. 192, 202, en B.F. Keulen, *Crimineel vermogen en strafrecht*, Deventer: Gouda Quint 1999, p. 58-59.
10. Concept-MvT, p. 25 en Nelen & Sabee, a.w., p. 103, 210-212.

11. Dientengevolge heeft de

(verruimde) procedure ex art. 577b lid 2 Sv alleen nog betrekking op de matiging of de kwijtschelding van de betalingsverplichting.

12. Concept-MvT, p. 26-27.

De *derde* wijziging behelst de aanvulling van artikel 36e lid 4 Sr met de volgende volzin:

‘Op verzoek van de verdachte of de veroordeelde kan de rechter, indien de huidige en de redelijkerwijs te verwachten toekomstige draagkracht van de verdachte of de veroordeelde niet toereikend zullen zijn om het te betalen bedrag te voldoen, bij de vaststelling van het te betalen bedrag daarmee rekening te houden.’

De minister beoogt een beperkte toepassing van deze bevoegdheid. De rechter zou alleen reeds bij de oplegging van de ontnemingsmaatregel tot matiging moeten overgaan ‘in die gevallen waarin vooraf al vaststaat dat de betrokkene een eventueel op te leggen bedrag in de toekomst niet zal kunnen betalen’.¹³ In dergelijk gevallen zou het niet-matigen van de betalingsverplichting er toe leiden dat de rechter in de executoriale fase alsnog tot matiging moet overgaan. Dit is uit proceseconomisch oogpunt niet wenselijk. De minister beoogt daarnaast het OM te ontlasten van de bewijslast ten aanzien van de betalingsonmacht van de betrokkene. Indien de betrokkene meent dat er sprake is van betalingsonmacht, dient hij zijn beroep deugdelijk te onderbouwen.¹⁴ Dit vereiste komt overigens ook reeds in de jurisprudentie van de Hoge Raad naar voren.¹⁵

1.3 Commentaar

Voor een beoordeling van de voorstellen is het zinvol stil te staan bij de aanleiding voor die voorstellen, namelijk: de draagkrachtjurisprudentie. Deze jurisprudentie is primair een reactie op de beperkte rechterlijke controle in de executoriale fase. De Hoge Raad heeft daarbij met name het voorkomen van de tenuitvoerlegging van de vervangende hechtenis bij betalingsonmacht voor ogen. Er kan nog een andere aanleiding worden aangewezen voor deze jurisprudentie. Met name in de eerste jaren van de ontnemingspraktijk zijn er ontnemingsvorderingen ingesteld in gevallen die bepaald niet voldeden aan het beeld dat de wetgever had geschetst over ‘(...) bepaalde, dikwijls zeer complexe en geraffineerde, vormen van uiterst lucratieve criminaliteit (...)’.¹⁶ Integendeel, mede ten gevolge van de – inmiddels weer afgeschafte – ‘tien zaken-norm’¹⁷ zijn er ook gevallen aan de rechter voorgelegd die juist het tegendeel zijn van die lucratieve criminaliteit, zoals zaken waarin de betrokkene nauwelijks voordeel heeft behaald of een drugsverslaafde enkel in drugs heeft gehandeld om in zijn eigen gebruik te kunnen voorzien. Dergelijke betrokkenen verkeren veelal in erbarmelijke omstandigheden. Tegen deze achtergrond valt de introductie van de matigingsplicht door de Hoge Raad goed te begrijpen.

Het is van belang vast te stellen of de draagkrachtjurisprudentie ook een *adequate* reactie is op enerzijds het voorkomen van vervangende hechtenis bij betalingsonmacht en anderzijds het instellen van ontnemingsvorderingen in gevallen waarin onder erbarmelijke omstandigheden voordeel is behaald. Dit is naar mijn mening niet het geval. Het belangrijkste bezwaar is dat de matigingsplicht in onvoldoende mate tegemoet komt aan de problemen waaraan de draagkrachtjurisprudentie tegemoet wil komen. De Hoge Raad tracht allereerst te voorkomen dat een betrokkene die niet tot betaling in staat is, in vervangende hechtenis komt. Het enkel matigen van de betalingsverplichting is daartoe echter nog geen garantie. Men zou ook kunnen stellen dat het matigen van de duur van de vervangende hechtenis daarvoor een logischer stap is. Daar komt bij dat het executiebeleid van het OM juist gebaseerd is op het tot betaling dwingen van degenen die wel kunnen, maar *niet*

willen betalen.¹⁸ Het gaat dan om personen met voldoende draagkracht. In de praktijk is het dan ook niet waarschijnlijk dat een betalingsonmachtige met de executie van vervangende hechtenis wordt geconfronteerd. Ook al stemt men in met de constatering van de Hoge Raad dat de rechter in de executoriale fase te weinig toezicht kan houden, dan nog is de draagkrachtjurisprudentie in zekere zin vervreemd van de executiepraktijk. Waar het gaat om een betrokkene wiens financiële situatie en toekomstperspectieven zeer slecht zijn, is matiging eveneens geen adequate reactie. In dergelijke gevallen is een berekening van het verkregen voordeel wellicht wel te maken, doch het opleggen van een ontnemingsmaatregel dient, ook als de betalingsverplichting naar beneden wordt bijgesteld, geen enkel redelijk doel. Voldoening van de maatregel is bij voorbaat uitgesloten, waardoor het opleggen van de ontnemingsmaatregel noch in de beleving van de betrokkene noch in maatschappelijk opzicht enig effect heeft.

Een ander bezwaar tegen de draagkrachtjurisprudentie is dat de matigingsplicht geen duidelijke vorm heeft gekregen. De Hoge Raad heeft weliswaar een plicht tot matiging in het leven geroepen voor gevallen waarin de actuele en de redelijkerwijs te verwachten toekomstige draagkracht ontbreekt, doch stelt bepaald geen hoge eisen aan de motivering van de verwerping van het draagkrachtverweer. Mede ten gevolge van de nauwe verwevenheid met de feitelijke omstandigheden blijkt uit de jurisprudentie niet heel duidelijk in welke gevallen de draagkracht te kort schiet. Ook geeft de Hoge Raad niet aan in welke mate de betalingsverplichting moet worden bijgesteld. Ten gevolge van deze onduidelijkheden is een gelijke behandeling van gelijke gevallen moeilijk te realiseren. De ene rechter kan een draagkrachtverweer verwerpen, terwijl de andere in een gelijk geval met even veel recht een aanzienlijke matiging toepast.¹⁹

Komen de voorstellen van de minister tegemoet aan de zojuist signaleerde bezwaren?

Ten dele wel en ten dele niet. Het belangrijkste knelpunt schuilt m.i. in de derde wijziging. De volzin die aan het vierde lid van artikel 36e Sr zou moeten worden toegevoegd, is opmerkelijk genoeg inhoudelijk vrijwel gelijk aan de door de Hoge Raad geformuleerde, hiervoor geciteerde regel. Dit terwijl de minister juist wil breken met de jurisprudentie omtrent de draagkracht. Het enige verschil is dat de Hoge Raad een *plicht* tot matiging ziet (‘dient’), die echter wordt afgezwakt doordat deze in de vorm van een motiveringsvoorschrift is gegoten, terwijl de minister een *bevoegdheid* creëert (‘kan’). De minister meent dat de toepassing van deze bevoegdheid een uitzondering is; de betrokkene moet immer kunnen aantonen dat er geen redelijke verwachting bestaat dat hij thans en in de toekomst voldoende draagkracht heeft. In een dergelijk geval dient, zoals ik hiervoor heb opgemerkt, de oplegging van een ontnemingsmaatregel geen enkel redelijk doel. In plaats van de voorgestelde discretionaire matigingsbevoegdheid in de wet op te nemen, zou het m.i. zinvoller zijn indien de minister zich er voor zou inspannen dat in deze gevallen geen ontnemingsprocedure wordt gestart, bijvoorbeeld door een aanscherping van de Ontnemingsrichtlijn op dit onderdeel.²⁰ Wordt er toch een ontnemingsvordering ingesteld, of blijkt het volledig ontbreken van huidige en toekomstige draagkracht tijdens de procedure, dan behoort de rechter de oplegging van een ontnemingsmaatregel achterwege te laten.²¹ Ik ben mij er van bewust dat het niet eenvoudig is om *in abstracto* een helder criterium te formuleren in welke gevallen de oplegging van een ontnemingsmaatregel wel en niet zinvol is. Dat neemt echter niet weg dat de praktijk voorbeelden biedt van

13. Concept-MvT, p. 32.

14. Concept-MvT, p. 32-33. De minister ziet dan ook geen reden om het OM (meer) bevoegdheden toe te kennen waardoor de financiële situatie van de betrokkene beter kan worden onderzocht. Vgl. omtrent de wenselijkheid hiervan: J.L. van der Neut en J. Simmelink, *Vijf jaar ontnemingswetgeving: hoe nu verder?*, in: P. Everaars e.a. (red.), *Ontnemingswetgeving in perspectief*, Deventer: Gouda Quint 1999, p. 148-149. Dergelijke bevoegdheden zijn m.i. nuttig met het oog op de gijzeling. Het OM moet in dat geval de betalingsonwil van de betrokkene kunnen aantonen. Vgl. Hof Amsterdam 21 jan. 1999, NJ 1999, 488.

15. Zie HR 22 juni 1999, JOW 1999, 52.

16. MvT, *Kamerstukken II* 1989/90, 21 504, nr. 3, p. 4.

17. De verplichting voor elke zaaksofficier om jaarlijks tien ontnemingsvorderingen in te stellen. Zie nader Nelen & Sabee, a.w., p. 94-95, 104, 121, 237.

18. Zie Executiebeleid ontnemingsmaatregelen, *Stcrt.* 1995, 24 en *Stcrt.* 1997, 50, vervangen door Aanwijzing boeten, maatregelen en (vervangende) hechtenis, *Stcrt.* 1999, 142.

19. Zie Nelen & Sabee, a.w., p. 174-176, en B.J. Engberts, *Matiging bij profijtontnemen*, *Trema* 1999, p. 274.

20. Deze omvat thans niet meer dan het uitgangspunt dat een ontnemingsvordering wordt ingesteld bij een geschat voordeel van f 1000 of meer. Zie Aanwijzing ontneming, *Stcrt.* 1998, 164.

21. Art. 511e lid 1 sub a Sv, dat onder meer bepaalt dat de rechter beraadslaagt over de vraag of de ontnemingsmaatregel moet worden opgelegd, biedt hiertoe de mogelijkheid.

gevallen waarin de zinloosheid van een ontnemingsmaatregel tot weinig discussie zal leiden. Ik noemde al het voorbeeld van de verslaafde die enkel in drugs handelt ten behoeve van het eigen gebruik. Een ander voorbeeld is de situatie waarin een onvermogende betrokkene is veroordeeld tot een lange vrijheidsstraf in combinatie met TBS.²² En wat is het nut van de ontnemingsvordering die is gebaseerd op het behalen van voordeel door de 'verkoop' van drugs in ruil voor seksuele diensten?²³ De voorgestelde aanvulling van artikel 36e lid 4 Sr is voor deze gevallen niet meer dan een halfslachtige oplossing.

In de situatie waarin de betrokkene voldoende draagkracht heeft, of waarin hij weliswaar onvoldoende draagkracht heeft maar zijn financiële toekomst wel perspectief biedt, is de oplegging van een ontnemingsmaatregel doorgaans wel zinvol. In deze gevallen kan het door de ontnemingsmaatregel beoogde rechtsherstel – door het voordeel te ontnemen wordt de betrokkene als het ware in de rechtmatige toestand terug gebracht – zo veel mogelijk worden gerealiseerd en ligt matiging van de betalingsverplichting niet voor de hand. Binnen deze context zijn de eerste twee wijzigingen positief te waarderen. Het schrappen van het *novum*-criterium, de eerste wijziging, maakt het inderdaad mogelijk de betalingsverplichting aan te passen aan de ontwikkelingen in de financiële positie van de betrokkene, ook als deze samenhangen met feiten en omstandigheden die tijdens de ontnemingsprocedure reeds bekend waren. Deze verruiming van rechterlijke controle is positief te waarderen. De minister zou naar mijn mening op één onderdeel het eerste voorstel kunnen aanscherpen. Indien de financiële positie van de betrokkene in de executiefase verslechtert of tegen eerdere verwachtingen in niet verbetert, is het de vraag in hoeverre de (verdere) tenuitvoerlegging van de ontnemingsmaatregel geïndiceerd is. Moet de gehele verjaringstermijn worden afgewacht of mag de rechter de betrokkene reeds eerder van deze schuldenlast bevrijden? Deze vraag is in algemeenheid niet eenvoudig te beantwoorden. Men kan betogen dat het door de ontnemingsmaatregel nagestreefde rechtsherstel een legitimatie vormt om gedurende lange tijd te trachten het verschuldigde geld te incasseren. Het rechtsherstel is naar mijn mening echter niet het enige richtinggevende beginsel. Het strafrecht mag zich niet ongevoelig tonen voor de wijze waarop de veroordeelde gedurende het executietraject zijn leven op het spoor tracht te krijgen, ook waar het gaat om de executie van de ontnemingsmaatregel. Reden voor een (gedeeltelijke) kwijtschelding is er m.i. met name indien de betrokkene wel zijn best doet om aan de betalingsverplichting te voldoen, bijvoorbeeld het periodiek doen van aflossingen, terwijl de schuldenlast de betrokkene in ernstige mate belast om een enigszins geregeld bestaan op te bouwen.²⁴ De gedachte dat mensen die onder een zware schuldenlast gebukt gaan, in sommige omstandigheden een schone lei verdienen, is ook de kern van de eind

1998 in werking getreden Wet schuldsanering natuurlijke personen.²⁵ Het zou m.i. wenselijk zijn indien de minister het concept-wetsvoorstel nader toetsijdt op dit humane aspect dat in de (straf)rechtsorde besloten ligt. De minister zou bijvoorbeeld in artikel 577b lid 2 Sv kunnen expliciteren dat de rechter tot matiging of kwijtschelding overgaat indien na een bepaalde, niet al te lange termijn²⁶ de betrokkene niet in staat blijkt (substantiële) aflossingen te kunnen doen.²⁷

Het inruilen van de vervangende hechtenis voor de mogelijkheid van gijzeling, de tweede wijziging, maakt niet alleen duidelijk dat slechts betalingsonwilligen met vrijheidsbeneming wegens het niet-betalen kunnen worden geconfronteerd, een voordeel is ook dat voorafgaande daaraan een afzonderlijke rechterlijke toets plaatsvindt. Deze wijziging is vanuit het perspectief van de draagkrachtproblematiek positief te waarderen. Het invoeren van de gijzeling leidt echter wel tot een inconsistentie in het wettelijk systeem. De niet-voldoening van een schadevergoedingsmaatregel kan leiden tot een vervangende hechtenis van maximaal één jaar, die de betalingsverplichting *niet* doet vervallen (art. 36f lid 6 Sr). Deze vervangende hechtenis is daardoor, evenals de voorgestelde gijzeling, een instrument om druk uit te oefenen op de veroordeelde om te betalen. De vraag rijst waarom deze beide instrumenten niet beter op elkaar worden afgestemd. De minister moet m.i. duidelijkheid verschaffen over deze vraag.²⁸

2. Uitbreiding van de beslagmogelijkheden

2.1 De actuele stand van zaken

Elk offensief van de overheid tegen de (georganiseerde) criminaliteit leidt, in meerdere of mindere mate, tot een tegen-offensief van criminele zijde.²⁹ Zo leidt voordeelsontneming tot een grotere behoefte aan het veiligstellen (witwassen) van het misdaadgeld. Deze eenvoudige wetmatigheid is in het kader van de ontnemingswetgeving met name tot uiting gekomen in de gebleken beperkte mogelijkheden om tot inbeslagneming over te gaan in de situatie waarin het verworven vermogen is ondergebracht bij een stroman. Deze stroman kan een bevriende relatie zijn, maar bijvoorbeeld ook een rechtspersoon waarvan de betrokkene bestuurder en/of aandeelhouder is. In de zogeheten Bucro-beschikking is deze zwakke plek in de wetgeving prangend naar voren gekomen.³⁰ Het gaat om het volgende probleem. Het verhaal van de ontnemingswetgeving kan alleen plaatsvinden op het vermogen van de betrokkene.³¹ Indien de betrokkene zijn vermogen onderbrengt bij een stroman, biedt de actio Pauliana (art. 94d lid 1 Sv) enig soelaas doch dan dient het OM de rechtshandeling waarmee een vermogensbestanddeel van de betrokkene is overgegaan naar de stroman te kunnen aantonen. Dit is in de

22. Zie Rb. Leeuwarden 22 juni 1999, JOW 2000, 10.

23. Vgl. Rb. Den Haag 5 aug. 1997, JOW 1998, 93.

24. Vgl. in dit verband ook het voorstel van Engberts, t.a.p., p. 275-276.

25. Een strafrechtelijke vermogenssanctie kan in beginsel onderdeel uitmaken van een schuldsanering. Vgl. onder andere Pres. Rb. Den

Haag 15 okt. 1999, KG 1999, 292. Zie meer in het algemeen over de relatie tussen (strafrechtelijk) verwijtbaar gedrag en de mogelijkheid van een schuldsanering: HR 12 mei 2000, JOL 2000, 277, NJB 2000, p. 1112, nr. 122.

26. Deze termijn hoeft uit oogpunt van resocialisatie niet gelijk te zijn aan de – veelal lange – verjaringstermijn.

Vgl. de noot van Schalken onder HR 16 april 1996, NJ 1998, 631.

27. Deze bevoegdheid zou eventueel ook aan het OM kunnen worden toegekend.

28. Hij zou kunnen overwegen om ook bij de schadevergoedingsmaatregel de vervangende hechtenis te wijzigen in een mogelijkheid van gijzeling. Zie nader M.S. Groenhuijsen, De

rode draad: goed nieuws voor slachtoffers van delicten, AA 1989, p. 748.

29. Vgl. M.S. Groenhuijsen, Over strategie en tegenstrategie: voordeelsontneming, witwassen en financiële recheche, in M.S. Groenhuijsen e.a. (red.), *Voordeelsontneming in het strafrecht. De nieuwe wetgeving in theorie en praktijk*, Deventer: Gouda Quint

1997, p. 15-35.

30. Met de Bucro-beschikking wordt bedoeld op de beschikkingen in drie parallelle zaken, d.d. 9 jan. 1996: JOW 1996, 127, JOW 1996, 129, NJ 1998, 591, m.nt. Sch.

31. *Kamerstukken II* 1989/90, 21 504, nr. 3, MvT, p. 16. Zie ook art. 3:276 BW en HR 31 maart 1998, NJ 1998, 575.

praktijk veelal lastig. Men zou zich kunnen voorstellen dat een doorbraak naar het vermogen van de stroman toch wordt toegestaan, indien het OM op een andere wijze kan aantonen dat de betrokkene feitelijk over zijn vermogen kan blijven beschikken ook al gaat het formeel om vermogensbestanddelen van de stroman. Anders gezegd: indien de vermogens van de betrokkene en de stroman zijn te vereenzelvigen. Een constructie bestaande uit een conservatoir beslag onder de stroman op basis van vereenzelving, heeft de Hoge Raad verworpen bij gebrek aan een wettelijke basis is.³² In de praktijk tracht het OM de stroman soms aan te pakken door middel van een vervolging wegens heling. Langs deze weg kan het OM rechtstreeks beslag leggen op het vermogen van de stroman, omdat het verkregen vermogen moet worden beschouwd als door de stroman verkregen wederrechtelijk voordeel. Deze weg kent echter een aantal problemen, waaronder de beperking van heling tot de directe opbrengst uit misdrijven en het begunstigingskarakter van heling.³³ Een eenvoudige oplossing om schijnconstructies te ontzenuwen ligt bij de huidige stand van het recht niet voor de hand.

2.2 Het voorstel

Een eerste oplossing voor de Bucro-problematiek ligt besloten in het thans aanhangige wetsontwerp voor een zelfstandige strafbaarstelling van het witwassen.³⁴ Deze bepaling, die een ruimere strekking heeft dan de heling, maakt het mogelijk de stroman als witwasser aan te merken. Hierdoor kan het witgewassen vermogen met behulp van de bestaande beslagbevoegdheden worden verbeurdverklaard (of eventueel worden ontnomen). De minister heeft echter de behoefte daarnaast ook een bijzondere beslagmogelijkheid te creëren die in staat is om door een schijnconstructie heen te breken. Het door hem voorgestelde artikel 94a lid 3 Sv luidt:³⁵

‘In geval van verdenking van of veroordeling wegens een misdrijf, waarvoor een geldboete van de vijfde categorie kan worden opgelegd, kunnen tot bewaring van het recht tot verhaal voor een naar aanleiding van het misdrijf op te leggen verplichting tot betaling van een geldbedrag aan de staat ter ontneming van wederrechtelijk verkregen voordeel voorwerpen³⁶ die aan een ander toebehoren dan degene aan wie het wederrechtelijk voordeel ontnomen kan worden en die, onmiddellijk of middellijk, afkomstig zijn van het misdrijf in verband waarmee het wederrechtelijk verkregen voordeel kan worden ontnomen, in beslag genomen worden. Het beslag kan worden gelegd indien er voldoende aanwijzingen zijn dat de voorwerpen aan die ander zijn gaan toebehoren met het doel de uitwinning van die voorwerpen te bemoeilijken of te verhinderen, terwijl die ander ten tijde van dat gaan toebehoren wist of redelijkerwijs kon vermoeden dat die voorwerpen van enig misdrijf afkomstig zijn.’

Iets eenvoudiger gezegd: artikel 94a lid 3 Sv maakt het in bepaalde gevallen mogelijk om de voorwerpen (middellijk of onmiddellijk) verkregen door het misdrijf terzake waarvan een ontnemingsmaatregel wordt opgelegd, onder derden te volgen en te beslaan.³⁷ Daarmee is rechtstreeks beslag op witgewassen gelden en andere uit misdrijf afkomstige voorwerpen mogelijk.³⁸

2.3 Commentaar

Alvorens te komen tot een inhoudelijke beoordeling van het voorstel van de minister wijs ik erop dat de toelichting aan het voorgestelde artikel 94a lid 3 Sv een ruimere reikwijdte lijkt toe te kennen dan uit de tekst van deze bepaling blijkt. Zo stelt de minister dat de nieuwe bevoegdheid betrekking heeft op ‘voorwerpen die toebehoren aan een ander dan [de betrokkene], indien er voldoende aanwijzingen zijn dat een voorwerp’ uit misdrijf afkomstig is en is gaan toebehoren aan die ander met het doel het verhaal te frustreren.³⁹ De minister suggereert hierdoor dat het gehele vermogen van de stroman verhaalsaansprakelijk wordt indien slechts een onderdeel van zijn vermogen bestaat uit een (onmiddellijk of middellijk) uit misdrijf afkomstig voorwerp. Dit verhoudt zich niet met de tekst van het voorgestelde artikel 94a lid 3 Sv. Hetzelfde geldt voor de opmerking van de minister dat het mogelijk zou zijn om beslag te leggen op voorwerpen die zelf niet onmiddellijk of middellijk uit misdrijf afkomstig zijn, doch een gelijke waarde hebben. De minister denkt daarbij aan de situatie waarin de betrokken derde een uit misdrijf afkomstig voorwerp dat aan hem is gaan toebehoren, voor een te lage prijs verkooft of weggeeft.⁴⁰ De tekst van artikel 94a lid 3 Sv biedt hiervoor eveneens geen ruimte. Ook de ratio van de bepaling staat daaraan in de weg. De minister beoogt geen algehele verhaalsaansprakelijkheid, doch een mogelijkheid van beslag van ‘besmette’ voorwerpen die aan het verhaal worden onttrokken.

De Bucro-problematiek leeft zeer in de ontnemingspraktijk. Vooral bij financieel rechercheurs, maar zeker ook bij het Openbaar Ministerie, bestaat er frustratie over het feit dat een aanvankelijk succesvol ontnemingstraject uiteindelijk vastloopt doordat de ontnemingsmaatregel niet kan worden geïnd ten gevolge van een schijnconstructie. Hoewel het gebruik van schijnconstructies zeker niet uniek is voor de ontnemingspraktijk – ook civiele crediteuren en de fiscus lopen met regelmaat tegen dit probleem aan – en het gebruik daarvan nimmer geheel kan worden voorkomen, is het voornemen van de minister een wettelijke voorziening te treffen om dergelijke constructies te doorbreken, toe te juichen. Een belangrijke randvoorwaarde daarbij is m.i. dat de voorgestelde oplossing ook effectief moet zijn, dat wil zeggen dat de greep op het vermogen van de betrokkene, mede gelet op een te verwachten tegen-offensief door een intensivering van witwashandelingen,

32. Zie over de Bucro-problematiek o.a. Keulen, a.w., p. 145-149, en M.J. Borgers, *De ontnemingswetgeving in civielrechtelijk perspectief* in: P. Everaars e.a. (red.), a.w., p. 55-60.

33. Zie daarover C.D. Schaap, *Heling getoetst*, Deventer: Gouda Quint 1999, p. 259-310.

34. Wetsvoorstel 27 159.

35. Ik citeer de tweede en de

derde volzin. De eerste volzin omvat een zelfde mogelijkheid voor het geldboete-beslag.

36. Onder ‘voorwerpen’ worden alle zaken en alle vermogensrechten verstaan (zie het huidige art. 94a lid 3 Sv, in het ontwerp vermeld naar art. 94a lid 4 Sv).

37. De tekst van het voorgestelde art. 94a lid 3 Sv maakt niet duidelijk of het

misdrijf waarvan de betrokkene wordt verdacht of waarvoor hij is veroordeeld, het misdrijf naar aanleiding waarvan een ontnemingsmaatregel wordt opgelegd, en het misdrijf waaruit de voorwerpen afkomstig zijn, hetzelfde misdrijf moeten zijn.

38. Het concept-wetsvoorstel voorziet niet in een bevoegdheid tot executoriaal verhaal op voorwerpen die

op grond van het voorgestelde art. 94a lid 3 Sv beslagen zijn. Ik vermoed dat de minister art. (577b lid 1 jo) 574 lid 1 Sv toereikend acht. Gelet op het vermogensrechtelijke beginsel dat verhaal in principe alleen plaatsvindt op het vermogen van de schuldenaar, zou de minister eigenlijk moeten voorzien in een expliciete wettelijke grondslag. In de huidige redactie

is in elk geval het leggen van een executoriaal beslag op de voorwerpen die aan de stroman toebehoren, zonder dat daaraan een conservatoir beslag aan voorafgaat, niet mogelijk.

39. Concept-MvT, p. 34 (cursivering toegevoegd).

40. Concept-MvT, p. 36.

ook daadwerkelijk wordt vergroot. Is dit niet het geval, dan valt een toenemende frustratie en daarmee een afnemende motivatie 'op de werkvloer' te voorzien. Dit zou de ontnemingspraktijk zeker niet ten goede komen. Tegelijkertijd moet in het oog worden gehouden dat de belangen van degene die als stroman wordt aangemerkt niet onevenredig worden verkort. De vraag rijst nu wat precies de toegevoegde waarde van de voorgestelde beslagmogelijkheid is, en of deze aan de genoemde randvoorwaarden voldoet.

De kern van een schijnconstructie wordt gevormd door de samenspanning van de betrokkene met een derde – de stroman – met de bedoeling het verhaal van een ontnemingsmaatregel (of een geldboete) te frustreren. Indien de betrokkene of de stroman zelf geen verklaring aflegt omtrent dit oogmerk, kan het soms uit feitelijke omstandigheden worden afgeleid. De minister geeft hierbij twee voorbeelden.⁴¹ Allereerst de situatie waarin het gaan toebehoren van het voorwerp aan de stroman niet kan gelden als 'een reële economische transactie' of waarin er geen 'redelijk economisch motief' aan de verkrijging ten grondslag ligt. De minister doelt hier, naar ik begrip, op het ontbreken van een reële tegenprestatie of rationele aanleiding voor de transactie. Het ontbreken van een rationele aanleiding lijkt mij niet van wezenlijk belang. Het gaat er immers om of een transactie het vermogen van de betrokkene verkort. Dat is doorgaans wel het geval bij het ontbreken van een reële tegenprestatie. In het laatste geval is, indien het OM een en ander nader kan staven, het invoeren van de actio Pauliana ex artikel 94d lid 1 Sv reeds effectief. De actio Pauliana ziet juist op transacties tussen de betrokkene en een derde, waarbij er geen reële tegenprestatie wordt geleverd teneinde crediteuren te benadelen.⁴² In de praktijk is het veelal juist lastig om de rechtshandeling waarmee het voorwerp van de betrokkene naar de stroman is overgegaan, te traceren. Hierdoor zal het ook lastig zijn om uitspraken te doen over de tegenprestatie van de betreffende transactie. Het tweede voorbeeld is de situatie waarin de betrokkene kan beschikken over het voorwerp dat aan de stroman is gaan toebehoren, alsmede over andere voorwerpen van de stroman als ware het zijn eigen voorwerpen. De minister noemt hierbij het beschikken over de banktegoeden van de stroman, het kunnen beïnvloeden van de gang van zaken binnen een rechtspersoon of het (vrijwel) uitsluitende gebruik van de auto van de stroman. Dit voorbeeld geeft naar mijn mening goed aan waar het bij een schijnconstructie om draait: de betrokkene behoudt de *feitelijke* beschikkingsmacht over een voorwerp, maar ontdoet zich van zijn *juridische* relatie met dat voorwerp. Het huidige recht staat op dit punt echter niet geheel machteloos. Gaat het om voorwerpen die onmiddellijk uit misdrijf afkomstig zijn, dan is een verbeurdverklaring ten laste denkbaar (op grond van artikel 33a lid 1 sub a jo. lid 2 sub a Sr). Uit een recente uitspraak blijkt dat een dergelijke verbeurdverklaring mogelijk is indien 'de verdachte een zodanige zeggenschap heeft over en belang bij [het voorwerp], dat zijn betrekking tot dat [voorwerp] in zoverre met die van een eigenaar kan worden gelijkgesteld'.⁴³ Voorts, met behulp van het leerstuk van de schijnhandeling alsmede de vermoedens ex artikel 3:109 en 3:119 BW is het soms mogelijk om een (gepretendeerde) eigendomsoverdracht te negeren.⁴⁴ Deze mogelijkheid doet zich met name voor bij roerende zaken, zoals auto's. Het voorgestelde artikel 94a lid 3 Sv lijkt de beslagmogelijkheden wel te verruimen voor voorwerpen als onroerend goed, op naam gestelde aandelen en bankrekeningen.

Het vereiste dat voorwerpen middellijk of onmiddel-

lijk uit misdrijf afkomstig zijn, speelt een dubbele rol in het voorstel. Enerzijds is het een zelfstandige voorwaarde voor de toepassing van het voorgestelde artikel 94a lid 3 Sv, anderzijds is dit vereiste van belang voor het wetenschapsvereiste. De minister merkt over het wetenschapsvereiste het volgende op:

'Voorkomen moet worden dat de ander te goeder trouw door het beslag c.q. de uitwinning getroffen wordt. Daarom wordt de eis gesteld dat hij ten tijde van het gaan toebehoren wist of redelijkerwijs kon vermoeden dat het voorwerp van misdrijf afkomstig is. Ten aanzien van zijn subjectieve gesteldheid wil daarmee uitgedrukt zijn dat ook degene die gezien de omstandigheden op de gedachte had moeten komen dat het voorwerp onmiddellijk of middellijk van misdrijf afkomstig is, dat het voorwerp zagezegd niet koosjer is, onder de bepaling valt.'⁴⁵

De minister ziet de band tussen het voorwerp en het misdrijf dus mede als middel om de betrokken derde – de veronderstelde stroman – te beschermen. Het lijkt er echter op dat de minister met het vereiste dat de voorwerpen middellijk of onmiddellijk uit misdrijf afkomstig zijn, zichzelf in de vingers snijdt. Het bewijs van de relatie tussen een bepaald voorwerp en zijn misdadige oorsprong is veelal lastig te leveren. De witwashandelingen die de schijnconstructie constitueren, hebben juist mede als doel de misdadige herkomst te verdoezelen. Daardoor is ook de wetenschap van de misdadige oorsprong moeilijk vast te stellen. Daarnaast vallen schijnconstructies waarbij legaal verkregen vermogensbestanddelen – waarop de ontnemingsmaatregel ook mag worden verhaald – bij een derde worden ondergebracht, buiten het voorgestelde artikel 94a lid 3 Sv. Dientengevolge zou het voorgestelde artikel 94a lid 3 Sv er wel eens toe kunnen leiden dat misdadigers zich genoodzaakt zien om zich te gaan toeleggen op betere of andere witwastechieken teneinde het verhaal te (blijven) frustreren. Zo gezien, betaalt de minister een behoorlijke prijs voor de door hem beoogde bescherming van de betrokken derde. Ik wil nu geenszins stellen dat de minister de derdenbescherming maar moet laten varen. Integendeel, maar de vraag rijst wel of er geen betere manier is om die bescherming vorm te geven. Het bestek van deze bijdrage laat niet toe om alle denkbare alternatieven te onderzoeken. Ik beperk mij tot een korte schets van de oplossingsrichting die m.i. door de minister nader zou moeten worden bestudeerd.

In het civiele recht is ten behoeve van crediteuren die worden gedupeerd door een debiteur, zijnde een rechtspersoon, die nauw verweven is met een andere rechtspersoon, het leerstuk van de doorbraak van aansprakelijkheid ontwikkeld.⁴⁶ Dit leerstuk komt erop neer dat het onder omstandigheden mogelijk is die andere rechtspersoon op grond van onrechtmatige daad aansprakelijk te stellen voor de schulden van de debiteur indien de betreffende rechtspersoon (mede) heeft veroorzaakt dat de eerste rechtspersoon zijn verplichtingen jegens de crediteur niet nakomt. In de jurisprudentie zijn verschillende situaties onderscheiden waarin een dergelijke vordering succesvol is, waaronder de situatie van 'onrechtmatige betalingsonwil'.⁴⁷ Het is denkbaar een soortgelijke constructie in het kader van de ontnemingswetgeving toe te passen.⁴⁸ Indien het OM kan aantonen dat de betrokkene een deel van zijn – legaal of illegaal verkregen – vermogen op de een of andere wijze bij een stroman heeft ondergebracht (of laten onderbrengen), hetgeen in de concrete omstandigheden van het geval niet anders kan worden begrepen dan als een poging tot frustratie van het verhaal van een ontnemingsmaatregel, zou de rechter de stroman

41. Concept-MvT, p. 34-35.

42. Zie nader over de actio Pauliana: Borgers, t.a.p., p. 63-67.

43. HR 28 sept. 1999, NJ 1999, 803.

44. Zie nader Borgers, t.a.p., p. 60.

45. Concept-MvT, p. 35.

46. Zie daarover onder meer R.C. van Dongen, *Identificatie in het rechtspersonenrecht*, Deventer: Kluwer 1995 en M.L. Lennarts, *Concernaansprakelijkheid*, Deventer: Kluwer 1999.

47. Zie Lennarts, a.w., p. 209-210.

48. Voorstellen daartoe zijn reeds gedaan door R.M. Hermans, Het ontmantelen van verhaalsconstructies. Enkele civielrechtelijke problemen bij de toepassing van de 'plukze-wet', NJB 1995, p. 774-776, 778-779, en R.M. Hermans, Civielrechtelijke problemen van strafvorderlijk verhaalsbeslag na de Bucro-beschikking; een aanzet voor een wettelijke regeling, in: B.W.M. Nieskens-Isphording e.a. (red.), *Discussies omtrent verhaal, beslag en beschikkingsbevoegdheid*, Deventer: Tjeenk Willink 1997, p. 46-53.

Indien de voorgestelde strafbaarstelling van het witwassen wet wordt, is het denkbaar dat de stroman zelfstandig wordt vervolgd wegens het begaan van het witwasdelict. In dat geval zou het door hem in ontvangst genomen voorwerp kunnen worden verbeurd verklaard.

zelfstandig aansprakelijk kunnen achten voor het bedrag waarvoor hij het verhaal frustreert. Het verwijt dat de stroman in een dergelijk geval wordt gemaakt, is dat hij met de betrokkene samenspannt tegen het OM. Dit veronderstelt dat het vermogen van de stroman alleen kan worden aangetast indien vaststaat dat de stroman weet of redelijkerwijs moet vermoeden dat hij meewerkt aan het frustreren van het verhaal.⁴⁹ Kortom: er moet in de kern komen vast te staan dat de betrokkene in feitelijk opzicht de zeggenschap over zijn vermogen niet uit handen heeft gegeven, terwijl de derde zich hiervan bewust is of redelijkerwijs moest zijn en niettemin aan de gekozen constructie zijn medewerking verleent. Voor het bewijs hiervan kunnen allerlei feiten en omstandigheden van belang zijn. Te denken valt bijvoorbeeld aan kennis van de stroman over de misdadige activiteiten van de betrokkene, de verwevenheid van een stroman/rechtspersoon met andere rechtspersonen waarin de betrokkene in overwegende mate zeggenschap heeft, of het aangaan van economisch ongebruikelijke transacties.⁵⁰ Anders dan het voorgestelde artikel 94a Sv doorbreekt de hier voorgestane constructie de band met de herkomst van het specifieke voorwerp, terwijl er voldoende oog bestaat voor de al dan niet kwade intenties van de stroman. Terzijde merk ik nog op dat de voorgestane constructie is gebaseerd op een onrechtmatige daadsvordering.⁵¹ De onrechtmatige daad is een 'flexibele' norm die het voor de rechter mogelijk maakt alle facetten van het voorgelegde geschil onder ogen te zien.⁵² Indien de voorgestelde strafbaarstelling van het witwassen wet wordt, is het denkbaar dat de stroman zelfstandig wordt vervolgd wegens het begaan van het witwasdelict. In dat geval zou het door hem in ontvangst genomen voorwerp kunnen worden verbeurd verklaard.⁵³ De minister erkent deze mogelijkheid, doch wijst erop dat op grond van artikel 94a lid 3 Sv een afzonderlijke vervolging van de stroman achterwege kan worden gelaten. Men is '(...) dan niet afhankelijk van de wederwaardigheden in de strafzaak en eventuele ontnemingszaak van de ander.'⁵⁴ Het optreden tegen schijnconstructies zou daardoor

effectiever zijn. De redenering van de minister snijdt op zich hout. Het lijkt weinig zinvol de stroman te vervolgen met het enkele doel het bij hem ondergebrachte vermogen uit te winnen. Hoe cynisch het ook mag klinken, in het licht van de bescherming van de belangen van de stroman heeft een vervolging wel als positief neveneffect dat er een *rechterlijke* beoordeling plaatsvindt van de gegrondheid van de verdenkingen die het OM koestert met betrekking tot de gehanteerde schijnconstructie. Indien het OM alleen overgaat tot inbeslagneming op grond van het voorgestelde artikel 94a Sv, vindt een dergelijke rechterlijke beoordeling niet per definitie plaats. De beslagene zal daarvoor een klaagschrift tegen de inbeslagneming moeten indienen (art. 552a Sv).⁵⁵ Ik meen dat deze vorm van rechtsbescherming wat zuinig is in vergelijking met het ingrijpende karakter van het voorgestelde artikel 94a lid 3 Sv. Een oplossing kan zijn om het OM te verplichten zich binnen een bepaalde periode na inbeslagneming tot de rechter te wenden teneinde een verlot te verkrijgen het beslag onder de stroman te mogen handhaven. In deze, met behoorlijke waarborgen omgeven en op tegenspraak gevoerde, procedure moet de rechter toetsen in hoeverre er inderdaad voldoende aanwijzingen voor een schijnconstructie bestaan. Het gaat daarbij overigens om een voorlopig oordeel, omdat in die fase nog geen onherroepelijk oordeel voorhanden is over de ontnemingsvordering.

3. Tot slot

Aan het eind van deze bijdrage moet worden geconstateerd dat de meest ingrijpende wijzigingen die het concept-wetsvoorstel bevat, niet de meest geslaagde onderdelen van dat voorstel vormen. Hoewel de minister in beide gevallen het probleem en de oplossingsrichting helder voor ogen heeft, moeten de voorgestelde wijzigingen ten dele worden afgewezen. De draagkrachtproblematiek is niet gebaat bij een tamelijk ongeclausuleerde matigingsbevoegdheid in de ontnemingsprocedure. In erbarmelijke gevallen is matiging onvoldoende; in die gevallen zou het niet tot een oplegging van een ontnemingsmaatregel moeten komen. Daarnaast zou de minister een duidelijker standpunt kunnen innemen over financiële perikelen die zich (pas) in de executoriale fase voordoen. De voorgestelde beslagmogelijkheid is hoogst waarschijnlijk niet in staat om goed doordachte schijnconstructies daadwerkelijk te doorbreken. Daarnaast is het rechterlijk toezicht op de toepassing van deze beslagmogelijkheid onvoldoende gewaarborgd. Kortom, indien de minister zijn voorstellen niet nogmaals goed doordenkt, vrees ik dat de door hem beoogde oplossingen in een later stadium schijnoplossingen blijken te zijn. ■

49. Indien de stroman een rechtspersoon is, moet de wetenschap van de stroman worden afgeleid uit de wetenschap van de (juridisch of feitelijk) bestuurders van de rechtspersoon.

50. De laatste situatie valt ook onder de reikwijdte van de actio Pauliana. Dit is niet toevallig, omdat de actio Pauliana kan worden gezien als een species van

met name de onrechtmatige daadssactie. Zie daarover F.P. van Koppen, *Actio Pauliana en onrechtmatige daadsvordering*, Kluwer: Deventer 1998.

51. Ik sluit overigens geenszins uit dat thans reeds een dergelijke vordering door de staat zou kunnen worden ingesteld. Vgl. Rb. Amsterdam 27 mei 1981, *NJ* 1985, 124, waarin het frustreren van de executie van

een door de Europese Commissie opgelegde geldboete onrechtmatig wordt geacht. Zolang er echter een wettelijke grondslag ontbreekt, hangen er een aantal ontvankelijkheidsvragen in de lucht, waaronder bijvoorbeeld de verhouding met art. 1 Sv.

52. De civiele jurisprudentie maakt slechts een enkele keer gebruik van de vereen-

zelving. De onrechtmatige daadconstructie wordt geschikter geacht omdat deze meer nuances toelaat bij het formuleren van het verwijt dat de betreffende (rechts)persoon kan worden gemaakt. Zie nader Lennarts, a.w., p. 234-243, waaraan is toe te voegen HR 15 jan. 1999, *NJ* 1999, 573.

53. Onder omstandigheden zou men het voorwerp ook

kunnen beschouwen als (te ontnemen) wederrechtelijk verkregen voordeel. Vgl. ook R.M. Vennix, Het voorwerp witwassen: samenloop met heling en enige beslagperikelen, *DD* 1999, p. 322-325.

54. Concept-MvT, p. 36.

55. Daarnaast kan de beslagene zich in de executoriale fase verzetten tegen het beslag op grond van art. 438 Rv.

Levenslang

Is de TBS in sommige gevallen een verkapte maatregel tot een levenslange vrijheidsbeneming die we liever niet opleggen?

Aan deze wat uitdagende stelling zou ik enige gedachten willen wijden.

Een indringend voorbeeld is een man van ongeveer 40 jaar, die eerder veroordeeld is wegens verkrachting. Daarnaast heeft hij een indrukwekkende lijst van veroordelingen voor diefstal al dan niet met geweld en mishandelingen op zijn naam staan. In de reeks van zijn delicten lijkt een stijgende lijn qua gewelddadigheid te zitten en zijn laatste delict waarvoor hij TBS heeft gekregen behelst het gedurende een hele nacht in gijzeling houden van een tiener, die hij urenlang op allerlei manieren verkracht en mishandelt heeft en uiteindelijk tegen de ochtend om het leven gebracht heeft. Vanaf zijn vroege jeugd wordt de man gekenmerkt door bedrog, stelen, voortdurend liegen en wreedheid. De hele persoonlijkheid van de man doet denken aan een ernstige vorm van psychopathie. Als behandelaars eerlijk zijn tegenover zichzelf, weten zij dat wij tot op heden geen manieren hebben gevonden om dergelijke pathologie afdoend te behandelen. In de hedendaagse literatuur wordt ervan uitgegaan dat psychopathie in engere zin (wat iets anders is dan een anti-sociale persoonlijkheidsstoornis) niet te behandelen is. Integendeel toonaangevende auteurs zoals Hare¹ (en hij niet alleen) gaan er vanuit dat een behandeling dergelijke mensen gevaarlijker maakt, omdat zij nog handiger worden in het manipuleren van potentiële slachtoffers dan zij tot nog toe al waren. Als de betrokken patiënt dan ook nog een hoge score zou laten zien op de PCL-R (een test die de mate van psychopathie meet en een goede voorspeller blijkt te zijn van toekomstig gewelddadig gedrag) weten we helemaal dat we met een illusie bezig zijn. Prangerender is echter de vraag of wij ook de patiënt niet met bedrog opzadelen? Immers deze meent dat, als hij maar goed zijn best doet, eens de deuren voor hem opengaan en wel des te sneller naarmate hij meer zijn best doet, in casu aan alle therapieën meedoet. (Dat laatste is weliswaar voor behandelaars geen alles omvattend criterium, maar veel patiënten menen dat wel.) Welke kliniek, welke behandelaar zou het aandurven bij deze man ooit een advies tot vrijlating (of dat nu via proefverlof, voorwaardelijke beëindiging of einde TBS is) te geven, m.a.w. wat moet deze patiënt voor gedrag laten zien om wie van ons dan ook maar te overtuigen van zijn verminderde delictgevaarlijkheid? Stel dat hij authentieker, minder vermijdend gedrag vertoont dan hij nu in zijn beginfase doet, stel dat hij werkelijk de volle verantwoordelijkheid voor zijn delicten op zich neemt en nauwgezet heeft meegewerkt aan de trits van delictanalyse, delictscenario en terugvalpreventie dan nog zouden de meeste behandelaars het niet aandurven om dit als een 'echte' verbetering te zien, gezien de ernst van de problematiek en de slechte verwachtingen die er op grond van de aard van de delicten sowieso al bestonden. Wat zeer zeker meespeelt in de beoordeling van risico's bij ontslag is het politieke en maatschappelijke klimaat (zo ongeveer sinds Dutroux), waarin behandelaars en klinieken zich geen verkeerde voorspellingen ten aanzien van TBS-gestelden met

ernstige delicten (en al helemaal niet waar het al dan niet pedofiele zedendelinquenten betreft) kunnen veroorloven. Wij zullen patiënten 'verbeterde' gedrag als schijnaanpassing interpreteren. Zou een lagere score op de bovengenoemde PCL-R de patiënt dan hoop op vrijlating kunnen geven? Ook dat is niet waarschijnlijk. De auteur van de test (Hare) vermaant ons nooit alleen op de score van de test af te gaan, noch naar de positieve noch naar de negatieve kant. Bij een gematigd positieve score van een patiënt als bovenbeschreven zullen wij ons juist deze vermaning herinneren. Kortom we zullen het waarschijnlijk niet aandurven.

Heeft deze patiënt dan ten onrechte TBS opgelegd gekregen? Volgens de huidige wetgeving waarschijnlijk niet. Immers er is vastgesteld dat hij in ieder geval ten dele ontoerekeningsvatbaar was tijdens het delict en het gevaar voor herhaling is aanwezig.

Een soortgelijk betoog zou *mutatis mutandis* ook gehouden kunnen worden als het gaat om recidiverende zedendelinquenten die al eens TBS gekregen hebben maar na afloop van de maatregel of in een vergevorderd stadium zoals bijvoorbeeld proefverlof in herhaling vervallen zijn. Helaas zijn er velen die tot deze categorie behoren en niet zelden is de recidive ernstiger dan de vorige delicten. Het komt nogal eens voor dat in dergelijke gevallen uit angst voor ontdekking en als gevolg van alweer die vreselijke TBS, het slachtoffer van verkrachting ook nog gedood wordt (een iatrogene verzwarende van het geweld?). Ook voor deze categorie patiënten zal in toenemende mate gelden dat ze al bij de hernieuwde binnenkomst in de kliniek geen schijn van kans hebben er ooit weer uit te komen (behalve voor enkele korte zeer gestructureerde verloven).

Nu hebben we binnen de TBS steeds meer de mogelijkheid van een longstayverblijf. Dat is op zich een goede ontwikkeling als tijdens de behandeling blijkt dat patiënten niet voldoende verbeteren om veilig de intramurale setting achter zich te kunnen laten. Voor patiënten bij wie vrijwel bij voorbaat duidelijk is dat zij onmogelijk met ontslag kunnen gaan, lijkt de huidige procedure echter niet de meest elegante. Verblijf in een TBS kliniek voor deze categorie is prima, longstay-afdelingen beantwoorden adequaat aan een huidige vraag. Patiënten en onszelf opzadelen met de illusie dat hun verblijf / c.q. behandeling uiteindelijk zal leiden tot invrijheidstelling, terwijl dat er niet in zit, is oneigenlijk en kan tot gevaarlijke situaties leiden, bijvoorbeeld tot een onterechte vrijlating doordat de behandelaars na jaren het zicht op de werkelijke problematiek van de patiënt ook kwijt zijn of een nieuwkomer in het vak zijn reddersfantasieën tracht te realiseren (een niet ongebruikelijk verschijnsel bij psychopaten).

Het lijkt mij een uitdaging voor juristen om een formulering van een wetstekst te creëren die in deze lacune voorziet. ■

Y.M. van den Berg-Lotz
(Psycholoog en behandelcoördinator in een TBS-kliniek)

1. Hare, Robert D., *Without conscience*.

Deze O&M's zijn ook te raadplegen op Internet www.njb.nl

Lichten van voorlopig gehechte personen: te licht bevonden

Na een kortstondig verblijf in een politiecel worden voorlopig gehechte personen in de regel overgebracht naar een Huis van Bewaring.

Artikel 225 Invoeringswet Wetboek van Strafvordering (Isv) bepaalt, dat maatregelen in het belang van het onderzoek tijdens het gerechtelijk vooronderzoek door de Rechter-Commissaris en anders door het Openbaar Ministerie 'ten opzichte van de verdachte' kunnen worden bevolen.

Lid 2 bepaalt, dat de directeur van het HvB en anders de bij het bevel aan te wijzen persoon zorg draagt voor de uitvoering der bevelen.

In lid 3 wordt aan de verdachte de mogelijkheid geboden om tegen een dergelijk bevel een bezwaarschrift in te dienen bij de Rechtbank (bevel R-C) dan wel bij het rechterlijk college dat tot het geven van de in artikel 65 Sv bedoelde bevelen bevoegd is.

Tenslotte bepaalt lid 4, dat het bevel in afwachting van de rechterlijke beslissing niet wordt uitgevoerd, tenzij de Rechter-Commissaris of het Openbaar Ministerie een onverwijld uitvoering in het belang van het onderzoek volstrekt noodzakelijk acht.

In de circulaire 'lichten van in verzekering gestelden of voorlopig gehechten' (25 sept. 1991, *Stcrt.* 186) wordt bepaald, dat ten aanzien van het lichten in verband met het feit, waarvoor men is gedetineerd waar mogelijk het nader onderzoek dient plaats te vinden in het Huis van Bewaring (bijvoorbeeld een kort verhoor).

Is het horen van de verdachte aldaar niet mogelijk, dan wel zeer bezwaarlijk, kan gelicht worden met inachtneming van het bepaalde in artikel 225 Isv.

De circulaire vermeldt voorts nog, dat het lichten zo kort mogelijk moet duren, d.w.z. dat betrokkene in beginsel dezelfde dag of, in bijzondere omstandigheden, bijv. als de afstand tussen de plaats van verhoor en het Huis van Bewaring hiertoe noodzaakt, twee dagen op het politiebureau mag verblijven.

Ondergetekenden hebben de ervaring, dat indien

cliënten worden gelicht in het kader van een nader verhoor hen bij een weigerachtige houding om mee te gaan naar het politiebureau wordt voorgehouden dat men in het bezit is van een bevel, zodat hij/zij verplicht is om mee te gaan.

In een recent geval werd een cliënt zelfs gelicht voor het zetten van twee handtekeningen terzake het doen van afstand van roerende zaken, waarvoor hij niet twee dagen maar drie dagen en twee nachten onvrijwillig verbleef in een politiebureau!!!

Het indienen van een bezwaarschrift nadat de raadsman/vrouw door de cliënt op de hoogte wordt gesteld van de gang van zaken is volstrekt illusoir nu de behandeling van een dergelijk bezwaarschrift immers pas zal plaatsvinden op een moment, dat de verdachte weer terug is naar het HvB.

In het kader van controle op in casu het lichten van een verdachte voor het afnemen van een (nader) verhoor, door verdediging en rechterlijke macht dient naar de mening van ondergetekenden ook deze gang van zaken met daadwerkelijke rechtswaarborgen omkleed te worden, nu een zwijgende verdachte (opnieuw verblijvende in een politiecel) wellicht sneller geneigd zal zijn toch een verklaring af te leggen, hetgeen op gespannen voet staat met artikel 27 Sv; niet gezegd kan worden dat een dergelijke verklaring in volledige vrijheid is afgelegd.

In het kader van rechterlijke controle (en die van de verdediging) op het juist toepassen van de wettelijke regelingen stellen ondergetekenden voor dat een verdachte die gelicht gaat worden schriftelijk dient te worden gewezen op zijn recht om hiertegen een bezwaarschrift in te dienen, hetgeen de tenuitvoerlegging van de maatregel opschort.

Indien de verdachte geen bezwaar heeft tegen het lichten dient hij schriftelijk te verklaren dat hij afziet van het recht om een bezwaarschrift in te dienen.

In het geval een onverwijld uitvoering van het bevel in het belang van het onderzoek volstrekt noodzakelijk wordt geacht stellen ondergetekenden voor dat zulks moet worden vermeld in het bevel tot lichten door de Rechter-Commissaris resp. de Officier van Justitie welk bevel moet worden toegevoegd aan het strafdossier, zodat de rechter, oordelende, dat er geen sprake was van volstrekte noodzakelijkheid tot een onverwijld uitvoering, de in het kader van het gelicht zijn afgelegde verklaringen van de verdachte kan uitsluiten van het bewijs. ■

H.P. Ruysink en M.M.A. Straatman-Selij
(advocaten en procureur te Maastricht)

PMK niet 'abusievelijk legaal'?

De stelling van Cabolet in het NJB van 26 mei jl. dat piperonylmethylketon (PMK), grondstof voor de productie van XTC, abusievelijk legaal is, heeft binnen en buiten de rechtszaal tot nog al wat discussie geleid. In het NJB van 30 juni jl. heeft Scholten, apotheker en bestuurskundige bij het ministerie van VWS hierop gereageerd. Naar zijn mening is er sprake van loos alarm.

De rechtspraktijk heeft nu ook kennis kunnen nemen van de visie van Het Hof te Amsterdam. Het Hof heeft namelijk op 25 juli jl. een arrest gewezen en daarbij verdachte mede voor het voorhanden hebben van PMK veroordeeld. Daarbij is wel de redactie van de telastelegging van belang.

Het arrest (rolnummer 23-003817-99) is te vinden op de website van het Hof (www.gerechtshofamsterdam.nl/uitspraken/straf/) Ik schets nog even in het kort de discussie.

Artikel 5 Wet Voorkoming Misbruik Chemicaliën (WVMC) verbiedt het voorhanden hebben van geregistreerde stoffen van categorie 1 bijlage I bij richtlijn 92/109/EEG van de raad van de Europese Gemeenschappen van 14 december 1992 aan anderen dan vergun-

ninghouders of de in artikel 4 van de wet bedoelde personen of instellingen.

Onder categorie 1 van bijlage 1 van de Europese Richtlijn 92/109/EEG is de stof 3,4 (methyleendioxy)fenylpropan - 2 - on vermeld, dat vaak wordt aangeduid als piperonylmethylketon. Deze stof is in Nederland verboden op grond van artikel 3 van de WVMC. Bij richtlijn 93/46/EEG is eerder genoemde bijlage gewijzigd. Daarbij zou bij vertaling van de oorspronkelijke versie naar het Nederlands abusievelijk de genoemde stof zijn vertaald als 3,4 (methyleendioxy)fenylpropan waardoor wordt gesteld dat de vrije handel in PMK abusievelijk legaal zou zijn vanaf de datum van inwerkingtreding van de nieuwe richtlijn medio 1993.

Gezien het arrest van Amsterdamse Hof is van belang dat in de oorspronkelijke versie van die nieuwe richtlijn nog steeds de juiste stof wordt genoemd.

In hoger beroep heeft het OM de telastelegging gewijzigd en daarbij ook verwezen naar die oorspronkelijke versie. Het Hof heeft die wijziging overgenomen bij de bewezenverklaring.

Deze luidt:

de besloten vennootschap M. B.V., ook handelend onder de namen

B. T. en M. R., niet zijnde een houder van een vergunning als bedoeld in artikel 3 van de Wet Voorkoming Misbruik Chemicaliën en niet zijnde een persoon of instelling als bedoeld in artikel 4 van die wet, in de periode van 1 juli 1996 tot en met 12 januari 1999, te Amsterdam en Maastricht, meermalen telkens opzettelijk, hoeveelheden van een mengsel bevattende piperonal en 3,4- (Methyleendioxy)fenylpropan-2-on (piperonylmethylketon), zijnde een grondstof bestemd voor de vervaardiging van synthetische drugs, en als zodanig genoemd onder categorie 1 van bijlage I (van de oorspronkelijke versie) van de Europese richtlijn 92/109/EEG en genoemd onder categorie 1 van bijlage I (van de oorspronkelijke versie) van de Europese richtlijn 93/46/EEG, en safrol en isosafrol, zijnde grondstoffen bestemd voor de vervaardiging van synthetische drugs, voorhanden heeft gehad, hebbende hij, verdachte, feitelijk leiding gegeven aan die verboden gedragingen (De hier gebruikte termen, voor zover daaraan in de (oorspronkelijke versie) EEG-Verordening nr 3677/90 van de Raad

van de Europese Gemeenschappen van 13 december 1990, zoals gewijzigd bij (de oorspronkelijke versie van) EEG-Verordening nr 3769/92 en/of (de oorspronkelijke versie van) richtlijn 92/109/EEG (PbEG L 370) en/of de Wet Voorkoming Misbruik Chemicaliën (Stb. 1995, 258) betekenis is gegeven, worden geacht in deze tenlastelegging in die betekenis te zijn gebruikt).

(daarbij zijn de m.i. van belang zijnde zinsneden door mij cursief weergegeven)

Tegen dit arrest heeft de verdediging cassatieberoep ingesteld.

Wellicht zal de Hoge Raad zich te zijner tijd hierover uitlaten. Intussen kan de rechtspraak m.i. met een gerust hart met de uitspraak van het Amsterdamse Hof uit de voeten. Echter, spoedig herstel van de vertaalfout lijkt een welkome oplossing. Ook wordt hiermee dan tegemoetgekomen aan Cabbolet en blijft zijn 'keizer' niet 'in zijn hemd' staan. ■

Nico Schaar

(advocaat-generaal te Amsterdam)

Reacties

Deze Reacties zijn ook te raadplegen op Internet
www.njb.nl

'De rechter aangesproken of de Staat verzocht'

Mrs V.V.R. van Bogaert en E.F. Stamhuis hebben in hun artikel *De rechter aangesproken of de Staat verzocht* een pleidooi gehouden voor een op de billijkheid gebaseerd schadevergoedingsmodel. Dit zou moeten voorzien in een financiële compensatie voor justitiabelen die nadeel hebben geleden als gevolg van rechterlijke uitspraken. Of het wenselijk is dergelijke schadevergoedingen toe te kennen, laat ik in het midden. Ik zou hier slechts een enkele opmerking willen maken over de door Van Bogaert en Stamhuis gebruikte argumenten op grond waarvan zij tot hun voorstel zijn gekomen.

De keuze voor het door de auteurs voorgestane model, waarvan met name artikel 89 Sv de inspiratiebron is, lijkt voornamelijk verband te houden met de vaststelling dat een actie uit onrechtmatige daad niet tot het gewenste resultaat kan leiden. Zie ik het goed dan is die conclusie op een tweetal argumenten gebaseerd. Ten eerste zou schadevergoeding in laatstgenoemd kader slechts mogelijk zijn indien men zeker zou weten wat het rechterlijk oordeel zou zijn geweest in het geval de verweten overweging of beslissing achterwege zou zijn gebleven. Ten tweede zou een op onrechtmatige daad gebaseerde vordering aanleiding geven tot allerlei 'lastige' vragen waarvan de beantwoording 'ondoenlijk' zou zijn.

Het eerste argument wordt gestaafd met een verwijzing naar het arrest van het Haagse Gerechtshof in de zaak van Dombo Beheer B.V. (Dombo/Staat).¹ Daarin zou zijn beslist dat de door Dombo gevorderde schadevergoeding niet toewijsbaar zou zijn,² omdat dit een prognose van het arrest van het Gerechtshof te Arnhem zou hebben geleverd.³ Hoewel zij dat niet met zoveel woorden zeggen, zijn de auteurs kennelijk van mening dat volgens het Hof een dergelijke prognose niet mogelijk is, of a priori niet tot schadevergoeding kan leiden. Zij merken althans op dat schadevergoeding enkel en alleen kan worden toege-

kend indien men met zekerheid de (uiteindelijke) uitkomst van de zaak weet. Die kennis kan enkel worden verkregen indien de zaak nog aan hoger beroep, cassatie of rekestciviel kan worden onderworpen.

Mijns inziens hebben de auteurs het arrest van het Hof onjuist geïnterpreteerd. Het Hof heeft namelijk wel degelijk een prognose gemaakt en zich afgevraagd of het Hof Arnhem destijds tot een andere uitkomst zou zijn gekomen indien het de directeur van Dombo wel als getuige had gehoord. Het antwoord van het Haagse Gerechtshof luidde – vanwege de omstandigheden van het geval – ontkennend. Dat een prognose van de zaak mogelijk en soms noodzakelijk is, toont ook overige jurisprudentie. Indien een advocaat in een procedure een beroepsfout maakt, moet ter beoordeling van de daardoor geleden schade ook een schatting worden gemaakt of de zaak een redelijke kans van slagen zou hebben gehad indien de fout niet zou zijn gemaakt.⁴

Het tweede argument dat door de auteurs is genoemd is mij wat te makkelijk. Omdat een actie uit onrechtmatige daad de beantwoording van moeilijke vragen vergt, is dat toch nog geen reden op zich om die te trachten te omzeilen. De vragen naar de hoogte van de schade, causaal verband en eigen schuld doen zich bij elke zaak voor waar beweerdelijk schadeveroorzakend (overheids)handelen ter discussie staat. Bovendien vraag ik mij af of de auteurs geen schijntegenstelling hebben gecreëerd. De vraag naar causaal verband etc. keert toch immers terug bij de vraag naar wat de hoogte van een billijke vergoeding zou zijn. De problemen worden mijns inziens dan ook niet verholpen maar enkel minder zichtbaar. Daarnaast lijken de auteurs ervan uit te gaan dat de bepaling van een billijke vergoeding wel schattenderwijs of intuïtief zou kunnen geschieden, maar die van de hoogte van de schade, het causaal verband en de mate van eigen schuld niet. Dat is echter niet het geval.⁵ Van Bogaert en Stamhuis hebben mijns inziens dan ook geenszins aangetoond dat het door hen gewenste resultaat niet door middel van een vordering uit onrechtmatige daad bereikt zou kunnen worden. Het ontwerpen van een compensatiemodel lijkt mij voorshands reeds om die reden enigszins overbodig. ■

Jeroen Langbroek
(advocaat te Den Haag)

1. Hof 's-Gravenhage 17 juli 1997, *NJKort* 1997, 15.
2. Behoudens de kosten van de cassatieprocedure. De kosten van de procedure bij het Europees Hof voor de Rechten van de Mens waren door de Staat al vergoed.
3. Waarbij de prognose zou moeten zijn hoe het Arnhemse Hof zou hebben beslist indien het de directeur van Dombo wel als getuige zou hebben gehoord.
4. Hof Amsterdam, 22 juli 1993, *NJ* 1994, 514.
5. Zie voor een intuïtief oordeel over bijvoorbeeld de hoogte van eigen schuld Hoge Raad 31 dec. 1993, *NJ* 1994, 275. Daarnaast is in art. 6:97 BW bepaald dat de schade geschat mag worden indien zij niet nauwkeurig kan worden vastgesteld.

Naschrift

Het naschrift bevat twee bezwaren tegen een deel van ons betoog. Met betrekking tot het eerste bezwaar moeten we toegeven dat prognoses inderdaad mogelijk zijn en ook gebeuren en dat i.c. het Hof van Den Haag (*NJKort* 1997, 75) ook een dergelijke prognose gemaakt heeft (het woordje 'slechts' op p. 798, rechter kolom, is in dit kader dan ook ongelukkig gekozen en kan bij nader inzien beter vervangen worden door 'in principe'). Echter dient ten aanzien van het betreffende arrest de kanttekening te worden gemaakt, dat deze prognose slechts functioneel is, 'als toch zou moeten worden uitgegaan van de onmogelijkheid van een geslaagd 'request-civil'; hetgeen (nog) niet vaststaat. Het Hof gaat aldus in beginsel uit van de mogelijkheid een buitenwettelijk request-civil en brengt dus een koppeling aan met een voorziening, die wij in casu bezwaarlijk vinden (zie par. 4 van ons artikel). Wij gingen overigens niet uit van de onmogelijkheid van prognoses.

Het tweede bezwaar heeft betrekking op de kennelijk in ons betoog aanwezige onmogelijkheid een intuïtief oordeel over de causaliteit, de omvang van de schade en de mate van eigen schuld het kader van de onrechtmatige daad. Wij stellen slechts dat bij onrechtmatige daad zwaardere eisen worden gesteld ten aanzien van de legitimering van een oordeel tot afwijzing van een volledige schadevergoeding, dan bij de billijkheid, hetgeen met name te maken heeft met de onrechtmatigheid van de handeling. Het is ook in dit kader dat wij verwezen naar problemen met de causale verbanden etcetera. Wij hebben niet willen beweren, dat bij een billijkheidsoordeel deze punten totaal geen rol spelen.

Ons voornaamste bezwaar tegen de voorziening ex artikel 6:162 BW richt zich op de onrechtmatigheidseis. Er zijn gevallen denkbaar – zie bijvoorbeeld de door ons besproken Anca-zaak – waarbij de rechter schade veroorzaakt, terwijl hij geen fout heeft gemaakt of, anders gezegd, ondanks dat hij zorgvuldig en volgens de tot dan toe heersende leer heeft geoordeeld. Deze gevallen vallen buiten artikel 6:162 BW, terwijl wij het onredelijk achten, dat deze schades altijd voor rekening van de justitiabele blijven. ■

*Viola van Bogaert
Evert Stamhuis*

De waarde van overvloed

Het betoog van R.G.A. Wouters over overwegingen ten overvloede (*NJB* 25), raakt de kern van het bestuursrecht. Besturen is een taak die bij de overheid ligt. In dat kader heeft de overheid de bevoegdheid tot het nemen van beslissingen, die naar de aard ervan altijd wel iemand minder welgevallig zullen zijn. Deze laatste kan echter rekenen op een arsenaal aan rechtsmiddelen dat hem door de Algemene wet bestuursrecht wordt geboden.

Indien men van mening is dat een besluit op ondeugdelijke gronden is genomen, biedt de Awb de mogelijkheid tot toetsing door de bestuursrechter. De bestuursrechter dient de deugdelijkheid van het genomen besluit te onderzoeken. In dat kader zal hij nagaan of alle procedurevoorschriften in acht zijn genomen, evenals de beginselen van behoorlijk bestuur. De rechter is echter geen bestuurder. Mocht hij daarom tot de onvermijdelijke conclusie komen dat een besluit voor vernietiging in aanmerking komt, dan is zijn taak volbracht met het uitspreken van die vernietiging. Bij het bestuursorgaan ligt dan vervolgens de bevoegdheid en taak een nieuw besluit te nemen. Daarbij moet dit orgaan uiteraard het verzuim

herstellen dat tot vernietiging van het eerdere besluit heeft geleid.

Soms kan een bestuursrechter het niet laten vast zijn oordeel te geven over hoe het nieuw te nemen besluit zou moeten luiden. Dat heet dan een overweging ten overvloede. De goede verstaander weet hierdoor met welke factoren hij zal moeten rekenen, wil het nieuw te nemen besluit wel de rechterlijke toets kunnen doorstaan. Een overweging ten overvloede is echter geen rechterlijke beslissing. Dat betekent dat tegen die overweging geen hoger beroep open staat, indien men het met die overweging oneens is. Daar staat tegenover dat een bestuursorgaan strikt genomen niet is gebonden aan de overvloedige overwegingen bij het nemen van een nieuw besluit.

Heeft een overweging ten overvloede dan geen enkele waarde? Ja en nee. De kunst is namelijk die overweging op juiste waarde te schatten. Zo kan de overweging een zinvolle fingerwijzing zijn voor het bestuursorgaan, op het moment dat er nog geen rechterlijk oordeel ligt over een bepaalde kwestie. Dat laatste gold niet voor de zaak waaraan Wouters refereert. Immers, in het bestuursrecht wordt door de Afdeling Bestuursrechtspraak en de Centrale Raad van Beroep al jaren het vaste criterium gehanteerd dat voor schadeplichtigheid van een bestuursorgaan vereist is een 'tegen beter weten in genomen onrechtmatig primair besluit'. Waar de Rechtbank Den Bosch er in eerste instantie voor gekozen heeft aansluiting te zoeken bij de civielrechtelijke lijn van de Hoge Raad – en daarmee ten overvloede de mening ventileerde dat de minister van V&W schadeplichtig zou zijn –, vergat de Rechtbank kennelijk dat de Hoge Raad niet de appelrechter vormde in de bewuste procedure.

De minister koos er voor toch aan de lijn van de Afdeling en de Centrale Raad vast te houden, hetgeen in tweede instantie wel werd gehonoreerd door de Rechtbank. Wouters had dat kunnen voorzien, als hij zich in de bestuursrechtelijke jurisprudentie over dit onderwerp zou hebben verdiept. In plaats daarvan zag hij in de overweging ten overvloede een hoorn des overvloeds. Dat hij hierin uiteindelijk ongelijk kreeg, maakt overwegingen ten overvloede echter niet bij voorbaat waardeloos. ■

*A.C. van der Bent
(bedrijfsjurist)*

Rectificatie

In de vorige aflevering van dit blad staat een onjuistheid in het artikel over de second opinion in strafzaken van Jaap de Ruijter de Wildt en Dolf van Soest. De passage op p. 1386, eerste kolom, vijftiende zin van boven, dient als volgt te worden gelezen:

'In 1998 vervolgens heeft na grote maatschappelijke onrust over een groot aantal onopgeloste moordzaken in Groningen de interim hoofdofficier van justitie te Groningen, mr Josephus Jitta, in twee zaken, namelijk de moord op Shirley Herreijgers en de toen nog onopgeloste moord op Anne de Ruijter de Wildt, twee ervaren officiers van justitie en twee ervaren rechercheurs van de regiopolitie Groningen, die nog niet eerder bij de onderzoeken betrokken waren geweest, opdracht gegeven om de beide onderzoeken opnieuw te bekijken.' ■

Aanbevolen citeerwijze:
NJB 2000, p. ..., nr. ...

Inhoud:

Europees Hof voor de Rechten van de Mens	1443
Hof van Justitie EG	1444
Raad van State	1446
Hoge Raad (strafkamer)	1446
Hoge Raad (belastingkamer)	1451
Centrale Raad van Beroep	1451

EUROPEES HOF VOOR DE RECHTEN VAN DE MENS

Deze rubriek wordt verzorgd door mr. M. Kuijer (E.M. Meijers Instituut, Universiteit Leiden) en dr. R.A. Lawson (Europa Instituut, Universiteit Leiden). Zie voor de verkrijgbaarheid van de uitspraken *NJB* 2000, p. 18.

Nr. 30
18 mei 2000

Art. 2 EVRM. Dood van zigeuner in politieel. Staat aansprakelijk voor dood en voor gebrek aan effectief onderzoek. Schending.
Art. 13 EVRM. Geen effectief onderzoek. Schending.
Art. 14 EVRM. Discriminatie vanwege etnische afkomst? Niet bewezen. Geen schending.

Velikova,
tegen
Bulgarije.

A. Feiten

Op 24 sept. 1994 ontving de plaatselijke politie van Bukovlak een aangifte van diefstal van negen koeien. De heer Tsonchev, behorende tot de Roma-gemeenschap, werd verdacht van de diefstal. De politie arresteerde hem later op de dag in beschonken toestand. De politie bracht Tsonchev eerst naar de eigenaren van het vee, waar een groep van 20 à 30 man hem stond op te wachten. De politie zou volgens eigen zeggen hebben belet dat Tsonchev aldaar in elkaar werd geslagen. De agenten brachten Tsonchev vervolgens naar het politiebureau en sloten hem op, aangezien hij te dronken zou zijn geweest om te worden ondervraagd. 's Avonds klaagde Tsonchev dat hij zich niet goed voelde. Volgens de verklaringen van de politieambtenaren bezocht een arts de gedetineerde Tsonchev, maar zei deze hem niet te kunnen onderzoeken vanwege zijn dronkenschap. Er is geen schriftelijk verslag van dit bezoek in het door de regering aan het Hof overlegde dossier. In de vroege ochtend van 25 sept. overleed Tsonchev in het politiebureau. De precieze gang van zaken kan echter niet goed worden gereconstrueerd. Verder weigert de regering foto's die destijds zijn genomen, voor te leggen aan het Hof.

De politie stelde een onderzoek in naar de dood van Tsonchev. Het rapport dat werd opgesteld naar aanleiding van de autopsie vermeldde dat Tsonchev meerdere verwondingen aan gezicht en lichaam had. De regering heeft verder echter geen schriftelijke documenten van dit politieonderzoek kunnen overleggen. Op 19 maart 1996 besloot de officier van justitie dat onmogelijk kon worden vastgesteld wanneer en waar Tsonchev is mishandeld. Mevrouw Velikova, de partner van Tsonchev, diende vervolgens een klacht in bij het Openbaar Ministerie dat het onderzoek niet deugdelijk was geweest. Op 8 juli 1996 werd het dossier heropend. Het onderzoek schijnt officieel nog gaande te zijn, maar het heeft er alle schijn van dat weinig tot geen stappen worden ondernomen.

B. Procedure in Straatsburg

Velikova dient op 12 febr. 1998 een klacht in bij de Europese Commissie voor de Rechten van de Mens (Appl. No. 41488/98). Zij klaagt over schendingen van de artt. 2 (recht op leven), 6 en 13 (geen effectief onderzoek) en 14 (discriminatie op grond van etnische afkomst). Op 1 nov. 1998 treedt het Elfde Protocol in werking en wordt het dossier overgenomen door het 'nieuwe' Europese Hof voor de Rechten van de Mens. De klacht wordt op 18 mei 1999 ontvankelijk verklaard. Op 18 mei 2000 doet het Hof uitspraak.

C. Uitspraak van het EHRM

(Kamer (Vierde Sectie): Pellonpää, Ress, Pastor Ridruejo, Cabral Barreto, Butkevych, Hedigan, Botoucharova)

(i) Preliminaire verweren

De regering trekt in de eerste plaats de authenticiteit van de klacht in twijfel. In de nationale procedure was vastgesteld dat Velikova analfabeet is. Toch blijkt op het document waarbij zij haar advocaten machtigt de zaak voor het Hof te verdedigen, een handtekening te staan. Het Hof overweegt dat een eenvoudige schriftelijke machtiging afdoende is zolang niet is bewezen dat de machtiging is opgesteld zonder toestemming van de klager. In casu heeft op geen enkel moment twijfel bestaan over de wens van Velikova haar klacht voort te zetten. Verder herhaalt de regering haar preliminaire verweren (o.a. niet-uitputting nationale rechtsmiddelen, niet-inachtneming zes-maanden-termijn, misbruik van petitie, etc.) die reeds in de ontvankelijkheidsfase door het Hof waren verworpen. Het Hof wijst deze verweren af, onder verwijzing naar het *explanatory report* bij het Elfde Protocol, waarin wordt verduidelijkt dat het bepaalde in art. 35 lid 4 *in fine* geen recht inhoudt voor de regering om op elk gewenst moment van de procedure een ontvankelijkheidsvraag op te werpen indien die vraag eerder had kunnen worden voorgelegd aan het Hof.

Ten slotte klaagt de regering over de vaststelling van de feiten door het Hof in zijn ontvankelijkheidsbeslissing van 18 mei 1999. Het Hof

merkt op dat de feiten pas definitief worden vastgesteld nadat de klacht ontvankelijk is verklaard (art. 38 EVRM) aan de hand van de verklaringen van beide partijen en, indien noodzakelijk, eigen onderzoek. De omstrede passages in de ontvankelijkheidsbeslissing zijn overgenomen uit het ingediende klaagschrift. Dit betekent echter niet dat deze verklaringen de mening van het Hof weergeven.

(ii) Art. 2 EVRM

De staat kan aansprakelijk worden gehouden voor een schending van art. 2 EVRM indien een burger – na in goede gezondheid in hechtenis te zijn genomen – overlijdt en de staat geen plausibele verklaring kan geven voor de dood van de gedetineerde (verg. EHRM, 28 juli 1999, *Selmouni – Frankrijk* (Reports 1999; *NJB* 1999, 29; *NJCM-Bull.* 2000, p. 677), r.o. 87). Als uitgangspunt geldt dat bewijs 'beyond reasonable doubt' moet zijn gegeven (zie EHRM, 18 jan. 1978, *Ierland – Verenigd Koninkrijk* (Serie A-25), r.o. 61). Dit bewijs kan worden afgeleid uit het bestaan van afdoende sterke of niet weersproken vermoedens, en dat geldt zeker in gevallen als het onderhavige, waarin kennis omtrent de gebeurtenissen exclusief bij de autoriteiten rust. De bewijslast om een overtuigende verklaring te geven voor de dood van een gedetineerde ligt bij de autoriteiten. In casu is het Hof niet overtuigd van de stelling van de regering dat de verwondingen voorafgaande aan de arrestatie zouden zijn toegebracht. Evenmin is het Hof ervan overtuigd dat de verwondingen het gevolg zijn van een dronkemansval. Overigens verwijst het Hof naar het gebrek aan medisch onderzoek tijdens de detentie van Tsonchev. Het Hof acht de staat verantwoordelijk voor de dood van Tsonchev.

Het Hof besteedt vervolgens aandacht aan de plicht die onder art. 2 EVRM op de staat rust om een effectief en onpartijdig onderzoek in te stellen indien iemand de dood vindt naar aanleiding van het gebruik van geweld (zie EHRM, 27 sept. 1995, *McCann – Verenigd Koninkrijk* (Serie A-324; *NJCM-Bull.* 1996, 537), r.o. 161-163). Het Hof spreekt het vermoeden uit dat de Bulgaarse autoriteiten bewijsmateriaal hebben achtergehouden. Het Hof benadrukt het belang voor een effectief functioneren van het individueel klachtrecht dat de staat alle noodzakelijke faciliteiten biedt aan het Hof om een klacht deugdelijk te kunnen bestuderen (zie EHRM, 8 juli 1999, *Cakici – Turkije* (Reports 1999), 76). Vervolgens wijst het Hof op de onverklaarbare gebreken in het onderzoek: men heeft geen deskundige gevraagd het precieze tijdstip van de dood vast te stellen; men heeft geen nader onderzoek ingesteld naar de vermeende bezoeken van artsen op het politiebureau; bepaalde belangrijke getuigen zijn nooit ondervraagd; bepaalde voor het onderzoek belangrijke vragen zijn nooit gesteld aan die getuigen die wel werden gehoord; etc. Uiteraard is het onmogelijk om een universeel geldende *checklist* van onderzoeksactiviteiten op te stellen waaraan de au-

toriteiten moeten voldoen (zie EHRM, 19 febr. 1998, *Kaya – Turkije* (Reports 1998-I, p. 325-326), r.o. 89-91). In casu heeft de staat echter nagelaten om een plausibele verklaring te bieden voor waarom bepaalde noodzakelijke stappen in het onderzoek niet zijn uitgevoerd. Hierdoor is art. 2 EVRM op een bijzonder ernstige wijze geschonden.

(iii) Artt. 6 en 13 EVRM

Velikova klaagt onder beide artikelen over de excessieve duur van het onderzoek en over het ontbreken van een effectieve remedie om op te treden tegen de inactiviteit van de vervolgende autoriteiten. Zij verwijst hierbij naar de bevindingen van de Speciale Rapporteur inzake Foltering van de Verenigde Naties die zijn zorg heeft uitgesproken over de situatie van de Roma-gemeenschap in Bulgarije. Het Hof herinnert aan het autonome belang van art. 13 EVRM om op nationaal niveau een effectief rechtsmiddel te hebben voor burgers die menen dat hun rechten onder het EVRM zijn geschonden. Een schending van art. 2 EVRM kan immers niet worden verholpen door slechts het toekennen van een schadevergoeding (zie EHRM, 19 febr. 1998, *Kaya – Turkije* (Reports 1998-I, p. 329), r.o. 105). Er rust daarnaast een plicht op de staat om een effectief onderzoek in te stellen naar diegenen die verantwoordelijk zijn voor de dood. Die procedure – waartoe de klager effectief toegang moet kunnen hebben – moet vervolgens kunnen leiden tot het bestraffen van die verantwoordelijken (zie EHRM, 8 juli 1999, *Cakici – Turkije* (Reports 1999), r.o. 112-113). In casu heeft de staat verzuimd een effectief onderzoek in te stellen naar de dood van Tsonchev, waardoor tevens de effectiviteit van andere rechtsmiddelen die onder het nationale recht zouden hebben bestaan, werd ondermijnd. Art. 13 EVRM is derhalve geschonden.

(iv) Art. 14 EVRM

Velikova klaagt tevens over vermeende discriminatie op grond van etnische afkomst. Zij meent dat de vooroordelen tegen de Roma-gemeenschap wijdverbreid zijn in Bulgarije en dat geweld tegen zigeuners vaak onbestraft blijft. Zij verwijst naar documenten van de Verenigde Naties en het CPT van de Raad van Europa. Dit probleem wordt onderkend door de Bulgaarse regering, maar zij stelt dat er geen enkele reden is om aan te nemen dat de dood van Tsonchev een uiting van dergelijke rassenhaat zou zijn. Het Hof overweegt dat de klacht onder art. 14 EVRM “beyond reasonable doubt” moet kunnen worden bewezen. De klacht van Velikova is gebaseerd op enkele sterke argumenten, maar het Hof is toch niet in staat om boven iedere twijfel verheven te kunnen vaststellen dat de dood van Tsonchev en het uitblijven van een effectief onderzoek waren ingegeven door racistische vooroordelen.

D. Slotsom

Het Hof verwerpt unaniem de preliminaire verweren van de Bulgaarse regering en is eveneens unaniem van oordeel dat art. 2 is geschonden (vanwege de onrechtmatige dood van Tsonchev én vanwege het gebrek aan een effectief onderzoek); dat art. 13 is geschonden (vanwege het gebrek aan een effectief onderzoek); dat art. 14 niet is geschonden (vermeende discriminatie op grond van etnische afkomst). Het Hof kent tevens een schadever-

goeding voor immateriële en materiële schade en voor kosten gemoeid met rechtsbijstand op grond van art. 41 EVRM toe.

Velikova had het Hof verzocht te bevelen dat het de staat wordt verboden beslag te leggen op de schadevergoeding. Het Hof heeft geen rechtsmacht zo'n bevel uit te vaardigen, maar merkt wel op dat een dergelijk beslag strijdig zou zijn met het doel van een schadevergoeding o.g.v. art. 41 EVRM (zie de eerder genoemde *Selmouni*-zaak, r.o. 133). ■

HOF VAN JUSTITIE EG

Deze rubriek wordt verzorgd door de Vakgroep Europees en Internationaal Publiekrecht van de Faculteit der Rechtsgeleerdheid, Katholieke Universiteit Brabant.

Nr. 22

22 juni 2000, zaak C-65/98

Tijdvakken waarin gezinslid dat toestemming heeft gekregen zich bij Turks werknemer te voegen, ongehuwd met hem heeft samengeleefd – Art. 7, eerste alinea, van besluit nr. 1/80 van Associatieraad EEG-Turkije

S. Eyüp,
tegen
het Landesgeschäftsstelle des Arbeitsmarktservice Vorarlberg.

Op 23 september 1983 trad mevrouw Eyüp in Oostenrijk in het huwelijk met een Turk die sinds 1975 tot de legale arbeidsmarkt van die lidstaat behoorde. Na dit huwelijk verleenden de Oostenrijkse autoriteiten haar een verblijfsvergunning in het kader van de gezinshereniging. Op 13 november 1985 sprak een Turkse rechtbank de echtscheiding uit, maar de heer en mevrouw Eyüp bleven ongehuwd in Oostenrijk samenleven. Op 7 mei 1993 huwden mevrouw Eyüp en haar voormalige echtgenoot voor de tweede maal.

Toen mevrouw Eyüp een baan werd aangeboden mits ze een arbeidsvergunning had, vroeg ze de Oostenrijkse autoriteiten op 23 april 1997 vast te stellen dat zij voldeed aan de voorwaarden van art. 7, eerste alinea, tweede streepje, van besluit 1/80 van de Associatieraad EEG-Turkije. Volgens deze bepaling hebben gezinsleden van een tot de legale arbeidsmarkt van een lidstaat behorende Turkse werknemer die toestemming hebben gekregen om zich bij hem te voegen, vrije toegang tot iedere arbeid in loondienst in die lidstaat indien ze er sedert ten minste 5 jaar legaal wonen.

De Oostenrijkse overheid weigerde echter haar verzoek in te willigen in de overtuiging dat alleen de echtgenote en niet de concubant van de Turkse werknemer als gezinslid in de zin van art. 7, eerste alinea, van besluit 1/80 moest worden beschouwd. Als gevolg van het ongehuwd samenwonen van de heer en mevrouw Eyüp was haar aanspraak op de huwelijksperiode tussen 23 september 1983 en 13 november 1985 dan ook vervallen, redeneerde de overheid. En aangezien de datum van haar tweede huwelijk als begindatum moest worden genomen, voldeed mevrouw Eyüp niet aan de voorwaarde van art. 7, eerste alinea, tweede streepje.

Mevrouw Eyüp bracht de zaak tot bij het Verwaltungsgerichtshof. Dit Hof besloot de behandeling van de zaak te schorsen en het Hof van Justitie te vragen of het begrip ‘gezinslid’ in art. 7, eerste alinea, van besluit 1/80 aldus moet worden uitgelegd dat ook de concubant (in een op een huwelijk gelijkende gemeenschap zonder formele huwelijksband) van een Turkse werknemer aan die feitelijke voorwaarden voldoet.

Het Hof roept eerst de ratio van art. 7, eerste alinea, van besluit 1/80 in herinnering. Deze bepaling heeft tot doel het verblijf en de tewerkstelling van de tot de legale arbeidsmarkt van een lidstaat behorende Turkse werknemer te vergemakkelijken door het bevorderen van de gezinshereniging in de betrokken lidstaat. De genoemde bepaling maakt het de gezinsleden aan wie de toestemming is verleend om zich bij de migrerende werknemer te voegen, immers mogelijk hun positie daar te consolideren door hun het recht te verlenen in die lidstaat arbeid te verrichten. Het Hof leidt daaruit af dat art. 7, eerste alinea, van besluit 1/80 eist dat die gezinshereniging gedurende een bepaalde tijd dan ook tot uiting komt door een werkelijk samenwonen in gezinsverband met de werknemer. Bijgevolg kunnen lidstatelijke autoriteiten de door dit besluit aan het gezinslid van een Turkse werknemer verleende aanspraak op het recht op toegang tot arbeid in loondienst en op het daarmee samenhangende recht op verblijf dan ook afhankelijk stellen van de voorwaarde dat de betrokkene gedurende de in de bepaling vereiste periode daadwerkelijk met die werknemer samenleeft. Het Hof heeft hier wel aan toegevoegd dat voor de berekening van die periode rekening moet worden gehouden met korte onderbrekingen van het samenleven, waarbij het niet de bedoeling was om het samenwonen in de lidstaat van ontvangst op te geven (arrest van 17 april 1997, Kadiman, C-351/95, *Jurispr.*, blz. I-2133, punten 33 tot 37, 40, 41, 44, 47 tot 50 en 54, en arrest van 16 maart 2000, Ergat, C-329/97, nog niet gepubliceerd in *Jurispr.*, punten 36 en 37).

Uit de gegevens in de voorliggende zaak blijkt dat de heer en mevrouw Eyüp nooit gescheiden gewoond hebben of nooit hun gezamenlijke huishouding in Oostenrijk hebben opgegeven. Ze hebben met andere woorden voortdurend een legale gemeenschappelijke woonplaats behouden in de zin van art. 7, eerste alinea, van besluit 1/80. Hun gedrag was dus steeds in overeenstemming met de doelstelling van deze bepaling, te weten de daadwerkelijke gezinshereniging in die lidstaat van ontvangst. Het Hof besluit dan ook dat gelet op de bijzondere feitelijke elementen van het hoofdgeding en met name op het feit dat de periode van ongehuwd samenwonen van de heer en mevrouw Eyüp tussen hun beide huwelijken lag, die periode niet als een onderbreking van hun samenleven in gezinsverband in Oostenrijk kan worden beschouwd. De periode van ongehuwd samenwonen moet *in casu* dan ook volledig in aanmerking worden genomen voor de berekening van de tijdvakken van legaal wonen in de zin van art. 7, eerste alinea, van besluit 1/80.

Het Hof wijst er ten slotte nog eens op dat het recht op arbeid of het recht van verblijf van de Turkse werknemer hoe dan ook niet ontstaat door de afgifte van een arbeids- of een ver-

blijfsvergunning. Deze rechten worden rechtstreeks verleend door besluit 1/80, onafhankelijk van de afgifte door de autoriteiten van de lidstaat van ontvangst van deze specifieke documenten, die voor de erkenning van deze rechten slechts declaratoire en bewijstechnische waarde hebben (zie arrest Ergat, reeds aangehaald, punten 61 en 62).

Nr. 23

22 juni 2000, zaak C-318/98

Gevaarlijke afvalstoffen – Verderegaande beschermingsmaatregelen – Richtlijn 91/689

Strafzaak tegen G. Fornasar en anderen.

Drie medewerkers van een Italiaans bedrijf dat zich bezig houdt met de bouw, de uitrusting, het herstel en de sloop van schepen, worden vervolgd wegens het storten van toxische en schadelijke afvalstoffen als speciaal afval, hetgeen in strijd was met de ten tijde van de feiten geldende wettelijke regeling in Italië. Volgens het Italiaanse wetboek van strafrecht kan niemand echter worden gestraft voor een feit dat volgens een latere wet niet langer strafbaar is. De nationale rechter moet bijgevolg nagaan of de genoemde afvalstoffen ook volgens de huidige wettelijke regeling nog kunnen worden aangemerkt als gevaarlijk afval. De Italiaanse rechter die de zaak behandelt, acht het daarbij noodzakelijk het Hof van Justitie om uitlegging van richtlijn 91/689 van de Raad van 12 december 1991 betreffende gevaarlijke afvalstoffen (*Pb* L 377, blz. 20) te vragen. De belangrijkste vraag is of die richtlijn eraan in de weg staat dat de lidstaten andere afvalstoffen dan die van de bij beschikking 904/94 van de Raad van 22 december 1994 (*Pb* L 356, blz. 14) vastgestelde lijst van gevaarlijke afvalstoffen als gevaarlijk kwalificeren en aldus verdergaande beschermingsmaatregelen nemen om het onbeheerd achterlaten of het ongecontroleerd lozen of verwijderen van dergelijke afvalstoffen te verbieden.

Volgens het Hof heeft de gemeenschapswetgeving op milieugebied geen volledige harmonisatie tot doel. Art. 174 EG noemt weliswaar bepaalde gemeenschapsdoelstellingen die moeten worden bereikt, maar art. 176 EG alsook richtlijn 91/689 laten de lidstaten de mogelijkheid om verdergaande beschermingsmaatregelen te treffen. Bovendien streeft de Gemeenschap in haar milieubeleid naar een hoog niveau van bescherming, rekening houdend met de uiteenlopende situaties in de verschillende regio's van de Gemeenschap (art. 174 EG).

Overeenkomstig art. 1, lid 4, van richtlijn 91/689 kan een lidstaat een afvalstof die niet in de in deze richtlijn bedoelde lijst is genoemd toch als gevaarlijk aanmerken, indien de lidstaat meent dat die afvalstof één of meer van de in bijlage III bij de richtlijn opgesomde eigenschappen bezit. Dat is het beslissende criterium. De oorsprong van een afvalstof is daarbij slechts een van de factoren. Indien een lidstaat een bepaalde afvalstof als gevaarlijk kwalificeert, geldt die kwalificatie enkel voor het grondgebied van die lidstaat. De lidstaten moeten dergelijke gevallen wel aan de Commissie meedelen, zodat ze overeenkomstig de procedure van art. 18 van richtlijn 75/442 van de Raad van 15 juli 1975 (*Pb* 1991, L 78, blz.

32) aan een heronderzoek kunnen worden onderworpen met het oog op aanpassing van de lijst van gevaarlijke afvalstoffen. De Commissie zal dan in het licht van de opgedane ervaring nagaan in hoeverre de algemene, voor alle lidstaten van de Gemeenschap geldende lijst van gevaarlijke stoffen moet worden aangevuld door daarin afvalstoffen op te nemen die door een of meer lidstaten als gevaarlijk zijn aangemerkt ingevolge art. 1, lid 4, van richtlijn 91/689.

Nr. 24

27 juni 2000, gevoegde zaken C-240/98 tot en met C-244/98

Bevoegdheid van rechter om ambtshalve te toetsen of forumkeuzebeding in consumentenovereenkomsten oneerlijk is – Richtlijn 93/13/EEG

R. Murciano Quintero en anderen.

Net zoals een paar anderen kocht de Spanjaard R. Murciano Quintero voor privé-doeleinden een encyclopedie op afbetaling. Aangezien de kopers de verschuldigde bedragen niet op de overeengekomen vervaldatum hadden betaald, wendden de verkopers zich tot de Juzgado de Primera Instancia de Barcelona om de betaling van de verschuldigde bedragen te vorderen. De verkoopovereenkomsten bevatten een beding waarbij deze rechter bevoegd werd verklaard.

De aangezochte rechter betwijfelt echter of hij bevoegd is om van de geschillen kennis te nemen. Geen van de kopers woont immers in Barcelona, doch de verkopers hebben daar hun zetel. De rechter wijst erop dat dit soort bevoegdheidsbedingen meermaals door het Tribunal Supremo als oneerlijk zijn geoordeeld. De beslissingen van de nationale rechterlijke instanties lopen echter uiteen omtrent de vraag of dergelijke bedingen in het kader van procedures betreffende de bescherming van consumentenbelangen ambtshalve kunnen worden getoetst. Om op dit punt een beslissing te kunnen nemen, meent de Juzgado de Primera Instancia de Barcelona dat een uitlegging van richtlijn 93/13 van de Raad van 5 april 1993 betreffende oneerlijke bedingen in consumentenovereenkomsten (*Pb* L 95, blz. 29) noodzakelijk is. Hij besluit dan ook de behandeling van de zaken te schorsen en het Hof van Justitie te vragen of de nationale rechter op grond van de omvang van de consumentenbescherming die richtlijn 93/13 biedt, bij het onderzoek van de ontvankelijkheid van een bij de gewone rechter ingediende vordering ambtshalve mag toetsen of een beding in de hem ter beoordeling voorgelegde overeenkomst oneerlijk is.

Volgens het Hof is een forumkeuzebeding dat is opgenomen in een overeenkomst tussen een consument en een verkoper zonder dat daarover afzonderlijk is onderhandeld en waarbij de rechter van de plaats van vestiging van de verkoper bij uitsluiting bevoegd wordt verklaard, oneerlijk in de zin van art. 3 van de richtlijn. Een dergelijke bepaling is immers in strijd met de goede trouw omdat hierdoor het evenwicht tussen de uit de overeenkomst voortvloeiende rechten en verplichtingen van de partijen aanzienlijk is verstoord ten nadele

van de consument.

De eigenlijke vraag van de Spaanse rechter was of een rechter aan wie een geschil in verband met een tussen een verkoper en consument gesloten overeenkomst is voorgelegd, ook ambtshalve mag toetsen of een beding in die overeenkomst oneerlijk is. Het Hof herinnert eraan dat het door de richtlijn uitgewerkte beschermingsstelsel berust op de gedachte dat de consument zich tegenover de verkoper in een zwakke onderhandelingspositie bevindt en over minder informatie dan de verkoper beschikt. De consument stemt bijgevolg veelal met de tevoren door de verkoper opgestelde voorwaarden in, zonder op de inhoud daarvan invloed te kunnen uitoefenen. Het zal dus meestal pas voor de rechter zijn dat een van de doelstellingen van de richtlijn, namelijk dat oneerlijke bedingen de consument niet binden, wordt bereikt. Het probleem dat zich hierbij stelt, is dat in geschillen omtrent een kleine geldsom particulieren vaak zelf verweer voeren omdat de advocatenhonoraria vaak hoger zijn dan het gevorderde bedrag. Op dat moment bestaat er een niet te verwaarlozen gevaar dat de consument uit onwetendheid geen beroep doet op het oneerlijke karakter van het beding dat hem wordt tegengeworpen. Bijgevolg kan een doeltreffende bescherming van consumenten enkel worden bereikt indien aan de nationale rechter de bevoegdheid wordt toegekend om een dergelijk beding ambtshalve te toetsen.

Een laatste kwestie die zich in deze zaak stelde, was dat het voorgelegde geschil weliswaar onder het toepassingsgebied van richtlijn 93/13 viel en de feiten ná afloop van de omzettingstermijn voor de richtlijn plaatsvonden, doch dat deze richtlijn nog steeds niet in Spaans recht was omgezet. Het Hof van Justitie herinnert eraan dat de nationale rechter bij de toepassing van het nationaal recht dat gold ten tijde van de feiten, ongeacht of zij van eerdere of latere datum dan de richtlijn zijn, dit recht zoveel mogelijk dient uit te leggen in het licht van de bewoordingen en het doel van die richtlijn (arresten van 13 november 1990, *Marleasing*, C-106/89, *Jurispr.* blz. I-4135, punt 8; 16 december 1993, *Wagner Miret*, C-334/92, *Jurispr.* blz. I-6911, punt 20, en 14 juli 1994, *Faccini Dori*, C-91/92, *Jurispr.* blz. I-3325, punt 26). *In casu* brengt dit vereiste van conforme uitlegging mee dat de nationale rechter die uitlegging van het nationale recht volgt die hem de mogelijkheid biedt zich ambtshalve onbevoegd te verklaren ingeval hij als bevoegde rechter is aangewezen in een oneerlijk beding.

RAAD VAN STATE

Deze rubriek wordt verzorgd door mr. drs. B. Veenman, stafjurist bij de Raad van State.

Afd. bestuursrechtspraak

Nr. 29

4 mei 2000, 199901746/1

(Mrs. Boukema, Boll en Grosheide)

Voor het in stand laten van de rechtsgevolgen is het essentieel dat de bestreden beslissing inhoudelijk rechtmatig is.

(Awb art. 8:72, lid 3)

X, appellant,
tegen
de uitspraak van de arrondissementsrechtbank te Breda in het geding tussen appellant en de Minister van Verkeer en Waterstaat.

Overwegingen

2.1. De rechtbank heeft in de aangevallen uitspraak een oordeel gegeven over hetgeen partijen verdeeld houdt, te weten of de Minister bij het besluit van 27 mei 1998 kon weigeren om de bevoegdheden VK2a en VK2b in appellants nieuwe vliegbewijs B3 wedergeldig te verklaren, en geconstateerd dat aan de bestreden beslissing in zoverre geen toereikende motivering ten grondslag heeft gelegen. Dit oordeel, dat in hoger beroep niet is bestreden, was grond voor vernietiging van dit besluit.

2.2. De rechtbank heeft voorts overwogen dat de weigering van de Minister, na de aanvullende motivering ter zitting, past in het door hem gehanteerde beleid, en met toepassing van art. 8:72, derde lid, van de Algemene wet bestuursrecht bepaald dat de rechtsgevolgen van het vernietigde besluit geheel in stand blijven.

2.3. De Afdeling volgt de rechtbank hierin niet.

Voor het in stand laten van rechtsgevolgen is essentieel dat de bestreden beslissing van de Minister inhoudelijk rechtmatig is, en dat heeft de Afdeling, mede op grond van het verhandelde ter zitting van de Afdeling, in onvoldoende mate kunnen vaststellen. Met name is onduidelijk gebleven of de beslissing op bezwaar zich verdraagt met het door de Minister – in afwijking van de Regeling Toezicht Luchtvaart – gevoerde beleid, zoals dat is gepubliceerd in de Mededelingen aan Nederlandse luchtvaarders en eigenaren van luchtvaartuigen (MAL 29/95), terwijl appellant de overeenstemming met dit beleid gemotiveerd bestrijdt. Anders dan de rechtbank, ziet de Afdeling in de nadere motivering van de Minister, die erop neerkomt dat in een geval als het onderhavige de mogelijkheden van wedergeldigverklaring moeten worden ontleend aan het, in aanvulling op de MAL 29/95 gevoerde beleid, geen grond om de rechtsgevolgen van het vernietigde besluit in stand te laten. Door de Minister wordt onvoldoende inzicht gegeven in de uitgangspunten van dit aanvullend beleid. De door de Minister voorgestane benadering valt wel enigszins af te leiden uit het feit dat hij ruimte heeft gezien om bepaalde, hier niet aan de orde zijnde, bevoegdverklaringen in

appellants vliegbewijs B3 bij te schrijven, doch deze visie biedt onvoldoende houvast voor het kunnen verrichten van een geobjectieeerde toetsing.

2.4. Gelet op het vorenoverwogene is het hoger beroep gegrond en komt het bestreden gedeelte van de aangevallen uitspraak wegens onjuiste toepassing van art. 8:72, derde lid, van de Algemene wet bestuursrecht voor vernietiging in aanmerking.

Volgt vernietiging van de bestreden uitspraak. ■

Nr. 30

4 mei 2000, 199902349/1

(Mr. Eekhof-de Vries)

Het toepassen van bestuursdwang is een discretionaire bevoegdheid. Het na vernietiging te nemen besluit zal een belangenafweging bevatten, die een rechter niet zelf moet maken. Er is geen sprake van een situatie waarin rechte nog maar één besluit mogelijk zal zijn. Ten onrechte is zelf in de zaak voorzien.

(Awb art. 8:72, lid 4)

X, appellant,
tegen
de uitspraak van de president van de arrondissementsrechtbank te Breda in het geding tussen appellant en burgemeester en wethouders van Breda.

Overwegingen

2.1. Bij besluit van 7 juni 1995 hebben burgemeester en wethouders appellant onder aanzegging van bestuursdwang gelast de aan een recreatiewoning op het perceel zonder vergunning uitgevoerde werkzaamheden binnen een termijn van 8 weken te slopen. Bij besluit van 3 oktober 1995 hebben burgemeester en wethouders het hiertegen door appellant gemaakte bezwaar ongegrond verklaard. Bij uitspraak van 31 december 1996 heeft de arrondissementsrechtbank te Breda het tegen dit besluit ingestelde beroep ongegrond verklaard. Bij uitspraak van 3 juli 1998 heeft de Afdeling de uitspraak van de rechtbank bevestigd.

2.2. De president heeft geoordeeld dat de brief van 25 november 1998 – anders dan burgemeester en wethouders hebben aangenomen – dient te worden aangemerkt als een besluit in de zin van art. 1:3 van de Algemene wet bestuursrecht (hierna: de Awb). De president heeft daartoe overwogen dat de in de brief van 25 november 1998 vervatte beslissing tot verlenging van de begunstigingstermijn en de wijziging van de bij het besluit van 3 oktober 1995 gehandhaafde aanschrijving van 7 juni 1995 gericht zijn op zelfstandig rechtsgevolg. Van de brief van 25 november 1998 kan dan ook niet worden gezegd dat het daarin slechts gaat om een mededeling betreffende de feitelijke uitvoering van de eerdere inmiddels onherroepelijke bestuursdwangaanschrijving. Burgemeester en wethouders hebben bij de beslissing op bezwaar het bezwaar van appellant dan ook ten onrechte niet-ontvankelijk verklaard. Dit heeft geleid tot vernietiging van de beslissing op bezwaar. Dit aspect is tussen partijen in hoger beroep niet in geschil en acht de

Afdeling overigens ook juist.

2.3. De president heeft voorts aanleiding gezien om met toepassing van art. 8:72, vierde lid, van de Awb zelf in de zaak te voorzien en heeft daarbij bepaald dat de bezwaren gericht tegen het besluit van 25 november 1998 alsnog ontvankelijk en ongegrond dienen te worden verklaard.

2.4. Appellant kan zich er niet mee verenigen dat de president zelf in de zaak heeft voorzien.

2.5. Naar het oordeel van de Afdeling is er geen sprake van een situatie waarin rechte nog maar één besluit mogelijk zal zijn. Het toepassen van bestuursdwang is een discretionaire bevoegdheid. Het na vernietiging te nemen besluit zal derhalve een belangenafweging bevatten, die de rechter ook in een geval als hier aan de orde niet zelf moet maken. De procedure die betrekking had op de eerdere bestuursdwangaanschrijving van 7 juni 1995 en het feit dat burgemeester en wethouders zich bij de rechtbank over de inhoudelijke bezwaren van appellant hebben uitgelaten, maakt dat niet anders.

2.6. Uit het voorgaande volgt dat het hoger beroep gegrond is en dat de uitspraak van de rechtbank, voorzover aangevallen, dat wil zeggen voorzover de president het aangewezen heeft geacht om met toepassing van art. 8:72, vierde lid, van de Awb zelf in de zaak te voorzien en te bepalen dat de bezwaren gericht tegen het besluit van 25 november 1998 alsnog ontvankelijk en ongegrond dienen te worden verklaard, dient te worden vernietigd. Burgemeester en wethouders zullen een nieuw besluit dienen te nemen waarin op de argumenten van appellant wordt ingegaan.

(...)

Volgt vernietiging van de bestreden uitspraak, voor zover daarbij met toepassing van art. 8:72, vierde lid, Awb zelf in de zaak is voorzien. ■

HOGE RAAD (STRAFKAMER)

Deze rubriek wordt verzorgd door prof. mr. J.C.M. Leijten, oud-advocaat-generaal bij de Hoge Raad en oud-redacteur van dit blad. Onder het bij het betrokken arrest vermelde Jolnummer is de uitspraak integraal in te zien op www.jol.nl

Nr. 100

20 juni 2000, nr. 00399/99

(Mrs. Bleichrodt, Orie, Van Buchem-Spapens, Balkema en Van Dorst)

(gewezen na conclusie van A-G Wortel tot verwerving van het beroep; adv. mr. R.P. Zwarts, Arnhem)

JOL 2000, 374

Aan de verdachte werd in hoger beroep wegens onder meer het medeplegen van het maken van een beroep of een gewoonte van het kopen van goederen met de bedoeling zich zonder betaling daarvan meester te maken en wegens verduistering opgelegd een gevangenisstraf van twaalf maanden. Wegens benadeling van zes personen in hun vermogen werd met toepassing van art. 36 f van het wetboek van Strafrecht de verdachte in hoger beroep tevens veroordeeld tot betaling van in totaal

een aanzienlijk geldbedrag aan de staat ten behoeve van de benadeelden, terwijl subsidiair 260 dagen vervangende hechtenis werd opgelegd. Draagkracht speelt geen rol bij toepassing van de maatregel van art. 36 f Sr. Vervangende hechtenis terecht opgelegd.

Hoge Raad:

3.1. Het middel bevat de klacht dat het hof ten onrechte geen gemotiveerde beslissing heeft gegeven op het verweer dat met het oog op de toepassing van art. 36f Sr is gevoerd met betrekking tot de draagkracht van de verdachte.

3.2. Namens de verdachte is ter terechtzitting in hoger beroep het verweer gevoerd dat de verdachte onvoldoende draagkracht heeft om de door hem toegebrachte schade aan de slachtoffers te vergoeden en is daarom verzocht de bedragen van de op te leggen maatrege- len als bedoeld in art. 36f Sr te matigen.

3.3.1. Noch uit art. 36f Sr noch uit enige andere wettelijke bepaling vloeit voort dat de draagkracht van de verdachte een maatstaf vormt ter bepaling van de hoogte van het bedrag dat de verdachte ten behoeve van het slachtoffer aan de Staat dient te betalen. Dat strookt met de reparatoire aard van de sanctie. Ingevolge het tweede lid van art. 36f Sr kan de rechter de maatregel opleggen indien en voorzover de verdachte jegens het slachtoffer naar burgerlijk recht aansprakelijk is voor de schade die door het strafbare feit is toegebracht.

3.3.2. Ook uit de wetsgeschiedenis blijkt dat de draagkracht van de verdachte geen rol behoort te spelen bij de bepaling van de hoogte van het bedrag. In de Memorie van Toelichting op het wetsvoorstel 21 345, dat onder meer heeft geleid tot opnemings van art. 36f Sr wordt dienaangaande opgemerkt:

'Het karakter van de maatregel brengt met zich mee dat deze niet (...) gerelateerd behoort te worden aan de ernst van het feit, de verwijtbaarheid van het gedrag en de draagkracht van de verdachte. Voorwaarde voor oplegging van de schadevergoedingsmaatregel is dat de verdachte civielrechtelijk aansprakelijk is voor de schade. De omvang van de schade is voorts beslissend voor de hoogte van de maatregel'. (*Kamerstukken II* 1989/90, 21 345, nr. 3, blz. 5/6)

In de Nadere Memorie van Antwoord aan de Eerste Kamer bij dit wetsvoorstel staat vermeld:

'Het antwoord op de vraag (...) of de rechter de schadevergoedingsmaatregel mag matigen op grond van de draagkracht van de dader, luidt ontkennend. De maatregel is namelijk gericht op het herstel van de rechtmatige toestand'. (*Kamerstukken I* 1992/93, 21 345, nr. 36b, blz. 2)

Tijdens de behandeling van het wetsvoorstel in de Eerste Kamer heeft de Minister van Justitie nog opgemerkt:

'Tot slot kom ik op de draagkracht van de dader. Uit dat oogpunt kan geen sprake zijn van matiging van de schadevergoeding, want de geleden schade is nu eenmaal de geleden schade. Wij streven naar een herstel van de toestand die er was voordat de onrechtmatigheid intrad, om het maar eens zo te formule-

ren. Daarbij past absoluut geen matiging'. (*Handelingen I* 1992-93, blz. 11-452)

3.4. Het hof heeft telkens, in cassatie niet bestreden, vastgesteld welke schade door het desbetreffende strafbare feit aan de betrokken gelaedeerde is toegebracht en dat de verdachte daarvoor naar burgerlijk recht aansprakelijk is. Aldus heeft het hof vastgesteld dat aan de in art. 36f, tweede lid, Sr gestelde voorwaarde is voldaan. Het was, gelet op het hiervoor onder 3.3 overwogene niet gehouden afzonderlijk te beslissen omtrent het in het middel bedoelde verweer waarin op een matiging van de bedragen wordt aangedrongen.

3.5. Nu niet blijkt dat in feitelijke aanleg is aangevoerd dat bij de verdachte iedere draagkracht ontbreekt – waar de verdachte integendeel ter terechtzitting in hoger beroep heeft verklaard dat hij bereid is in termijnen schadevergoeding te betalen – mist het middel voorzover daarin wordt betoogd dat er sprake is van het totaal ontbreken van draagkracht feitelijke grondslag.

3.6. In art. 36f, zesde lid, Sr is art. 24c Sr van overeenkomstige toepassing verklaard. Dat betekent dat de rechter – met inachtneming van de in het derde lid van dat artikel omschreven begrenzing en de daar gegeven berekeningsmaatstaf – dient te bepalen hoeveel dagen hechtenis bij gebreke van volledige betaling of verhaal van het vastgestelde bedrag zal worden toegepast.

Zoals uit de wetsgeschiedenis blijkt is de ratio van de vervangende hechtenis dat 'de dreiging met dit dwangmiddel de veroordeelde er in veel gevallen toe zal brengen aan zijn verplichting te voldoen'. (*Kamerstukken II* 1991/92, 21 345, nr. 9, blz. 5). Uit de wetsgeschiedenis kan niet anders worden afgeleid dan dat onder ogen is gezien en is aanvaard dat uiteindelijk hechtenis kan worden toegepast indien – ook na een eventuele toepassing van art. 24a Sr door de rechter of van het derde lid van art. 561 Sv door het openbaar ministerie – betaling of verhaal uitblijft.

3.7. Het vorenoverwogene brengt mee dat het middel faalt.

Volgt verwerping van het beroep. ■

Nr. 101

20 juni 2000, nr. 00882/99

(Mrs. Bleichrodt, Van Buchem-Spapens en Balkema)

(gewezen na conclusie van A-G Machielse tot verwerping van het beroep; adv. mr.

G.G.J. Knoops, Amsterdam)

JOL 2000, 375

Criteria die van toepassing zijn bij het weigeren door het OM (of de rechter) van een verzoek (van de verdediging) tot het toevoegen aan het strafdossier van een bepaald stuk.

Hoge Raad:

3.1. Het middel klaagt over de verwerping door het hof van het in hoger beroep gevoerde verweer strekkende tot niet-ontvankelijkverklaring van het Openbaar Ministerie in de vervolging. Het middel voert in dit verband aan dat het OM ten onrechte heeft geweigerd stukken van de Centrale Toetsingscommissie (C.T.C.) met betrekking tot de toetsing van een infiltratie-actie aan het dossier toe te voegen.

3.2. Het hof heeft hieromtrent het volgende overwogen:

Het hof ziet geen aanleiding het dossier met evenbedoelde gegevens te completeren, nu het zich omtrent dit onderwerp voldoende geïnformeerd acht. Ook Het door de raads-vrouw subsidiair gedane verzoek tot aanhouding van de behandeling wordt afgewezen nu de gang van zaken betreffende de Centrale Toetsingscommissie in de processen-verbaal op voldoende wijze wordt gerelateerd.

3.3. Bij de beoordeling van het middel dient het volgende te worden vooropgesteld. Voorzover het gaat om stukken die van invloed kunnen zijn op het bewijs moet worden aangenomen dat – behoudens de bevoegdheid van de verdediging om harerzijds stukken in het geding te brengen en behoudens het bepaalde in art. 414 Sv – de officier van Justitie de stukken behelzende de resultaten van het opsporingsonderzoek aan het dossier toevoegt. Indien een gerechtelijk vooronderzoek is ingesteld heeft de rechter-commissaris een soortgelijke taak ten aanzien van de resultaten van het gerechtelijk vooronderzoek. In het dossier dienen te worden gevoegd stukken die redelijkerwijze van belang kunnen zijn hetzij in voor de verdachte belastende hetzij in voor hem ontlastende zin. De rechter kan hetzij ambtshalve, hetzij op verzoek van de verdediging dan wel op vordering van het openbaar ministerie, alsnog de toevoeging aan het dossier van bepaalde stukken gelasten (vgl. HR 7 mei 1996, NJ 1996, 687).

3.4. In de hiervoor onder 3.2 weergegeven overwegingen ligt als kennelijk oordeel van het hof besloten dat de stukken van de C.T.C. niet zijn aan te merken als stukken die – in aanvulling op de reeds in het dossier aanwezige stukken – redelijkerwijze van belang kunnen zijn hetzij in voor de verdachte belastende hetzij in voor hem ontlastende zin.

3.5. Dit oordeel geeft geen blijk van een onjuiste rechtsopvatting en is niet onbegrijpelijk, in aanmerking genomen a) dat zich in het dossier het proces-verbaal van verhoor van de politie-infiltranten A568 en A922 bevindt alsmede het stam-proces-verbaal waarin het optreden van de politie-infiltranten is gerelateerd, en b) dat – anders dan door de raadsvrouw in hoger beroep is aangevoerd – de toetsing door de C.T.C. in zoverre niet van belang is dat de rechter in het gegeven geval zelfstandig de gebezigde opsporingsmethoden dient te beoordelen, hetgeen het hof ook heeft gedaan.

3.6. Het middel is derhalve tevergeefs voorgesteld.

Volgt: verwerping van het beroep. ■

Nr. 102

20 juni 2000, nr. 00524/99

(Bleichrodt, Koster en Balkema)

(gewezen na conclusie van A-G Machielse tot vernietiging en verwijzing; adv. mr. A.J. Sol, Terneuzen)

Verklaringen van in eerste aanleg gehoorde getuigen (en deskundigen) die aldaar worden betwist kunnen in hoger beroep zonder dat deze getuigen (en deskundigen) daar opnieuw worden gehoord niet voor het bewijs worden gebruikt.

Hoge Raad, ambtshalve:

4.1. Het hof heeft de bewezenverklaring onder meer doen steunen op de ter terechtzitting in eerste aanleg afgelegde getuigenverklaringen van S.C. (bewijsmiddel 9) en A.C.P. (bewijsmiddel 12) welke verklaringen blijken het proces-verbaal van het onderzoek op de terechtzitting van de Rechtbank te Middelburg van 28 augustus 1997 door de verdachte en diens raadsman zijn betwist. De inhoud van dit proces-verbaal is blijken het proces-verbaal van het onderzoek op de terechtzitting van 30 oktober 1997 alwaar het onderzoek wegens een wijziging in de samenstelling van de Rechtbank opnieuw is aangevangen, met instemming van de verdachte en diens raadsman ingelast beschouwd in laatstgenoemd proces-verbaal.

4.2. Ingevolge het bepaalde in het tweede lid van art. 422 Sv had het hof deze verklaringen niet voor het bewijs mogen gebruiken.

Volgt vernietiging van het bestreden arrest en verwijzing.

Nr. 103

20 juni 2000, nr. 01884/99

(Mrs. Davids, Orië en Van Dorst)

(gewezen na conclusie van A-G Jörg tot verwerping van het beroep; adv. mr. X te Y)

Eisen te stellen aan een middel van cassatie in strafzaken.

Hoge Raad:

3. Beoordeling van de schriftuur

Voor onderzoek door de cassatierechter komen alleen in aanmerking middelen van cassatie als bedoeld in art. 437 Sv. Als zodanig middel kan slechts gelden een stellige en duidelijke klacht over de schending van een bepaalde rechtsregel en/of het verzuim van een toepasselijk vormvoorschrift door de rechter die de bestreden uitspraak heeft gegeven. De middelen richten zich niet tegen enige beslissing van het hof dat de bestreden uitspraak heeft gegeven, zodat zij onbesproken moeten blijven.

4. Ambtshalve beoordeling van de bestreden uitspraak

De Hoge Raad oordeelt geen grond aanwezig waarop de bestreden uitspraak, voorzover aan zijn oordeel onderworpen, ambtshalve zou behoren te worden vernietigd. Het beroep dient derhalve te worden verworpen.

Volgt verwerping van het beroep.

Nr. 104

27 juni 2000, nr. 01072/99

(Mrs. Bleichrodt, Aaftink, Balkema)

(gewezen na conclusie van A-G Wortel tot verwerping van het beroep; advocaten mr.

G. Spong, Den Haag en mr. G.J.J. Knoop, Amsterdam)

JOL 2000, 393

Wegens moord werd aan de verdachte in hoger beroep opgelegd een gevangenisstraf van twaalf jaren. Geen bijzondere motivering vereist inzake de herkenningen van onder meer een pet (gedragen door de verdachte) hoewel

een deskundige verklaarde dat de diagnostieke waarde van die herkenningen, gezien de daarbij gevolgde, zijns inziens onjuiste procedure, gering moest worden geacht.

Hoge Raad:

4.1. Het middel strekt ten betoge dat het hof ten onrechte voor het bewijs gebruik gemaakt heeft van de zogenaamde herkenningen door getuigen van de kleding dan wel de pet van de verdachte, waarbij het hof het ter zake op het rapport van de deskundige V.K. gebaseerde verweer ongemotiveerd heeft gepasseerd. Blijkens de toelichting op het middel heeft de steller daarvan met name het oog op de verklaringen vervat in de bewijsmiddelen 36 tot en met 38.

4.2. Het gaat hier om de verklaringen van een drietal personen, die getuige zijn geweest van een schietpartij, en die omtrent hun waarnemingen – door het hof eveneens tot het bewijs gebezigd – verklaringen tegenover de politie hebben afgelegd, waarin zij onder meer ook vermelden dat de dader een pet droeg en kenmerken daarvan beschrijven. Nadat onder de kort daarop aangehouden verdachte een pet inbeslaggenomen was, is deze later aan die getuigen getoond, waarop deze onderscheidenlijk hebben verklaard dat zij die pet herkennen dan wel dat deze overeenkwam met de door de dader gedragen pet.

4.3. Blijkens het proces-verbaal van de terechtzitting in hoger beroep is aldaar aangevoerd hetgeen in de toelichting op het middel onder 2 is vermeld.

4.4. Voor de bespreking van het middel dient het volgende te worden vooropgesteld. Uitgangspunt is dat het is voorbehouden aan de rechter die over de feiten oordeelt, om van het beschikbare materiaal datgene tot het bewijs te bezigen wat hem uit een oogpunt van betrouwbaarheid daartoe dienstig voorkomt en datgene terzijde te stellen wat deze voor het bewijs van geen waarde acht, zonder dat hij van zijn oordeel over de keuze en de betrouwbaarheid van het door hem gebezigde bewijsmateriaal in zijn uitspraak nadere rekenschap behoeft af te leggen. Op dit uitgangspunt zijn zowel wettelijke als enkele jurisprudentiële uitzonderingen aangebracht, op grond waarvan onder omstandigheden een nadere redengeving van de feitenrechter wordt verlangd omtrent de betrouwbaarheid van het door hem gebezigde bewijsmateriaal. Een en ander doet evenwel niet af aan hetgeen als uitgangspunt is vooropgesteld.

4.5. De enkele aangevoerde omstandigheid dat de voor het bewijs gebezigde verklaringen, inhoudende de herkenning van een bepaald voorwerp, zijn verkregen door een zogenaamde enkelvoudige confrontatie, brengt niet mee dat er sprake is van een uitzondering als hiervoor onder 4.4 bedoeld. Daaraan doet niet af de omstandigheid dat de deskundige V.K. de diagnostische waarde van de herkenningen gelet op de gevolgde, zijns inziens onjuiste, procedure gering acht. Het hof mocht de desbetreffende verklaringen dus als onderdeel van de bewijsconstructie tot het bewijs bezigen, zonder dat het gehouden was dat gebruik in het bijzonder te motiveren.

4.6. Het middel faalt dus.

Volgt verwerping van het beroep.

Nr. 105

27 juni 2000, nr. 00348/99

(Mrs. Davids, Corstens, Aaftink, Balkema en Van Dorst)

(gewezen na conclusie van A-G Wortel tot verwerping van het beroep; er werden geen middelen van cassatie voorgesteld)

JOL 2000, 390

In het verkorte arrest van het hof werd de verdachte (onder meer) veroordeeld wegens diefstal van een hangslot. In de aanvulling op dit arrest overwoog en besliste het hof dat de verdachte daarvan alsnog moest worden vrijgesproken. Dit is echter, aldus de Hoge Raad, gezien de verhouding tussen verkort arrest en de aanvulling daarop niet toelaatbaar. Mislag aangenomen door HR.

Hoge Raad:

3.1. Het hof heeft blijken het verkorte met betrekking tot het als feit 2 aan de verdachte tenlastegelegde feit bewezenverklaard dat:

‘hij in de periode van 7 juni 1997 tot en met 9 juni 1997 te N., gemeente L., tezamen en in vereniging met anderen, met het oogmerk van wederrechtelijke toeëigening uit een woning aan de R-weg (14) heeft weggenomen een hangslot en een bedrag aan geld, toebehorende aan J.C. B., waarbij verdachte en zijn mededaders zich de toegang tot de plaats des misdrijs hebben verschafte door middel van braak op een hangslot van een hek rond die woning en een tussendeur’.

In de aanvulling op het verkorte arrest als bedoeld in art. 365a, tweede lid, Sv in verbinding met art. 415 Sv, heeft het hof ten aanzien van het als feit 2 bewezenverklaarde feit het volgende overwogen:

‘Nadere overweging aangaande de bewezenverklaring.

In het verkorte arrest is ten onrechte diefstal van het hangslot bewezen verklaard. De verdachte dient daarvan alsnog te worden vrijgesproken’.

3.2. Ingevolge art. 138b Sv wordt onder een verkort vonnis verstaan een vonnis waarin noch de bewijsmiddelen bedoeld in art. 359, eerste lid, noch de redengevende feiten en omstandigheden, bedoeld in art. 359, derde lid, Sv zijn opgenomen. Uit de wetgeschiedenis welke ten grondslag heeft gelegen aan de art. 138b en 365a Sv kan worden afgeleid dat de wetgever de voorkeur aan geeft dat ten tijde van de uitspraak een volledig uitgewerkt vonnis of arrest voorhanden is, maar dat de rechter niettemin de bevoegdheid heeft voorschans te volstaan met een verkort vonnis of arrest waarin onder meer de bewezenverklaring behoort te zijn opgenomen (vgl. HR 18 april 2000, *NJB* 2000, p. 1120).

3.3. Uit het voorgaande vloeit voort dat het de rechter niet vrijstaat in de aanvulling op het verkorte arrest alsnog vrij te spreken van onderdelen van de tenlastelegging die in het verkorte arrest als bewezen zijn aangenomen. Bij de beoordeling van het in een dergelijke zaak ingestelde cassatieberoep moet derhalve worden uitgegaan van de bewezenverklaring die in het verkorte arrest is opgenomen.

3.4. Nu de in de aanvulling op het verkorte arrest weergegeven bewijsmiddelen niets inhouden waaruit kan worden afgeleid dat de

verdachte en/of zijn mededader het in de tenlastelegging onder 2 bedoelde hangslot hebben weggenomen, zoals in het verkorte arrest is bewezenverklaard, moet worden aangenomen dat dit onderdeel van de tenlastelegging als gevolg van een kennelijke mislag in de bewezenverklaring is opgenomen. De Hoge Raad leest de bewezenverklaring met herstel van deze mislag. Aangezien in die lezing de aard en ernst van het bewezenverklaarde in zijn geheel beschouwd niet worden aangetast, behoeft 's hofs kennelijke vergissing niet tot cassatie te leiden.

3.5. Ook overigens oordeelt de Hoge Raad geen grond aanwezig waarop de bestreden uitspraak ambtshalve zou behoren te worden vernietigd. Het cassatieberoep moet daarom worden verworpen.

Volgt verwerping van het beroep. ■

Nr. 106

27 juni 2000, nr. 00504/99

(Mrs. Bleichrodt, Koster, Corstens, Orie en Van Buchem-Spapens)

(gewezen na conclusie van A-G Jörg tot verwerping van het beroep; adv. mr. J.M. Sjöcrona, Den Haag)

JOL 2000, 389

Tegenonderzoek na gehouden ademanalyse geschiedt voor rekening van de verdachte. Deze kosten, f 184, dienen aan de politie te worden voldaan voordat deze gehouden is een arts te verwittigen. In dit geval weigerde de verdachte die om een tegenonderzoek vroeg de gevraagde kosten (die, naar hij zei volgens de politie f 500 bedroegen), te betalen. Hij had het geld niet bij zich. Overwegingen van de Hoge Raad omtrent mogelijk verkeerde informatie aan de verdachte omtrent de kosten.

Hoge Raad:

3.1. Het middel richt zich tegen de verwerping door het hof op p. 2 van het verkorte arrest van een verweer, strekkende tot niet-ontvankelijkverklaring van het Openbaar Ministerie in de vervolging.

3.2.1. Bij de beoordeling van het middel moet het volgende worden vooropgesteld. Ingevolge art. 10a Besluit alcoholonderzoeken (hierna het Besluit) kan de verdachte dadelijk nadat hem het resultaat van de in art. 8 van het Besluit voorziene ademanalyse is meegedeeld, de wens kenbaar maken dat tevens een onderzoek wordt verricht als bedoeld in art. 8, tweede lid onder b, WVV 1994 (bloedonderzoek). Het aldus toegekende recht om – op eigen kosten – een tegenonderzoek te doen verrichten moet worden gerekend tot het stelsel van strikte waarborgen waarmee de wetgever het onderzoek ter bepaling van het alcoholgehalte van de adem van de verdachte heeft omringd. Daaruit volgt dat, indien een verdachte op het daartoe in art. 10a Besluit aangewezen moment te kennen heeft gegeven van dat recht gebruik te willen maken, het onderzoek van diens adem in beginsel niet kan gelden als een 'onderzoek' in de zin van art. 8, tweede lid onder a, WVV 1994 indien een zodanig tegenonderzoek niet is verricht.

Dit is slechts anders indien de verdachte als-

nog blijkt geeft van genoemd recht op een tegenonderzoek af te zien, dan wel het aan zichzelf te wijten heeft dat het tegenonderzoek niet heeft plaatsgehad.

3.2.2. Art. 10a van het Besluit bepaalt dat het hiervoor onder 3.2.1 bedoelde tegenonderzoek geschiedt voor rekening van de verdachte. Ingevolge art. 13a, derde lid in verband met het tweede lid (oud) van de Regeling bloed- en urineonderzoek diende in een geval als het onderhavige de verdachte f 184 te voldoen aan de politie alvorens deze gehouden was een arts te verwittigen.

3.2.3. Gelet op dit samenstel van bepalingen is het dus aan de verdachte om tijdig voor die betaling zorg te dragen, bij gebreke waarvan niet kan worden gezegd dat door het uitblijven van een tegenonderzoek het onderzoek van de adem van de verdachte niet kan gelden als een onderzoek in de zin van art. 8, tweede lid onder a, WVV 1994. Wel dient de verdachte – in het geval dat deze dadelijk nadat hem het resultaat van de ademanalyse is medegedeeld om een tegenonderzoek vraagt – omtrent de procedure en de omvang van zijn betalingsverplichting door de politie te worden ingelicht, opdat hij kan beslissen of hij zijn verzoek handhaaft.

3.3.1. Blijkens het proces-verbaal van de terechtzitting in hoger beroep van 25 maart 1999 heeft de raadsman aldaar het volgende aangevoerd:

'Door de politie is naar aanleiding van het verzoek van cliënt geen arts verwittigd door het vaststellen van het bloedalcoholgehalte van cliënt, zodat het openbaar ministerie niet ontvankelijk is (...)'.

Cliënt vraagt om een tegenonderzoek. Door verbalisanten wordt tegen hem gezegd: Wil je f 500 betalen. Nee, dan gaat het niet door'.

3.3.2. Hetgeen aldus door de raadsman is aangevoerd moet kennelijk worden gezien tegen de achtergrond van hetgeen de verdachte blijkens het zich bij de stukken van het geding bevindende proces-verbaal van de terechtzitting van het hof van 16 december 1998 – waarvan de korte inhoud tijdens het onderzoek ter terechtzitting van het hof van 25 maart 1999 is meegedeeld – toen heeft verklaard:

'Ik was het niet eens met de resultaten van het ademonderzoek en heb de betreffende verbalisanten om een tegenonderzoek gevraagd. Desgevraagd heb ik verteld geen f 500 contant bij mij te hebben. De gevolgen van het niet direct betalen zijn mij niet duidelijk gemaakt (...)'.

3.4. Een en ander strekt kennelijk ten betoefte dat de verdachte door de politie zou zijn medegedeeld dat hij direct f 500 diende te voldoen alvorens een tegenonderzoek kon worden verricht. De juistheid van hetgeen aldus namens de verdachte is aangevoerd heeft het hof in het midden gelaten, zodat daarvan in cassatie moet worden uitgegaan. Hoewel het hof het verweer voorzover dat strekte tot niet-ontvankelijkverklaring van de officier van justitie in zijn strafvervolging op zichzelf terecht heeft verworpen, is gelet op het vorenoverwogene het klaarblijkelijke oordeel van het hof dat de verdachte het aan zichzelf te wijten heeft dat het tegenonderzoek niet heeft plaatsgevonden en dat hier sprake was van een onderzoek als bedoeld in art. 8, tweede lid onder a, WVV 1994, niet begrijpelijk. Immers, de door de verdediging gestelde gang van zaken sluit niet uit dat de verdachte juist doordat

hem verkeerde informatie is verschaft omtrent het bedrag dat hij aan de politie diende te voldoen, niet van zijn recht om een tegenonderzoek te doen verrichten gebruik heeft gemaakt.

Volgt vernietiging en verwijzing. ■

Nr. 107

4 juli 2000, nr. 00158/99

(Mrs. Haak, Bleichrodt, Koster, Corstens en Van Dorst)

(gewezen na conclusie van A-G Machiels strekkende tot verwerping van het beroep; adv. mr. A.A. Franken, Amsterdam)

JOL 2000, 405

1. Verzuim van de strafadministratie om tijdig aan de raadsman van de verdachte (afschriften van) de kernstukken van het dossier toe te sturen. Gevolg daarvan.
2. De klacht van het middel is niet gericht tegen een handeling of beslissing van de rechter, die bedoeld is in art. 95, lid 1 RO.
3. Verschoningsrecht van een getuige gegrond op gevaar zich daardoor aan een nieuwe veroordeling bloot te stellen.
4. Uitleg van het onder 1 telastegelegde inzake het vereiste opzet.
5. Onvoldoende gespecificeerde klacht betreffende het niet voorlezen van stukken uit het vooronderzoek die voor het bewijs zijn gebruikt.
6. Waren er ten tijde van de opening van het gerechtelijk vooronderzoek tegen de verdachte voldoende aanwijzingen voor het bestaan van een redelijk vermoeden van schuld te zijnen aanzien?
7. De in eerste aanleg gehoorde getuige wiens verklaring aldaar is betwist. Vraag of deze in dit geval in hoger beroep voor het bewijs mocht worden gebruikt zonder dat deze getuige opnieuw was gehoord.
8. De geoorloofdheid van het gebruik van een in de Duitse taal gesteld stuk voor het bewijs.

Hoge Raad:

1.

3.1. Van het navolgende kan in cassatie worden uitgegaan:

(i) Op 24 augustus 1999 is aan de verdachte de aanzegging betekend dat de stukken van het geding, als bedoeld in art. 435, eerste lid, Sv bij de Hoge Raad zijn ingekomen, zodat de verdachte bevoegd was binnen twee maanden na deze betekening een schriftuur met middelen van cassatie in te dienen.

(ii) Bij brief van 27 augustus 1999 heeft de raadsman van de verdachte bericht dat bij de hem door de strafgriffie toegezonden stukken ontbraken de pleitaantekeningen van de raadsman in eerste aanleg en een gedeelte van het requisitoir in hoger beroep en van de pleitaantekeningen in hoger beroep.

(iii) Op 22 september 1999, meer dan een maand voor het verstrijken van de onder (i) bedoelde in art. 437, tweede lid, Sv genoemde termijn, heeft de raadsman de onder 2 ge-

noemde schriftuur ingediend.

(iv) Op 21 oktober 1999, enkele dagen voor het verstrijken van genoemde termijn, heeft de strafadministratie de stukken waarvan de raadsman bij de onder (ii) genoemde brief had gesteld dat deze ontbraken, aan deze toegestuurd. Daarop heeft de raadsman bij brief van 26 oktober 1999 doen weten dat de volgende, niet in zijn brief van 27 augustus 1999 genoemde, stukken ontbraken: afschrift van het requisitoir in eerste aanleg, blz. 2 van het proces-verbaal van de terechtzitting van 15 februari 1999 in hoger beroep, en het proces-verbaal van de terechtzitting waarop het arrest van het hof is uitgesproken.

(v) De rolrechter (de enkelvoudige kamer van de Hoge Raad) heeft de raadsman bij brief van 4 april 2000, onder toezending van laatstbedoelde stukken, op de voet van art. 438, tweede lid onder a, Sv in de gelegenheid gesteld naar aanleiding van de ontbrekende stukken aanvullende klachten te formuleren, hetzij mondeling op de nadere op 16 mei 2000 bepaalde terechtzitting van de Hoge Raad, hetzij door het indienen van een schriftelijke toelichting.

(vi) Hierop heeft de raadsman bij brief van 6 april 2000 aan de rolrechter bericht, dat hij meent 'thans met een schriftelijke toelichting' te kunnen volstaan.

3.2. Een verzuim van de strafadministratie om tijdig aan de raadsman afschrift van de kernstukken – de uitspraken en de processen-verbaal van de terechtzittingen in eerste aanleg en in hoger beroep – en andere afzonderlijk gevraagde afschriften toe te sturen zal, indien de belangen van een behoorlijke rechtspleging dit eisen, kunnen meebrengen dat de raadsman alsnog een termijn wordt gegund om een aanvullend middel in te dienen na toezending van de desbetreffende stukken. De alsnog in 3.1 onder (v) vermelde aan de raadsman geboden gelegenheid heeft deze slechts aanleiding gegeven tot een korte nadere schriftelijke toelichting op het eerste cassatiemiddel.

2.

4.1. Het middel behelst de klacht dat de raadsman na het instellen van het beroep in cassatie geen – volledige – afschriften heeft ontvangen van processtukken betreffende de behandeling van de zaak in eerste aanleg en in hoger beroep.

4.2. Die klacht keert zich niet tegen een handeling of beslissing van een rechter als bedoeld in art. 95, eerste lid, RO noch kan zij daarmee op één lijn worden gesteld. De klacht kan dus niet worden aangemerkt als een middel van cassatie in de zin van art. 437, tweede lid, Sv.

3.

5.1. Het middel behelst de klacht dat het hof ten onrechte, althans op ontoereikende gronden, de getuige A. O. een verschoningsrecht heeft toegekend, althans heeft toegestaan dat hij vragen van de verdediging niet heeft beantwoord.

5.2. Het proces-verbaal van de terechtzitting in hoger beroep van 8 februari 1999 houdt, voorzover voor de beoordeling van het middel van belang, het volgende in:

a. dat de voorzitter voor de aanvang van het verhoor de getuige heeft gewezen op zijn verschoningsrecht, en

b. als verklaring van de getuige:

'Ik ben voor mijn aandeel in deze zaak veroordeeld tot een gevangenisstraf voor de tijd van 4 jaar. Ik heb hiertegen geen hoger beroep ingesteld. De officier van Justitie heeft wel hoger beroep ingesteld maar heeft dat later ingetrokken. Ik kom 31 januari 2000 vrij. (...) Ik heb geen hoger beroep ingesteld omdat ik weet dat je zwaarder kunt worden gestraft als je hoger beroep instelt. Ik wilde dat risico niet lopen. De raadsman vraagt mij of ik misschien zelfstandig handelde. Ik vind dat een rare vraag. De voorzitter wijst mij nogmaals op mijn verschoningsrecht. Ik hoor de raadsman zijn vraag herhalen. Ik had daarvoor gewoon geen lef. (...) Ik heb gedurende lange tijd met verdovende middelen te maken gehad. Ik zat vanaf 1995 in die wereld omdat ik gebruikte. Ik was verslaafd en ik verkocht aan vrienden. Dat ging op een zeker moment mis en toen ben ik in contact gekomen met die twee mannen. Zij hadden niets met G. te maken. Ik wil niet antwoorden op de vraag of ik G. ken. Ik heb het recht om te zwijgen. Ik wil mezelf niet belasten'.

5.3. Klaarblijkelijk heeft het hof geoordeeld dat de getuige zich kon verschonen van het beantwoorden van de hem door de raadsman gestelde in de toelichting op het middel bedoelde vraag omdat hij zich daardoor zou blootstellen aan het gevaar van een (nieuwe) strafrechtelijke veroordeling. Gelet op het verhandelde ter terechtzitting is dat oordeel niet onbegrijpelijk.

5.4. Het middel, dat uitgaat van een andere lezing van voormeld proces-verbaal, mist derhalve feitelijke grondslag.

4.

6.1. Het middel stelt dat het hof ten aanzien van het onder 1 tenlastegelegde de inleidende dagvaarding gedeeltelijk nietig had behoren te verklaren, nu daarin niet is vermeld dat het oogmerk van de daar omschreven organisatie tot het plegen van misdrijven bestond uit het *opzettelijk* buiten het grondgebied van Nederland brengen en/of verkopen en/of afleveren en/of verstrekken en/of vervoeren van (handels-)hoeveelheden van materiaal bevattende heroïne en/of cocaïne.

6.2. Gelet op de bewezenverklaring, de gebezigde bewijsmiddelen en de kwalificatie moet worden aangenomen dat het hof de tenlastelegging onder 1 aldus heeft verstaan dat de in het middel bedoelde gedragingen telkens opzettelijk zijn begaan. Deze uitleg, die niet onverenigbaar is met de bewoordingen van de tenlastelegging, is niet onbegrijpelijk. Voor verdere toetsing is in cassatie geen plaats.

6.3. Het middel is dus ongegrond.

5.

7.1. Aangevoerd wordt dat door het hof 'een aantal stukken uit het voorbereidend onderzoek als bewijsmiddel is gebruikt', terwijl 'uit de diverse processen-verbaal van de zittingen in hoger beroep' niet blijkt dat deze stukken aldaar zijn voorgelezen of dat daarvan aldaar de korte inhoud is medegedeeld.

7.2. In aanmerking genomen dat

a. het hof blijkens de aanvulling van het verkorte arrest 51 bewijsmiddelen tot bewijs heeft gebezigd;

b. dat het proces-verbaal van de terechtzitting in eerste aanleg van 9 februari 1998 inhoudt dat aldaar de korte inhoud is medegedeeld van in totaal 52 (verzamelingen van) bescheiden waaronder 39 nader gespecificeerde ordners;

c. dat ingevolge art. 301, vierde lid, Sv de voorlezing van de in het eerste lid genoemde stukken kan worden vervangen door een mondelinge mededeling van de korte inhoud daarvan, en dat ingevolge art. 417, eerste lid, Sv de aldaar genoemde stukken welke in eerste aanleg zijn voorgelezen ook in hoger beroep als voorgelezen mogen worden aangemerkt; moet worden geoordeeld dat de klacht niet voldoet aan de eisen van nauwkeurigheid die in een geval als het onderhavige daaraan behoren te worden gesteld.

7.3. De klacht levert daarom niet een middel van cassatie op als bedoeld in art. 437, tweede lid, Sv.

6.

8.1. Het middel klaagt over de verwerping van het verweer dat er ten tijde van de opening van het gerechtelijk vooronderzoek tegen de verdachte geen redelijk vermoeden van schuld aan een strafbaar feit bestond en dat het als gevolg daarvan verkregen bewijsmateriaal niet voor het bewijs mocht worden gebruikt.

8.2. Het hof heeft het in het middel bedoelde verweer op de volgende gronden verworpen (de Hoge Raad heeft de overwegingen genummerd):

'1. Op vordering d.d. 25 oktober 1996 van de officier van justitie heeft de rechter-commissaris belast met de behandeling van strafzaken in de arrondissementsrechtbank te Rotterdam op 28 oktober 1996 een gerechtelijk vooronderzoek tegen verdachte geopend.

2. De raadsman betoogt dat er toen, op 28 oktober 1996, van een redelijk vermoeden van schuld tegen verdachte geen sprake was.

3. De rechter-commissaris heeft zijn beslissing van 28 oktober 1996 kennelijk genomen – ook de raadsman gaat daarvan uit – op basis van een rapport d.d. 24 oktober 1996 opgeemaakt door P. de Bakker en een andere daartoe bevoegde opsporingsambtenaar. Dat rapport vermeldt niet slechts dat verdachte een regelmatig bezoeker was van de aan de M.-weg gelegen zaken E. M. en T. T., doch tevens (i) dat er in die zaken geen reguliere handel plaatsvond, (ii) dat er zichtbaar veel gebruik werd gemaakt van GSM-telefoons, (iii) dat verdachte bij de politie bekend was als handelaar van verdovende middelen vanuit een in april 1995 gesloten snackbar, (iv) dat de eigenaar van T. T. in maart 1996 te Brussel was aangehouden in verband met het witwassen van een bedrag ter waarde van f 7 000 000, en (v) dat de observaties met betrekking tot de zaken E. M. en T. T. en verdachte op 21 oktober 1996 CID-matig werden bevestigd.

4. Zoals op grond van de informatie (i)-(iv) was, zo is het hof van oordeel, op 28 oktober 1996 het redelijk vermoeden dat verdachte te dien tijde in verdovende middelen handelde alleszins gewettigd.

5. Voormelde stelling van de raadsman is derhalve niet juist, zodat het op die stelling gebaseerde verzoek om alle telefoontaps en de verklaringen van de medeverdachten en de getuigen die over verdachte hebben verklaard, van het bewijs uit te sluiten, niet voor inwilliging in aanmerking komt.

6. Ten overvloede merkt het hof op enz.'

8.3. De hiervoor onder 3-5 vermelde gronden dragen de verwerping van het gevoerde verweer zelfstandig. Zij geven geen blijk van een onjuiste opvatting omtrent het bepaalde in

art. 27, eerste lid, Sv en zijn niet onbegrijpelijk. Voor zover het middel dit bestrijdt, is het vruchteloos voorgesteld.

8.4. Voorzover het middel zich keert tegen 's hofs onder 6 weergegeven overweging, faalt het reeds omdat de verwerping van het gevoerde verweer daarop niet steunt.

7.

9.1. Het middel strekt ten betoge dat het hof de door de getuige A. O. ter terechtzitting in eerste aanleg afgelegde verklaring niet voor het bewijs had mogen gebruiken nu die verklaring aldaar door de verdachte is betwist.

9.2. Het hof heeft een gedeelte van de verklaring van de getuige A. O., afgelegd ter terechtzitting in eerste aanleg van 13 februari 1998, tot bewijs gebezigd (bewijsmiddel 2). In aansluiting op de weergave van het tot bewijs gebruikte gedeelte van deze verklaring heeft het hof het volgende overwogen:

'Het hof is van oordeel dat deze in eerste aanleg betwiste verklaring voor het bewijs kan worden gebezigd, nu de getuige ter terechtzitting in hoger beroep bij deze verklaring heeft volhard'.

9.3. Blijkens het proces-verbaal van de terechtzitting in eerste aanleg van 13 februari 1998 heeft de verdachte aldaar de door de getuige A. O. afgelegde verklaring betwist.

9.4. Blijkens het proces-verbaal van de terechtzitting in hoger beroep van 8 februari 1999 is de verdachte aldaar verschenen en heeft de getuige O. aldaar, naar 's hofs feitelijke en niet onbegrijpelijke vaststelling, volhard bij de verklaring die hij heeft afgelegd ter terechtzitting in eerste aanleg.

9.5. Anders dan in het middel wordt betoogd heeft het hof, door de weergave van de inhoud van het tot bewijs gebezigde gedeelte van de verklaring van de getuige O. te ontlelen aan voormeld proces-verbaal van de terechtzitting in eerste aanleg, niet art. 422, tweede lid, Sv geschonden, aangezien het niet onbegrijpelijk is dat het de daarmee overeenstemmende door die getuige ter terechtzitting in hoger beroep afgelegde verklaring aldus heeft verstaan (vgl. HR 26 maart 1991, NJ 1991, 612).

9.6. Het middel is dus tevergeefs voorgesteld.

8.

10.1. Het middel strekt ten betoge dat het hof ten onrechte de inhoud van een in de Duitse taal gesteld stuk voor het bewijs heeft gebruikt (bewijsmiddel 45).

10.2. Als regel geldt

a. dat het onderzoek ter terechtzitting in de Nederlandse taal dient plaats te hebben en

b. dat de uitspraak in de Nederlandse taal dient te zijn gesteld.

10.3. Het in het middel aangeduide geschrift bevindt zich bij de stukken van het geding, te weten in een ordner voorzien van het opschrift: D., zaak 9-12.

10.4. Het proces-verbaal van de terechtzitting in eerste aanleg van 9 februari 1998 houdt in dat de voorzitter aldaar de korte inhoud heeft medegedeeld van onder meer deze ordner. Dit proces-verbaal vermeldt niets waaraan een vermoeden kan worden ontleend dat die mededeling niet in het Nederlands is geschied, zodat het ervoor moet worden gehouden dat die – in overeenstemming hiervoor onder 10.2 sub a bedoelde regel – in het Nederlands is geschied.

10.5. Aan het gebruik tot het bewijs van de inhoud van het in het middel genoemde

Duitstalige geschrift ligt klaarblijkelijk het oordeel van het hof ten grondslag dat de verdachte die inhoud heeft begrepen. Dit oordeel is niet onbegrijpelijk, in aanmerking genomen dat uit de processen-verbaal van de terechtzittingen in hoger beroep niet blijkt dat door of namens de verdachte is aangevoerd dat hij die inhoud niet zou hebben begrepen. Gelet daarop is in het onderhavige geval niet een zodanige inbreuk op de hiervoor onder 10.2 sub b bedoelde regel gemaakt dat deze nietigheid van de bestreden uitspraak ten gevolge moet hebben. Ook overigens is door het opnemen van de inhoud van het in het middel aangeduide geschrift de bestreden uitspraak niet onbegrijpelijk (vgl. HR 13 dec. 1988, NJ 1989, 636).

10.6. Het middel is derhalve ondeugdelijk.

Volgt verwerping van het beroep. ■

HOGE RAAD (BELASTINGKAMER)

Deze rubriek wordt verzorgd door mr. I. Obbink-Reijngoud, mr. J.M. van der Vegt en mr. drs. Chr.Th.P.M. Zandhuis, verbonden aan het Wetenschappelijk Bureau van de Hoge Raad.

Nr. 25

14 juli 2000, nr. 35 549

(Mrs. Jansen, Van Brunshot, Van Vliet, Van Amersfoort, Lourens)

Waardebepaling bij overbrengen pand naar privé-vermogen. Aan gedragslijn ten aanzien van andere belastingplichtigen kan geen te beschermen vertrouwen worden ontleend.

(Wet IB 1964 art. 8, lid 1, letter d)

Belangh., X, kocht in 1981 een pand en nam dit na aankoop in gebruik als restaurant en woning. Hij rekende het pand in zijn geheel tot zijn ondernemingsvermogen. Mede i.v.m. verzwaarde milieu-eisen staakte hij zijn onderneming per 15 dec. 1996. Hij nam het pand vervolgens geheel als woning in gebruik. In geschil is of het pand bij het berekenen van de stakingswinst gewaardeerd moet worden op 60% van de getaxeerde waarde (X), of op 80% (de Insp.).

Het Hof Amsterdam stelt de Insp. in het ongelijk.

Op het beroep in cassatie van de Sts. overweegt de Hoge Raad:

Het hof heeft geoordeeld dat de Insp. heeft gehandeld in strijd met het vertrouwensbeginsel door ten nadele van X af te wijken van de jarenlang gevolgde gedragslijn om in situaties als de onderhavige uit te gaan van een waardering op 60% van de waarde vrij te aanvaarden. Het heeft in dit verband nog opgemerkt dat X in dit geval redelijkerwijs niet bedacht behoefde te zijn op een wijziging van evenbedeelde gedragslijn van de Insp., en dat het op de weg van de Insp. lag een wijziging van zijn gedragslijn op enigerlei wijze bekend te maken om aldus het bij X en andere belastingplichtigen gewekte vertrouwen weg te nemen. Nu de Insp. zulks heeft nagelaten, kan X naar 's hofs oordeel aanspraak maken op een waardering

van 60% van de waarde vrij te aanvaarden. Dit oordeel wordt door het middel terecht bestreden met het betoog dat evenbedeelde gedragslijn, die slechts beruiste op praktische gronden, een niet-gepubliceerde, algemene impliciete standpuntbepaling inhield, waaraan zonder bijkomende omstandigheden, die in dit geval zijn gesteld noch gebleken, geen in rechte te beschermen vertrouwen kan worden ontleend. Voor handelen in strijd met het vertrouwensbeginsel is meer vereist dan de door het hof in dit verband van belang geachte omstandigheden. Van belang zijn slechts omstandigheden die zich voordoen in de verhouding tussen de insp. en de desbetreffende belastingplichtige en die bij de belastingplichtige de indruk hebben kunnen wekken dat een door de insp. gevolgde gedragslijn berust op een weloverwogen standpuntbepaling. Aan de omstandigheid dat de insp. voorheen t.a.v. andere belastingplichtigen een bepaalde gedragslijn heeft gevolgd, kan derhalve geen in rechte te beschermen vertrouwen worden ontleend. Nu uit 's hofs uitspraak en de stukken van het geding niet blijkt dat omstandigheden zijn gesteld die een beroep op het vertrouwensbeginsel kunnen rechtvaardigen, moet verwijzing volgen enkel voor een onderzoek naar de omvang van de waardedrukkende factor van zelfbewoning van het pand bij de overgang naar het privé-vermogen.

Volgt vernietiging en verwijzing. ■

CENTRALE RAAD VAN BEROEP

Deze rubriek wordt verzorgd door prof. mr. A.F.M. Brenninkmeijer, vice-president van de Centrale Raad van Beroep, en door mr. A.B.J. van der Ham en mr. E.L. Benetreu, chef-juristen bij die Raad.

Nr. 18

16 mei 2000

(Mr. Van den Hurk)

Griffierecht, moment van betaling, zo spoedig mogelijk als redelijkerwijs verlangd kan worden

(Beroepswet art. 22; Awb hfdst. 8)

Overschrijding van de 4-wekentermijn waarbinnen griffierecht moet zijn betaald. In de lijn van het arrest van de Hoge Raad van 8 mei 1991, gepubliceerd in BNB 1991/197 – in welk arrest de Hoge Raad onder meer zijn standpunt handhaaft dat als regel bij overschrijding op een rekening, bestemd voor girale betaling, betaling geschiedt op het tijdstip waarop de rekening van de schuldeiser wordt gecrediteerd – en gelet op het bepaalde met betrekking tot het griffierecht in hoofdstuk 8 van de Awb is de Raad van oordeel dat slechts dan gesteld kan worden dat het griffierecht is betaald zo spoedig mogelijk als redelijkerwijs verlangd kon worden als de betrokkene kan aantonen dat het verschuldigde recht is afgeschreven voor de 19^e dag van de vier-wekentermijn.

Motivering

De uitspraak van de Raad van 9 juni 1999 steunt – kort samengevat – hierop, dat het bij

het instellen van het hoger beroep ingevolge art. 22 Beroepswet verschuldigde griffierecht van f 160 niet binnen de laatstelijk door de griffier bij aangetekende brief van 29 maart 1999 gestelde termijn van vier weken is betaald en dat op grond van de beschikbare gegevens redelijkerwijs niet kan worden geoordeeld dat opposant niet in verzuim is geweest. In geding is de vraag of het hoger beroep van opposant terecht niet-ontvankelijk is verklaard.

De Raad ziet geen aanleiding om tot een ander oordeel te komen dan in zijn uitspraak van 9 juni 1999 gegeven.

In aansluiting op hetgeen in die uitspraak is overwogen overweegt de Raad dat opposant er niet in is geslaagd aan te tonen dat het griffierecht is bijgeschreven of gestort zo spoedig mogelijk als dit redelijkerwijs verlangd kon worden, hetgeen gelet op het bepaalde in het vierde lid van art. 22 Beroepswet vereist is voor een achterwege laten van een niet-ontvankelijkverklaring bij bijschrijving of storting na afloop van de gestelde termijn. In de lijn van het arrest van de Hoge Raad van 8 mei 1991, gepubliceerd in *BNB* 1991/197 – in welk arrest de Hoge Raad onder meer zijn standpunt handhaaft dat als regel bij overschrijving op een rekening, bestemd voor girale betaling, betaling geschiedt op het tijdstip waarop de rekening van de schuldeiser wordt gecrediteerd – en gelet op het bepaalde met betrekking tot het griffierecht in hoofdstuk 8 van de Awb is de Raad van oordeel dat slechts dan gesteld kan worden dat het griffierecht is betaald zo spoedig mogelijk als redelijkerwijs verlangd kon worden als de betrokkene kan aantonen dat het verschuldigde recht is afgeschreven voor de 19e dag van de vier-wekentermijn. In casu is dat niet het geval geweest.

De Raad wijst er tevens nog op dat in de uitnodiging voor de betaling van het griffierecht uitdrukkelijk staat vermeld dat het overmaken van gelden aanzienlijke tijd kan vergen en dat het raadzaam is het griffierecht zo spoedig mogelijk te voldoen.

(...)

Volgt ongegrondverklaring van het verzet. ■

Nr. 19

7 juni 2000, nr. 97/4808 WAO

(Mrs. Haverkamp, Zwart, De Vries)

Redelijke termijn. Gevolgen schending zorgvuldigheid voor uitoefening terugvorderingsbevoegdheid. Geen geschil, geen toetsing tijdsverloop aan art. 6 EVRM. Zelf voorzien.

(Awb art. 3:2, 8:72 lid 4; EVRM art. 6)

Motivering

(...)

De rechtbank heeft naar aanleiding van het beroep geoordeeld: dat door het in rechte onaanvaardbaar worden van het intrekkingbesluit van 6 oktober 1995 vast staat dat over het tijdvak 1 januari 1992 tot 1 juli 1993 onverschuldigd WAO-uitkering is betaald; dat appellant bevoegd was deze uitkering terug te vorderen;

dat de onverschuldigde betaling door toedoen van T. geacht moet worden te zijn geschied, aangezien hij niet heeft voldaan aan zijn verplichting ex art. 80 WAO terzake van de onverwijld mededeling aan appellant van zijn inkomsten als opgegeven op het formulier van april 1993; dat derhalve de terugvordering kon worden gebaseerd op art. 57, eerste lid onder a WAO (zoals die bepaling luidde tot 1 augustus 1996), overeenkomstig appellants primaire besluit; dat appellant echter bij zijn besluit art. 3:2 Awb heeft geschonden door de terugvordering niet met de nodige voortvarendheid af te handelen, in aanmerking genomen dat daarmee, te rekenen vanaf de datum van ontvangst van meervermeld inkomstenopgaveformulier, 7 april 1993, ruim drie jaar gemoeid is geweest; en dat het bestreden besluit op die grond moet worden vernietigd.

Vervolgens heeft de rechtbank overwogen dat gelet op de duur van de terugvorderingsprocedure ook art. 6 EVRM is geschonden. Voorts heeft de rechtbank geoordeeld dat voormelde, onherstelbaar geachte, gebreken in de besluitvorming moeten leiden tot een matiging van het terug te vorderen bedrag, welke de rechtbank, de verschillende relevant geachte omstandigheden afwegend, heeft gesteld op 10% van het bruto terug te vorderen bedrag. Ten aanzien van deze beslissing heeft de rechtbank toepassing gegeven aan art. 8:72, vierde lid Awb.

In hoger beroep heeft appellant bestreden dat het onderhavige besluit aantastbaar is op grond van art. 3:2 Awb, en voorts aangevoerd dat de rechtbank bij zijn op art. 6 EVRM gestoelde oordeel van onjuiste uitgangspunten is uitgegaan en ten onrechte toepassing heeft gegeven aan art. 8:72, vierde lid Awb.

De Raad stelt voorop dat voor de beoordeling of appellant bij de hantering van zijn – in hoger beroep niet bestreden – terugvorderingsbevoegdheid voldoende zorgvuldigheid heeft betracht, hier in het bijzonder in de zin van voldoende voortvarendheid, moet worden gerekend vanaf het tijdstip waarop het vermoeden rees dat mogelijkerwijs ten onrechte uitkering was betaald, in casu dus begin april 1993, zoals ook de rechtbank heeft aangenomen. Dat zodoende op verkapte wijze het – niet beroepen – intrekkingbesluit aan een zorgvuldigheidstoets wordt onderworpen, zoals appellant heeft betoogd, vermag de Raad niet in te zien. Het moge zo zijn dat het intrekkingbesluit een noodzakelijke voorwaarde is voor de terugvorderingsbevoegdheid, dit betekent niet dat bij de beoordeling of de behandelingsduur in verband met het terugvorderingsbesluit aan de zorgvuldigheidsnorm beantwoordt slechts de termijn vanaf de datum van het intrekkingbesluit in ogenschouw mag worden genomen. Voorts is de Raad, met de rechtbank, van oordeel dat appellant door een termijn van ruim drie jaar te laten verlopen alvorens tot afgifte van het terugvorderingsbesluit over te gaan, de grenzen van de hier aan te leggen zorgvuldigheidsmaatstaf heeft overschreden. Een belanghebbende als T. heeft er recht op binnen een redelijke termijn zekerheid te verkrijgen omtrent zijn rechtspositie, niet alleen maar zeker ook

vanuit het oogpunt van zijn wettelijke bevoegdheid om zich tegen een besluit als het onderhavige in rechte te verweren. Dat T. zelf geen actie heeft ondernomen om die zekerheid te verkrijgen, kan in dit geval naar het oordeel van de Raad slechts weinig gewicht in de schaal leggen, aangezien het hier gaat om een belastende beschikking, terzake waarvan het bevoegde orgaan nog geen enkel standpunt had ingenomen; in dit verband wijst de Raad erop dat de hierboven vermelde brief van 31 augustus 1993, waarin de mogelijkheid van terugvordering was vermeld, afkomstig was van de GMD, zijnde een, destijds, adviserende instantie ten behoeve van appellant. De Raad heeft voorts moeten constateren dat van de zijde van appellant terzake van de behandelingsduur geen verklaring is gegeven die aanleiding zou kunnen vormen hem op dat punt geen of minder verwijt te maken.

Het gegeven dat appellant tot het tijdstip waarop het thans bestreden besluit is afgegeven geen standpunt terzake van terugvordering had ingenomen, brengt overigens mee, zoals appellant terecht heeft betoogd, dat het onderhavige bestuurshandelen niet mede kan worden getoetst aan art. 6 EVRM. Om het tijdsverloop in verband met bestuurshandelen niet mede kan worden getoetst aan art. 6 EVRM. Om het tijdsverloop in verband met bestuurshandelen bij de redelijke termijn van geschilbeslechting als bedoeld in art. 6, eerste lid EVRM te betrekken, dient er sprake te zijn van een geschil, dat wil zeggen dat – tenminste – een standpunt van, in casu, het bestuursorgaan kenbaar is, terzake waarvan mag worden aangenomen, of duidelijk is gemaakt, dat de wederpartij het daarmee niet eens is en zich daartegen in rechte wil verzetten (zie bijvoorbeeld de arresten van het EHRM inzake Schouten en Meldrum vs Nederland, RSV 1995/256, en Vallée vs Frankrijk d.d. 26 april 1994, series A no. 289). Op dat punt treft het hoger beroep doel.

De Raad verenigt zich wel in zoverre met het oordeel van de rechtbank, dat ook hij meent dat de schending van de zorgvuldigheidsnorm van art. 3:2 Awb niet zonder gevolgen kan blijven voor de uitoefening van de terugvorderingsbevoegdheid door appellant. Deze zal zich nader moeten beraden over de vraag in welke mate hij, met inachtneming van de geconstateerde schending, nog gestalte kan geven aan zijn terugvorderingsbevoegdheid ex art. 57 WAO.

Aangezien het hier betreft een – hernieuwde – uitoefening van een discretionaire bevoegdheid, ziet de Raad geen grondslag om zelf in de zaak te voorzien, zoals de Rechtbank heeft gedaan. Dat betekent dat het hoger beroep tevens slaagt op het punt van de aanvechting van de toepassing van art. 8:72, vierde lid Awb door de rechtbank.

(...)

Volgt vernietiging van de aangevallen uitspraak in zoverre daarbij toepassing is gegeven aan art. 8:72, vierde lid Awb en bevestiging voor het overige. ■

Literatuur

boeken

M. Adams, P. Popelier (red.)

Wie waakt over de kwaliteit van de wet?

Het wetgevingsbeleid in België.

Schoten (Antwerpen): Intersentia Uitgevers NV 2000, 315 p., prijs: 1950 BEF, ISBN 9050951104.

In België is na vele jaren klachten over de magere kwaliteit van de wetgeving op diverse fronten groeiende interesse voor wetgevingsbeleid. Deze bundel is de neerslag van een studiedag in oktober vorig jaar in Antwerpen. Vooral de federale en Vlaamse dimensies van kwaliteitseisen van een wet en de wijze van besluitvorming daarover kwamen aan bod, met een vergelijking met Nederland (bijdragen van T.C. Borman en J.M. Polak). Tevens komt het EU-wetgevingsbeleid aan bod en bestuurskundige en politologicologische visies op wetsevaluatie.

Dr Ch.W. Backes LL.M.

Duurzame groei?

Instituut voor Staats- en Bestuursrecht/Centrum voor Omgevingsrecht en Beleid/NILOS.

Deventer: W.E.J. Tjeenk Willink 2000, 49 p., f 32, ISBN 9027152179.

In Nederland moet duurzame ontwikkeling gepaard gaan aan economische groei. Ondanks een groeiende economie moeten de milieulasten doorgaans sterk dalen. Dit beleid van ontkoppeling is de afgelopen tijd vrij succesvol geweest, met uitzondering van de CO₂-uitstoot en de emissies van de veehouderij. In de rede waarmee hij op 4 november 1999 het ambt van hoogleraar milieurecht aan de Universiteit Utrecht aanvaardde gaat Backes in op de vraag of het milieurecht in staat is verdere terugdringing van ammoniakemissies en verzuuring te bewerkstelligen. Mits aanzienlijk gemoderniseerd, kan het bestaande instrumentarium in de toekomst nog een zinvolle functie vervullen. Daarnaast moet er een markt komen voor verhandelbare CO₂-emissierechten. Tevens moet worden nagedacht over de rol van het grondrecht op eigendom bij de noodzakelijke beperkingen van milieuvervuilingsrechten.

J.M. Barendrecht, M.A.B. Chao-Duivis, H.A.W. Vermeulen (red.)

Beginselen van het contractenrecht

Opstellen aangeboden aan mr B.W.M. Nieskens-Isphording.

Deventer: W.E.J. Tjeenk Willink 2000, 163 p., f 52, ISBN 9027152314.

In Oktober 1998 heeft Benita Nieskens

Isphording de KUB verlaten als universitair hoofddocent privaatrecht. In deze vriendenbundel wordt geschreven over: de rol van het iustum pretium in het huidige BW, contractuele gebondenheid en het beginsel van belangenmaximalisatie, de verbindende kracht van overeenkomsten, de betekenis van 'unclean hands' in het Nederlands privaatrecht, de vermogensverschuiving, de wederkerigheid als principe van rechtsbetrekkingen, opzegging en annulering, de betrokkenheid van het publieke en het private element in het recht, en tot slot over partij-autonomie, contractsvrijheid en de grondslag van gebondenheid in het verbintenissenrecht.

Prof. mr J.B.J.M. ten Berge, prof. mr J.H. Nieuwenhuis e.a. (red.)

Kluwer Collegebundel 2000/2001

Deventer: Kluwer 2000, f 99, ISBN 9026835922.

M.L. van Emmerik, C. Smals-van Dijk (red.)

Een nationale mensenrechtencommissie in Nederland?

Handhaving van mensenrechten op nationaal niveau.

Leiden: NJCM Boekerij 2000, nr. 37, 120 p., f 42,50, ISBN 9067500399.

Bundel t.g.v. het lustrumsymposium van het Nederlands Juristen Comité voor de Mensenrechten op 17 september 1999, met preadviezen en referaten door mr J.G.C. Schokkenbroek, prof. mr E.A. Alkema, mr P. van Dijk, prof. mr J.E. Goldschmidt, mr dr M. Oosting, mr dr Y.S. Klerk en prof. mr C. Flinterman.

Nederland kent een breed assortiment aan instellingen die de mensenrechten handhaven en de naleving ervan bevorderen. Daarnaast zijn er ook nog andere instellingen die binnen de rechtsstaat een eigen rol (hebben te) vervullen bij de handhaving of bevordering van de naleving van mensenrechten.

Tijdens het symposium is inzicht gegeven in de functies, taken en bevoegdheden van nationale mensenrechtencommissies in het algemeen, zijn de leemtes in de mensenrechtenbescherming in Nederland uitgebreid geïnventariseerd en is in kaart gebracht op welke wijze een nationale mensenrechtencommissie ingepast kan worden in het huidige Nederlandse stelsel van voorzieningen.

H.M.L. Frons, T.J. van der Ploeg (eindred.)

De vrijheid van vereniging in Nederland

Utrecht: Uitgeverij Lemma 2000, 228 p., f 65, ISBN 9051898177.

Ter gelegenheid van 150 jaar vrijheid van vereniging in de Grondwet, is door het Zwaartepunt Overheid-Particulier Initiatief van de Vrije Universiteit bezien in hoeverre de vrijheid van vereniging nu praktisch en juridisch wordt gerealiseerd. De bundel bevat elf bijdragen, politiek-filosofisch, publiekrechtelijk en privaatrechtelijk van aard.

Jaarverslagen 1999

Court of Justice of the European Communities

Samenvatting van het werk van het Hof van Justitie EG en van het Gerecht van Eerste Aanleg.

Luxemburg: 307 p., ISBN 9282905187. Te bestellen bij Sdu Servicecentrum, tel. (070) 3789880, fax (070) 3789783, e-mail sdu@sdu.nl

Instituut voor Informatierecht UvA

Amsterdam: 67 p., ISBN 9074243215. Informatie: tel. (020) 5253406, fax (020) 5253033, e-mail ivir@ivir.nl

Raad voor Rechtsbijstand 's-Hertogenbosch

Jaarverslag Wet op de Rechtsbijstand/Wet schuldsanering natuurlijke personen.

Den Bosch: 26 resp. 43 p. Inlichtingen: tel. (073) 6814100, fax (073) 6148586, e-mail rvrd@worldonline.nl

Registratiekamer

Den Haag: 76 p. Inlichtingen: www.registratiekamer.nl of tel. (070) 3811300.

Stichting De Ombudsman

Hilversum: 68 p., tel. (035) 6722602, fax (035) 6722627, e-mail info@stichtingdeombudsman.nl

Stichting

Patiëntenvertrouwenspersoon Geestelijke Gezondheidszorg

Utrecht: 36 p. Inlichtingen: www.pvp.nl of tel. (030) 2718353.

R. van de Klashorst, M. van der Horst, D.F. Lunsingh Scheurleer (red.)

In de geest aanwezig

222 Jaar Genootschap door Tijd en Vlijt. Den Haag: Genootschap door Tijd en Vlijt, jubileumbundel juni 2000, 76 p., f 22,20. Oplage 400. Te verkrijgen bij Boekhandel Jongbloed, Noordeinde 39, 2514 GC Den Haag, tel. (070) 3560277.

Het Genootschap door Tijd en Vlijt, opgericht in 's-Gravenhage in 1777, wordt sindsdien gevormd door een groep van achttien – naar de redactie zelf meldt al dan niet eigenaardige – rechtsgeleerden. Met deze werkende leden vierden de vele ouden ereleden die het Genootschap telt, in november vorig jaar het 222-jarig bestaan van Tijd en Vlijt. Door het prachtdiner geïnspireerd verzorgden de werkende leden vervolgens als eerbetoon aan de ereleden deze bundel over het Genootschap. De basisgedachte die aan het Genootschap ten grondslag ligt is zelfverbetering door kennis en informatie-overdracht. Het boek geeft inzicht in de manier waarop hieraan in een mengeling van scherts en ernst gestalte wordt gegeven. Aan de orde komen onder andere de wijze waarop wordt vergaderd, de rituelen, de zeden en gebruiken, waaronder die van de brief-cultuur, de 'Ustensiliën', de diners en de financiën. Er is ook een lijst met leden sinds 1928 opgenomen. Vrouwen in het Genootschap? Het wordt voorzichtig ter sprake gebracht, maar volgens mr S.K. Martens is het niet voorstel-

baar dat vrouwen kunnen meedoen aan deze 'interne lolbroekenorganisatie die toch wel iets om het lijf heeft'.

Prof. mr J.M.M. Maeijer Vertegenwoordiging en rechtspersoon

De naamloze en de besloten vennootschap. Asser Serie Deel 2-III. Deventer: W.E.J. Tjeenk Willink 2000, 1105 p., f 285, ISBN 9027151830.

Jonneke M.M. Naber (red.) Freedom of religion: a precious human right

A survey of advantages and drawbacks. Assen: Van Gorcum 2000, 216 p., f 45, ISBN 9023235835.

Deze publicatie maakt onderdeel uit van een project over de godsdienstvrijheid van Justitia et Pax Nederland, de Nederlandse Zendingraad en het Bureau Beleidsvorming Ontwikkelingssamenwerking. De problemen gerelateerd aan religieuze beleving zijn verre van de wereld uit. Fundamentalisme en religieus extremisme veroorzaken onnoemelijk leed. Achttien auteurs met verschillende nationale en religieuze achtergronden geven een overzicht van de stand van zaken met betrekking tot vrijheid van godsdienst of geloofsovertuiging in verschillende delen van de wereld en geven hun visie op de voor- en nadelen van het beschermen van vrijheid van godsdienst.

J.F. Nijboer, W.J.J.M. Sprangers (red.)
Harmonisation in Forensic Expertise
An inquiry into the Desirability of and Opportunities for International Standards. Amsterdam: Thela Thesis 2000, f 97, 50 p., ISBN 9051704984.

Dit boek is het resultaat van een samenwerkingsproject van het Seminarium voor bewijsrecht van de Universiteit Leiden en het Nederlands Forensisch Instituut. Onderzocht is welke mogelijkheden er, gezien de toenemende internationalisering van het strafrecht en het toenemend belang van onderzoek door forensische disciplines, zijn om te komen tot het vaststellen van internationale standaarden op het gebied van onderzoek door deskundigen in een strafrechtelijk kader.

R.J.S. Schwitters e.a.
Recht en samenleving in verandering
Deventer: Kluwer/Open Universiteit 2000, 278 p., f 45, ISBN 9026833334.

Inleiding geschreven met het oog op het universitaire onderwijs, waarin de grondtrekken van een sociologische benadering van het recht uiteengezet worden.

Peter P.J. Tak (red.) Heimelijke opsporing in de Europese Unie

De normering van bijzondere opsporingsmethoden in de landen van de Europese Unie.

Antwerpen: Intersentia Uitgevers 2000, 872 p., f 295, ISBN 9050951325.

Voor elke Lidstaat wordt een overzicht gegeven van de meest gangbare bijzondere opsporingsmethoden. Per methode wordt vervolgens informatie gegeven over wetgeving, rechtspraak en literatuur en over praktijkervaringen.

Mr M.J. Vos (red.) Zelfstandige projectprocedure in de ruimtelijke ordening 25311

Reeks Dossierkennis.
Deventer: Kluwer 2000, 137 p., f 37,50, ISBN 9026836031.

Ereleden en werkende leden tijdens de voering van het 222-jarig bestaan van het Genootschap in 'Vreugd en Rust' te Voorburg.

tijdschriften

BELASTINGRECHT

Agrarisch recht

2e jrg. nr 7/8, juli/aug. 2000

Drs W.J. Hochstenbach. Belastingherziening 21e eeuw: welke gevolgen voor de agrarische sector?

– Zie onder staats- & bestuursrecht.

Ondernemingsrecht

nr 10, 2000

Prof. mr drs H.P.A.M. van Arendonk, De aandeelhouder-belegger onder de Wet IB 2001.

– Zie onder handels- & economisch recht.

RegelMaat

nr 4, 2000

Prof. mr R.H. Happé, Toetssteen of steen des aanstoots. Over het gelijkheidsbeginsel en de kwaliteit van belastingwetgeving.

– De fiscale wetgever verwijt de belastingrechter activisme waar terughoudendheid geboden is. Steen des aanstoots is de toepassing die de HR geeft aan het gelijkheidsbeginsel van art. 26 van het Internationaal Verdrag inzake burgerrechten en politieke

rechten (IVBPR). Betoogd wordt dat dit ver-
wijt onjuist is. De belastingrechter maakt
met zijn rechtspraak juist duidelijk dat het
gelijkheidsbeginsel als één van de beginse-
len van behoorlijke wetgeving van funda-
menteel belang is voor de toetsing van be-
staande wetgeving.

Vermogen

2e jrg. nr 7/8, juli/aug. 2000

Themanummer: het rapport Moltmaker

In deze special zijn o.a. de volgende bijdra-
gen opgenomen: *Prof. mr R.T.C. Verstraaten*,
Het rapport Moltmaker en de fictiebepalin-
gen. *Mr H.Ph. Ruys*, Enkele kanttekeningen
bij het voorstel voor een familiestichting.
Mr M.J. Hoogeveen, De warme, de koude en
de dode hand en de bedrijfsopvolging. *Mr
A.P.M. van Rijn*, Werkgroep modernisering
successiewetgeving: vrijstellingen en tarie-
ven. *Mr P.P.M. Hoevenaars*, De partner en de
nieuwe Successiewet.

Weekblad fiscaal recht

129e jrg. nr 6396, 27 juli 2000

Prof. dr P. Kavelaars, Reëel zicht op eenvoud.

– Onlangs hebben twee werkgroepen rap-
porten het daglicht doen zien die beide tot
belangrijke aanbevelingen hebben geleid
met betrekking tot de vereenvoudiging van
de heffingen in de loonsfeer. Belangrijkste
winstpunt naast vereenvoudiging, is een
voor werknemers begrijpelijker en voor
werkgevers administratief minder bewerke-
lijk en daarmee goedkoper loonheffings-
stelsel. Schr. bespreekt de rapportages.

Mr P.W. van Meeuwen, *Mr J.W. Tilstra*, Het
nieuwe art. 10b Wet Vpb. 1969; een 'waar-
dig' opvolger van 10a.

– Onderdeel van het Belastingplan 21e
eeuw betreft de invoering van een nieuw
art. 10b Wet Vpb. 1969, dat de aftrekmo-
gelijkheden in verband met de emissie van
warrantobligatieleningen, converteerbare
obligatieleningen en exchangeable obliga-
tieleningen regelt. In deze bijdrage behan-
delen schrs. de situatie voor en na invoering
van art. 10b. Ze plaatsen verder enkele kriti-
sche kanttekeningen bij de regeling als ge-
heel, het ontbreken van een volledige toe-
lichting alsmede bij het ontbreken van een
overgangsregeling voor bestaande situaties.

Weekblad fiscaal recht

129e jrg. nr 6397, 10 aug. 2000

Prof. dr J.E.A.M. van Dijk, De uitvoerende
macht.

– Column met kritische noten over het te
ver doorvoeren van uitvoeringsbelangen in
fiscale wetgeving.

Mr I.A. Ros, Gemeenschapsrecht en
verdragen inzake dubbele belasting na het
arrest-Saint-Gobain.

– Het HvJ EG heeft in het arrest-Saint-Gobain
beslist dat verdragen inzake dubbele
belasting, ook met niet-lidstaten, moeten
worden getoetst aan het gemeenschaps-
recht. Voorts besliste het hof dat vaste in-
richtingen onder omstandigheden recht
hebben op toegang tot een verdrag inzake
dubbele belasting. Aan de orde komt de si-

tuatie waarin een verdrag inzake dubbele
belasting strijdt met het gemeenschaps-
recht en waarin het vaste inrichtingsland
de strijdigheid niet zelf kan opheffen. Daar-
voor zou een handeling van het derde land
vereist zijn.

Mr M.J. Hoogeveen, De zin en onzin van een
doorschuifregeling voor de
bedrijfsopvolging.

– Op het op 25 juni 1999 verschenen rap-
port: Belastingen bedrijfsleven 21e eeuw,
versterking en dynamisering van het on-
dernemerschap, wordt een nieuwe door-
schuifregeling bij bedrijfsopvolging voor-
gesteld. Doorschuiving komt aan de orde
als de opvolger de onderneming ten minste
drie jaar heeft gedreven. De regering heeft
inmiddels een wetsvoorstel – het Onderne-
merspakket – ingediend waarin dit voorstel
is opgenomen. De maatregel moet bedrijfs-
overdrachten vergemakkelijken en kwalita-
tief verbeteren. Doorschuifregelingen ma-
ken inbreuk op het draagkrachtbeginsel,
het reële stelsel en het realisatiebeginsel
van goed koopmansgebruik. Schr. onder-
zoekt de rechtvaardiging van de huidige en
de voorgestelde doorschuifregeling en of
een analoge regeling in het ab-regime mag
blijven ontbreken.

Verder in deze aflevering: Prof. dr T. Blokland,
Aanmerkelijk belang; rechtspraak voorjaar
2000.

BURGERLIJK (PROCES)RECHT

WPNR

131e jrg. nr 6409, 29 juli-5 aug. 2000

In de rubriek Privaatrecht Actueel: *Prof. mr
M. van Olffen*, Intrekbaarheid ontbindings-
besluit? (over een rechtsvraag die de HR on-
langs kreeg te beoordelen over de mogelijk-
heid een besluit tot ontbinding in te trek-
ken).

EUROPEES RECHT

The Law Teacher

nr 2, 2000

K.B. Allan, A Commentary on the European
Commission's Communication on the
Precautionary Principle.

– Het voorzorgsbeginsel wordt door de Eu-
ropese Commissie toegepast indien gedrag
een risico schept voor mens, dier of plant
zonder dat de omvang daarvan bekend is.
Interessant is de interactie met andere fun-
damentele regels van Europees recht. De
Commissie biedt onvoldoende duidelijk-
heid wanneer het beginsel mag worden toe-
gepast; waar wordt die toepassing bijvoor-
beeld disproportioneel?

Nederlands tijdschrift voor Europees recht

6e jrg. nr 6/6, mei/juni 2000

*In deze aflevering o.m.: Mr drs H.A.G. Tem-
mink*, De zaak Rioja: oude wijn in nieuwe
zakken? *Mr H. Staples*, Het begrip openbare
orde in de Turkije Associatieovereenkomst.

Mr J.C.M. van de Beek, Hoe vrij is het vrije
verkeer van diensten en kapitaal?

GEZONDHEIDRECHT

Tijdschrift voor Gezondheidsrecht

24e jrg. nr 5, 2000

Mr Th.A.M. te Braake, Hoe bijzonder is foetaal
weefsel? Over het voorstel van Wet foetaal
weefsel.

– Het voorstel van Wet foetaal weefsel
wordt geanalyseerd met speciale aandacht
voor de plaats van de regeling temidden
van de huidige en toekomstige wetten op
het gebied van gebruik van lichaamsmate-
riaal. Schr. meent dat foetaal weefsel ten
onrechte als 'bijzonder' ten opzichte van
'gewoon' lichaamsmateriaal van de vrouw
wordt gekwalificeerd. Hij pleit dan ook
voor het onderbrengen van het onderwerp
in bijzondere bepalingen van al bestaande
wetten voor gebruik van lichaamsmateriaal
in plaats van een aparte wet.

Mr M.C.I.H. Biesart, Sterilisatie van mensen
met een verstandelijke handicap: herzien

Advies van de Inspectie voor de
Gezondheidszorg.

– Schr. bespreekt het herziene advies steri-
lisatie van mensen met een verstandelijke
handicap van de Inspectie voor de Gezond-
heidszorg. Ze oordeelt dat het advies duide-
lijkheid schept over de besluitvormingspro-
cedure inzake sterilisatie bij wilsbekwame
en wilsonbekwame mensen met een ver-
standelijke handicap, maar de arts geen
houvast biedt bij het vinden van argumen-
ten om al dan niet te steriliseren.

Verkeersrecht

48e jrg. nr 7/8, 2000

Mr dr Lydia Bier, Rechtszekerheid versus een
redelijke kans om een vordering geldend te
maken.

– De problematiek van de verjaring wordt
in deze bijdrage belicht met betrekking tot
aan de arbeidsomgeving gerelateerde ge-
zondheidsschade. Hiertoe gaat schr. na een
verhandeling over verjaring en stuiting
daarvan in op de asbestaresten. Verder
wordt het wetsontwerp wijziging verjaring
bezien.

HANDELS- & ECONOMISCH RECHT

Markt & Mededinging

3e jrg. nr 3, juni 2000

Simon Baker, *Theon van Dijk*, Gezamenlijke
marktmacht en het besluit inzake
Airtours/First Choice.

– Aan de hand van een recent besluit van
de Europese Commissie om een overname
in de markt voor korte afstandsreizen te
blokkeren, worden de economische facto-
ren die het risico van gezamenlijke markt-
macht in de hand kunnen werken beschre-
ven. Schrs. leveren commentaar op het
commissiebesluit, dat uitgaat van een te
enge marktdefinitie.

Drs E.J. Kloosterhuis, Gezamenlijke machtsmarkt 'unbound'.

– In de recente ontwikkeling van de Europese rechtspraak over collectieve machtspositie is de betekenis van het begrip 'economische banden' het draaipunt geweest. Ingegaan wordt op de gedragsdimensie van gezamenlijke marktmacht om vervolgens enkele complicaties die kunnen ontstaan

bij de interpretatie van de marktomstandigheden die voor gezamenlijke marktmacht van belang zijn te localiseren.

Verder in deze aflevering o.m.: Mr P.J. Schnezler, Geschilbehandeling in het perspectief van OPTA.

Ondernemingsrecht

nr 10, 2000

Mr H.V. Oppelaar, Het wetsvoorstel openbare biedingen of effecten en de verhouding tot de dertiende EG-richtlijn en het wetsvoorstel.

– Allereerst worden kort de voorgeschiedenis van het wetsvoorstel en de hoofdlijnen ervan belicht. Hierna wordt aandacht besteed aan de vraag wat de verhouding is tot de implementatie van de dertiende EG-richtlijn en het bij de Tweede Kamer ahangige wetsvoorstel met betrekking tot doorbreking van de beschermingsconstructies. Schr. stelt vast dat het wetsvoorstel zal leiden tot ingrijpende veranderingen in de in Nederland gangbare praktijk bij fusies en overnames door middel van openbare biedingen.

Prof. mr drs H.P.A.M. van Arendonk, De aandeelhouder-belegger onder de Wet IB 2001.

– Na de invoering van het nieuwe aanmerkelijkbelangregime per 1 jan. 1997 was het de vraag wanneer herziening van het klassieke stelsel voor de aandeelhouder-belegger zou gaan plaatsvinden. Per 1 jan. 2001 zal dat eindelijk een feit zijn, zij het echter wel enigszins anders dan men toen voor mogelijk had gehouden. In deze bijdrage staan de wijzigingen voor de aandeelhouder-belegger onder de Wet IB 2001 centraal. Mr W.W. de Nijs Bik, Het structuurregime in joint venture-verhoudingen.

– Het structuurregime wordt in de joint venture-praktijk vaak als knellend beschouwd vanwege de beperkte invloed van aandeelhouders op het te voeren beleid. Na de bespreking van de wettelijke regeling wordt een aantal praktische mogelijkheden aan de hand gedaan om de werking van de structuurregeling te verzachten. Tot slot wordt stilgestaan bij een recente adviesaanvraag van het kabinet aan de SER met betrekking tot de structuurregeling.

Vervoer & Recht

nr 4, juli/aug. 2000

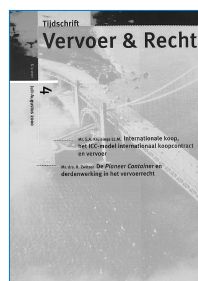
Mr S.A. Kruisinga, Internationale koop, het ICC-model internationaal koopcontract en vervoer.

– In deze bijdrage wordt ingegaan op de

vraag wanneer de koper gehouden is de afgeleverde zaken te keuren indien een vervoerder het vervoer van de zaken voor zijn rekening neemt en niet de koper of de verkoper zelf. Bij deze keuring wordt de koper immers geacht bepaalde gebreken te ontdekken. Daarnaast wordt aandacht besteed aan de vorderingen die op basis van het Weens Koopverdrag aan de koper toekomen wanneer de verkoper tekortschiet in de nakoming van zijn verplichtingen.

Mr drs R. Zwitter, De Pioneer Container en derdenwerking in het vervoerrecht.

– Naar aanleiding van de Pioneer Container zaak wordt een beeld geschetst van het

Nederlandse systeem van derdenwerking in het vervoerrecht. Na een uiteenzetting van het Engels recht wordt betoogd dat wij in Nederland tot eenzelfde goed resultaat zouden kunnen komen als de Engelse rechter.

INTELLECTUELE EIGENDOM, MEDIARECHT & INFORMATIERECHT

Bijblad bij de Industriële Eigendom

68e jrg. nr 7, 17 juli 2000

Mr J.C. Fasseur-van Santen, Symposium Intellectuele Eigendom.

– Inleiding bij de onderstaande bewerkingen van voordrachten gehouden tijdens het ochtendgedeelte van het symposium ter gelegenheid van het afscheid van prof. mr J.J. Brinkhof als vice-president van het gerechtshof 's-Gravenhage; tevens wordt kort ingegaan op de in het middagedeelte besproken plannen om een supranationaal Europees gerecht voor octrooizaken in het leven te roepen

Prof. mr Ch. Gielen, Bescherming van bedrijfsgeheimen; pleidooi voor de invoering van het TRIPS-verdrag.

– Pleidooi om de TRIPS-bepalingen over herkenning en bescherming van bedrijfsgeheimen en bewijslastverdeling op te nemen in het thans bij de Tweede Kamer ahangige wetsontwerp 26 855 strekkende tot de herziening van het procesrecht voor burgerlijke zaken.

Prof. mr F.W. Grosheide, Misbruik van Intellectuele Eigendom.

– Aan de hand van enige uitspraken wordt betoogd dat misbruik van intellectuele eigendom een geschikte en elegante grondslag is om duidelijk te maken, dat de inzet van een bepaald geding niet de handhaving van een intellectueel eigendomsrecht als zodanig betreft, maar gericht is op het weren van concurrentie. Deze grondslag maakt beter dan de door sommige rechters gehanteerde redeneringen die aanknopen bij de systematiek van een bepaald intellectueel eigendomsrecht, duidelijk dat het gaat om rechtsuitoefening buiten het doel van een bepaald i.e.-recht om.

Prof. mr W.A. Hoyng, Aansprakelijkheid voor

het verkrijgen, in stand houden en/of handhaven van een nietig octrooi.

– Een uiteenzetting over gevallen waarin publicitair gebruik, stille agressie of publieke agressie door de houder van een nietig octrooi onrechtmatig handelen oplevert.

Prof. mr B. Hugenholtz, Over cumulatieve gesproken.

– Besproken wordt de vraag hoe men met door de wetgever niet-geregelde gevallen van samenloop op het terrein van de intellectuele eigendom dient om te gaan. Men zou bij de uitleg van een regeling die samenloopt met een andere regeling, kunnen besluiten tot analoge toepassing van de beperking op het uitsluitende recht van die andere regeling, indien de ratio van deze beperking dit met zich lijkt te brengen.

Prof. mr ir A. Louet Feisser, Hoe technisch dient een uitvinding te zijn om geoctrooieerd te kunnen worden?

– Volgens auteur hoeft een uitvinding niet technisch te zijn om geoctrooieerd te worden. De eis, dat een uitvinding in technische maatregelen moet worden omschreven, houdt in dat slechts de concrete uitvoeringsvorm van een uitvinding moet worden beschreven.

Prof. mr C.J.J.C. van Nispen, De internationale rechtsmacht van de rechter (i.h.b. in intellectuele eigendomszaken).

– Een bespreking van een aantal artikelen uit het door de Haagse Conferentie voor IPR opgestelde eerste concept van een 'Convention on Jurisdiction and Foreign Judgements in Civil and Commercial Matters'. De tekst laat een aantal problemen onopgelost. De ervaring met de cross-border injunction praktijk in de negentiger jaren heeft geleerd hoe ingewikkeld de problematiek van de internationale rechtsmacht in IE-zaken in Europees verband is. IE-juristen moeten die regeling niet exclusief overlaten aan de IPR-specialisten, maar zullen zich nadrukkelijk moeten laten horen.

Prof. mr A.A. Quaadvlieg, De doeloverdracht als enfant terrible.

– Betoogd wordt dat niet alleen de beschermingsbehoefte van de auteur, maar ook de economische context van het auteursrecht argumenten kan opleveren voor een rem op al te rappe totale overdrachten, omdat daaruit een vergaande belemmering van mededinging kan voortvloeien

Prof. mr D.W.F. Verkade, Het merk in de vergelijkende reclame.

– Een oproep aan de wetgever om de Richtlijn Vergelijkende Reclame snel te implementeren en tevens een verdediging dat het geldende merkenrecht flexibel genoeg is om vergelijkende reclame inclusief merkvermelding op de voet van de richtlijn toe te laten, zonder dat daarvoor de wet veranderd hoeft te worden.

INTERNATIONAAL PUBLIEKRECHT

Leiden Journal of International Law
13e jrg. nr 1, 2000

René Lefeber, Creative Legal Engineering.

– Redactioneel over innovatieve methodes die onlangs zijn toegepast in multilaterale milieuovereenkomsten om staten van hun toestemming blijk te doen geven, gebonden te willen zijn aan verdragen. Gaat automatische gebondenheid aan nieuwe aanhangsels en bijlagen de grenzen van het vereiste van consensus niet te buiten?

Nicholas Tsagourias, Humanitarian Intervention After Kosovo and Legal Discourse: Self-Deception of Self-Consciousness?

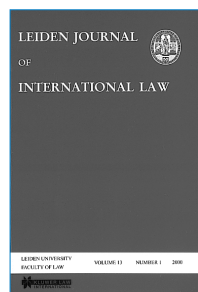
– De discussie over de legaliteit van de NATO-interventie in Kosovo is onvruchtbaar. Schr. stelt een nieuwe discursieve methode van redeneren voor die zich richt op het centraal stellen van de mens(elijkheid), verantwoordelijkheid, openheid, reflectie, aansprakelijkheid en vermogen zich los te weken van hardnekkige tradities.

Jason Beckett, New War, Old Law: Can the Geneva Paradigm Comprehend Computers?

– Strategic Information Warfare wint aan belang in het militair strategisch veld. De bedoeling is de informatiesystemen van de tegenstander uit te schakelen. Nagegaan wordt in hoeverre op dergelijke oorlogshandelingen de regels van het internationaal humanitair recht van toepassing zijn. Het zou goed zijn van te voren vast te stellen dat dit zo is, om ernstige menselijke tragedies te voorkomen.

Verder in deze aflevering o.m.: Eric Suy, NATO's Intervention in the Federal Republic of Yugoslavia. *Paul R. Williams*, The Norm of Justice and the Negotiation of the Rambouillet/Paris Peace Accords. *Helen Quane*, A right to Self-Determination for the Kosovo Albanians? *Jürgen Bröhmer*, Immunity of a Former Head of State General Pinochet and the House of Lords: Part Three. *Ellen Hey*, Considerations Regarding the *Hormones Case*, the precautionary Principle and the International Dispute Settlement Procedures.

– En voorts beschouwen over recente ontwikkelingen in de diverse Haagse Tribunalen.

JEUGD-, RELATIE- & ERFRECHT

Pro Vita Humana
7e jrg. nr 3, 2000

In deze aflevering o.m.: Mr drs P.W. Smits, Mens en persoon vanaf de conceptie. N.a.v. Asser-de Boer en anderen.

WPNR

131e jrg. nr 6409, 29 juli-5 aug. 2000

Prof. mr Gr. van der Burght, Wetsvoorstel Nieuw Huwelijksvermogensrecht.

– Analyse van het onlangs ingediende wetsvoorstel tot wijziging van titel 6 en 8 Boek 1 BW (K. 27 084). Hoewel het prijszwaardig is dat de wetgever zijn aandacht richt op het huwelijksvermogensrecht zijn niet alle onderdelen van dit wetsvoorstel gelukkig uitgevallen.

Tijdschrift voor Familie- en Jeugdrecht
22e jrg. nr 7/8 juli/aug. 2000

Mr drs M.R. Brunning, OTS of de ontheffing bij pleeggezinplaatsing: een vervolg.

– Op 7 april 2000 deed de Hoge Raad uitspraak in een zaak waarin de vraag centraal stond of de bereidverklaring van moeder tot de pleeggezinplaatsing van haar zoon voldoende duurzaam was om, volgens vaste rechtspraak van de Hoge Raad, de gedwongen ontheffing af te wijzen. In deze bijdrage wordt de zaak in het licht van recente ontwikkelingen omtrent pleeggezinplaatsingen kritisch besproken.

Mr A.P. Versteeg, *Dr A.M. Weterings*, De onbeschermde positie van het pleegkind, een juridisch en maatschappelijk probleem.

– Uit onderzoek en ervaring blijkt dat de rechten van een kind dat in een pleeggezin verblijft, te weinig beschermd worden. Schrs. beschrijven de positie van het pleegkind en doen suggesties voor de richting van bijstelling of interpretatie van wet- en regelgeving.

Mr M.L.C.C. de Bruijn-Lückers, Nieuwe ontwikkelingen in het jeugdstrafrecht.

– De laatste jaren neemt de jeugdcriminaliteit aanzienlijk toe. Steeds meer jongeren worden voorgeleid bij de rechter-commissaris en preventief gehecht, waardoor een groot capaciteitstekort in de justitiële jeugdinrichtingen is ontstaan. Schr. brengt de problemen in kaart en doet enkele voorstellen ter vermindering van de problemen. *Verder in deze aflevering o.m.: Dr C.G.M. van Wamelen*, Gezamenlijk gezag van rechtswege bij geregistreerd partnerschap (kritiek op wetsvoorstel dat strekt tot invoering van het gezamenlijk gezag van rechtswege bij geboorte tijdens een geregistreerd ouderschap).

MILIEURECHT

RegelMaat
nr 4, 2000

Mr G.A. Biezeveld, De handhavingspraktijk:

een onmisbare kennisbron voor de wetgever. – Doordat het openbaar ministerie veel dichterbij de uitvoerings- en handhavingspraktijk staat dan de regelgevers, kan het hen voorzien van informatie die onontbeerlijk is om goed handhaafbare regelgeving te kunnen maken of om gebleken onvolkomenheden in bestaande regelgeving snel te kunnen verhelpen. De ervaringen die de afgelopen jaren zijn opgedaan met het in een vroegtijdig stadium betrekken

van het OM bij de voorbereiding, implementatie en evaluatie van milieuregelgeving, wijzen uit dat dit de kwaliteit van zowel de regelgeving als de handhaving ten goede komt.

ONDERWIJS

The Law Teacher
nr 2, 2000

K. Barton e.a., Situated Learning and the Management of Learning: A Case Study.

– Beschrijving van een beschouwing over de praktische en de theoretische kanten van een digitaal onderwijsproject, de Virtual Court Action, dat aan de Glasgow Caledonian University is ontwikkeld ten behoeve van het onderwijs in het burgerlijk procesrecht.

R.P. Buckley, Some Potential Pitfalls in Grading Computer-produced Examination Scripts.

– Kan studenten worden toegestaan om bij examens een eigen computer (laptop) te gebruiken? De gevolgen kunnen verrassend zijn.

M. Bennett, Assessment To Promote Learning.

– Pleidooi voor een betere mix van toetsvormen.

J. Bell, Key Skills in the Law Curriculum and Self-Assessment.

– Anders dan Bruinsma met 'ondraaglijke licht(zinnig)heid' suggereert (NJB 2000, p. 1371 e.v.) wordt het belang van vaardigheden in het Engels rechtenonderwijs steeds sterker benadrukt. De wijze waarop hieraan gestalte wordt gegeven verschilt echter sterk en sommigen lijken zelfs te menen dat vaardigheden vanzelf komen; zo niet de auteur, die en passant uitlegt waarom zelftoetsing in het vaardighedenonderwijs (in zijn ogen) zo belangrijk is.

B. Andoh, Students' Self-Assessment in Law: Report of a Pilot Project.

– Korte beschrijving van (de mogelijkheden van en opvattingen over) zelftoetsing, met verslag van een experiment bij het vak 'tort'. Studenten werd gevraagd om aan de hand van een waarderingslijst een eigen werkstuk te beoordelen. De door hen voor- gestelde waardering bleek nauwelijks te verschillen van die, waartoe de docent kwam – maar bij enkele studenten ging dit niet op. *R. O'Brien*, Legal Training in the People's Republic of China at the Turn of the Century. – Een overzicht van de mogelijkheden om in China in de rechten te worden opgeleid.

**Nederlands Tijdschrift voor
Onderwijsrecht en Onderwijsbeleid**
12e jrg. nr 2, juli 2000

Dr S.C. van Bijsterveld, *Prof. dr ir C.A.M.*

Mouwen, De universiteit op een keerpunt. De hybride universiteit en de rol van de overheid.

– In deze bijdrage wordt de rol van de overheid ten aanzien van de universiteit voor de toekomst integraal doordacht en gedefinieerd. Dit wordt gedaan aan de hand van het concept van de 'hybride universiteit'. Voor wat betreft wet- en regelgeving wijzen ze in deze context op een onder-

scheid tussen concrete juridische vragen en de wijze van regulering.

Prof.dr J.M.G. Leune, Vrijheid van onderwijs anno 2000.

– Scholen functioneren niet in een sociaal vacuüm en zijn daardoor in tal van opzichten onvrij. In deze bijdrage, een bewerkte inleiding gehouden tijdens het congres 'vrijheid van onderwijs, risico's en grenzen', geeft schr. zijn visie op vrijheid van onderwijs anno 2000. Hij stelt dat een hernieuwde aandacht gewenst is voor de grenzen die gesteld kunnen worden aan een reductie van de aanhoudende zorg van de rijksoverheid voor de sector onderwijs en wetenschappen.

SOCIAAL RECHT

Advocatenblad

80e jrg. nr 14, 28 juli 2000

Mr R.L. van Heusden, De werkloosheidswet na de Wet Flexibiliteit en zekerheid.

– De flexwet veranderde begin vorig jaar het recht op WW. Wat is er terecht gekomen van de bedoelingen van de wetgever? Uit het overzicht van de jurisprudentie en literatuur sinds januari 1999 blijkt dat de wetgever enkele onduidelijkheden schiep die de rechter zal moeten oplossen. In dit eerste deel van een tweeluik richt schr. zich op de fictieve opzegtermijn.

PS Special

nr 1, 2000

Mr M.J. Toet, Mr N.J. van de Vrie, Remigratiewet.

PS Special

nr 2, 2000

Mr M.J. Toet, Mr N.J. van de Vrie, Instroom- en Doorstroombanen.

PS documenta

nr 9, 14 juli 2000

Drs Ivy Koopmans, Dr Monique Stavenuiter, Een micro-economische analyse van het ontslagrecht.

– Met de invoering van de Wet flexibiliteit en zekerheid is het ontslagrecht vorig jaar veranderd, maar de discussie over de herziening van het ontslagstelsel geenszins geluwd. Over de belangrijke vraag of handhaving van het duale ontslagstelsel, met enerzijds een opzeggingsprocedure via de Regionaal Directeur van de Arbeidsvoorzieningsorganisatie en anderzijds een ontbindingsprocedure via de kantonrechter, gewenst is zal komend najaar door de Adviescommissie duaal Ontslagstelsel advies worden uitgebracht. Het rapport 'Bescherming en economische efficiëntie. Een alternatief ontslagstelsel', dat niet op de juridische aspecten van de herziening van het ontslagstelsel ingaat maar een economische analyse geeft van het huidige ontslagstelsel loopt vooruit op het komende debat. Schrs. vatten de belangrijkste punten uit het rapport samen.

Mr M.J. Toet, De wet financiering Abw, IOAW en IOAZ (WFA).

– Op 28 juni 2000 is de Tweede Kamer akkoord gegaan met de Wet financiering Abw, IOAW en IOAZ (WFA). Dat gebeurde echter niet zonder discussie. In deze bijdrage vat schr. de discussies in de Kamer samen aan de hand van gewisselde stukken.

Mr N.J. van de Vrie,

Doeltreffendheidsonderzoek Abw:

Poortwachtersfunctie en misbruikbestrijding.

– Bij het toezicht op de doeltreffendheid van de uitvoering van de Algemene bijstandswet staat de vraag centraal of de gemeente als uitvoerende instantie de doelstellingen realiseert waarvoor de wetgever haar verantwoordelijk heeft gesteld. Ter controle hiervan is in 1998 het doeltreffendheidsonderzoek ingevoerd, naast het bestaande onderzoek naar de rechtmatigheid. In deze bijdrage worden de resultaten van de eerste 70 doeltreffendheidsonderzoeken besproken en toegelicht. Daarbij wordt onder andere aandacht besteed aan de poortwachtersfunctie en de misbruikbestrijding, de ontwikkeling in het toezicht op de doeltreffendheid van de Algemene bijstandswet en de gemeentelijke beleidscyclus.

STAATS- & BESTUURSRECHT

Agrarisch recht

60e jrg. nr 7/8, juli/aug. 2000

Ir S. Bezemer, Pacht in beweging: een studiedag naar aanleiding van het rapport Ruimte voor Pacht.

– In het voorjaar van 1999 is de Commissie Pachtbeleid ingesteld. De Commissie Pachtbeleid kreeg de opdracht te adviseren over de toekomst van het pachtbeleid. Op 26 jan. 2000 heeft de commissie haar advies, getiteld *Ruimte voor pacht*, aan de staatssecretaris aangeboden. Naar aanleiding van het verschijnen van het rapport van de Commissie Pachtbeleid heeft het Instituut voor Agrarisch Recht op 14 april 2000 de studiedag *Pacht in beweging* georganiseerd. Een groot aantal betrokkenen was bereid gevonden een bijdrage te leveren aan de studiedag.

De volgende bijdragen zijn in deze aflevering opgenomen: Ir S. Bezemer, Pacht in beweging: een studiedag naar aanleiding van het rapport Ruimte voor Pacht. Prof.mr A.H.T. Heisterkamp, Pachtovereenkomsten: kanttelingen bij het rapport Ruimte voor Pacht. Prof.mr G.M.F. Snijders, De paradox van de pacht: kanttelingen bij het rapport Ruimte voor Pacht. Prof.mr M. Schreuder-Vlasblom, Pachtwetgeving: van nood naar deugd.

Nederlands Tijdschrift voor Bestuursrecht

nr 6, juni 2000

R. Kooper, Wie is er bang voor aanvulling van rechtsgronden?

– Niet alleen in hoger beroep maar ook in eerste aanleg speelt in bestuursrechtelijke zaken de problematiek van 'de omvang van het geschil'. Schr. verkent de grenzen in deze procedure in vergelijking met het burgerlijk procesrecht.

J.M. Verschuuren, De openbare voorbereidingsprocedure Awb en de actio popularis in het milieurecht.

– Met het ineenschuiven van de afdelingen 3.4 en 3.5 Awb in een uniforme openbare voorbereidingsprocedure wordt de actio popularis verwezen naar sectorale wetten. De zin van deze operatie wordt gezien in het licht van 'dejuridisering' en internationale en Europeesrechtelijke ontwikkelingen.

Verder in deze aflevering o.m.: A.P. Klap, F.J. van Ommeren, Bestuurshandelingen (kroniek).

RegelMaat

nr 4, 2000

Prof.mr R.H. Happé, Toetssteen of steen des aanstoots. Over het gelijkheidsbeginsel en de kwaliteit van belastingwetgeving.

– Zie onder belastingrecht.

Mr G.A. Biezeveld, De handhavingspraktijk: een onmisbare kennisbron voor de wetgever.

– Zie onder milieurecht.

Mr dr P.J.H.M. Brouns, Wetgevingsadvisering door de Nederlandse Vereniging voor Rechtspraak.

– Aan de orde komt de ongemakkelijke verhouding tussen rechtspreken en adviseren en de consequenties die de NVvR daaraan verbindt voor de advisering. Tevens krijgt de komst van de Raad voor de rechtspraak aandacht en de gevolgen daarvan voor de toekomstige wetgevingsadviseringsrol van de NVvR.

Verder in de aflevering o.m.: Mr R.P. Broeders, De invloed van de rechterlijke macht op de model-APV van de VNG.

Het Waterschap

85e jrg. nr 14, 20 juli 2000

Mr drs Arjan Driesprong, Waterschappen en het besluit op de ruimtelijke ordening 1985.

– In het licht van de toegenomen aandacht voor de relatie tussen ruimtelijke ordening en waterbeheer gaat deze bijdrage in op een recente wijziging van het Besluit op de ruimtelijke ordening 1985. Vooral de in waterschapsland soms oploaiende discussie wanneer waterschappen worden ingeschakeld bij bestemmingsplannen komt aan de orde. Bovendien gaat schr. in op enkele andere juridische aspecten omtrent de relatie waterbeheer-ruimtelijke ordening.

STRAF (PROCES)RECHT, PENITENTIAIR RECHT & CRIMINOLOGIE

Algemeen Politieblad

149e jrg. nr 16, 29 juli 2000

Ester Dekker, Skimmen. Hoe is het kopiëren van creditcards juridisch aan te pakken.

– Direct na het pinnen wordt snel en ongemerkt de creditcard nog even 'geskimd'. Skimmen, het kopiëren van een magneetschip van een creditcard, is een betrekkelijk nieuwe vorm van frauduleus handelen. Onderzocht wordt met welke juridische wapens politie en justitie hier tegen kunnen optreden.

Tijdschrift voor Familie- en Jeugdrecht

22e jrg. nr 7/8, juli/aug. 2000

Mr M.L.C.C. de Bruijn-Lückers, Nieuwe ontwikkelingen in het jeugdstrafrecht.

– Zie onder jeugd-, relatie- & erfrecht.

Tijdschrift voor de Politie

62e jrg. nr 7/8, juli/aug. 2000

Mr L.A.R. Siemerink, Bob in Cyberspace.

Wettelijke (on)mogelijkheden ter bestrijding van virtuele criminaliteit.

– Wat zijn de opsporingsbevoegdheden infiltratie en pseudokoop of -dienstverlening zoals neergelegd in de Wet Bob? Hoe worden infiltratie en pseudokoop digitaal toegepast? Deze vragen worden beantwoord tegen de achtergrond van processen die het internet kenmerken: dematerialisering, in-

ternationalisering en technologische turbulentie.

Prof. dr H.G. van de Bunt, Mr A. Nieuwendijk,

De rijksrecherche onder de loep.

– Besproken worden de hoofdlijnen van het rapport 'Naar gerichte inzet en sturing' van de Commissie 'Functioneren Rijksrecherche'. Schrs. plaatsen enkele kritische kanttekeningen bij de werkwijze en de bevindingen van de commissie. Ook de vraag wat het rapport voor de rijksrecherche zal gaan betekenen passeert de revue.

Drs W.M. van Gemert, 'Europese' misdaadbestrijding. Trends en ontwikkelingen in de georganiseerde criminaliteit.

– Dat 'Europa' niet alleen betrekking heeft op landbouwsubsidies en de invoering van de euro, zal de komende jaren binnen de Nederlandse politieorganisatie merkbaar worden. Schr. geeft een beeld van Europese ontwikkelingen gerelateerd en criminaliteitsbestrijding. Hierbij worden met name de aspecten van de EU-inventarisatie georganiseerde criminaliteit, het beleidsplan en analyseprojecten van Europol, en de afspraken van Tampere bekeken.

VROUW & RECHT

Nemesis

16e jrg. nr 4, juli/aug. 2000

Els van Blokland, De macht van de partner.

– Wanneer vrouwen met een onafhankelijke verblijfsstatus binnen drie jaar hun

partner willen verlaten lopen zij de kans het land te worden uitgezet. De effecten van deze regeling zijn strijdig met de doelstellingen van het integratiebeleid en in sommige opzichten met het VN-vrouwenverdrag. Schr. plaatst in deze bijdrage eerst het afhankelijke verblijfsrecht in een bredere context om daarna de resultaten van het onderzoek over de afhankelijke verblijfsvergunning weer te geven, dat door het Clara Wichmann Instituut werd uitgevoerd. Tenslotte wordt de notitie van staatssecretaris Cohen bekritiseerd en worden nog enige aanbevelingen gedaan. Marlies Vegter, Zwangerschap en discriminatie.

– Recentelijk is de vraag of directe discriminatie in bepaalde gevallen gerechtvaardigd moet kunnen worden opnieuw in de belangstelling komen te staan. In deze bijdrage wordt nagegaan in hoeverre het kunnen rechtvaardigen van discriminatie in het algemeen en op grond van zwangerschap in het bijzonder naar Nederlands recht mogelijk en wenselijk is. Nadat de huidige situatie is weergegeven en knelpunten zijn vastgesteld, wordt bekeken of verandering wenselijk is.

Verder in deze aflevering: Marjolein van der Brink, De stilte in Europa (redactioneel). Liesbeth Lijnzaad, Mainstreamen of doormodderen? (kroniek internationaal recht) ■

Wetgeving

Een overzicht van aanhangige wetsvoorstellen en gepubliceerde staatsbladen is opgenomen op de NJB-site op Internet.

STAATSBLAD

Defensiebepalingen Grondwet Tweede lezing

Rijkswet tot verandering in de Grondwet van de bepalingen inzake de verdediging.

– De defensiebepalingen werden in eerste lezing vastgesteld bij Rijkswet van 5 maart 1998, Stb. 138.

De Rijkswet moderniseert de omschrijving van de defensietaken. Naast de algemene verdedigingstaak is een bepaling opgenomen over de civiele verdediging (hulpverlening aan burgers in nood, bij rampenbestrijding e.d.). Tevens wordt de taak van de krijgsmacht bij de handhaving van de internationale rechtsorde expliciet vermeld.

Hiervoor is voorzien in parlementaire betrokkenheid: de regering verstrekt de Staten-Generaal vooraf inlichtingen over de inzet of het ter beschikking stellen van de krijgsmacht voor humanitaire hulpverlening in geval van gewapend conflict. Voor het overige blijven de bepalingen over het opperbevel over de krijgsmacht, de samenstelling ervan, de dienstplicht (incl. opschorting oproeping) en de gewetensbezwaren in stand.

Inwerkingtreding 18-7-2000.

Rijkswet van 22-6-2000, Stb. 2000, 294

(K. 26 243)

GBA

Besluit tot wijziging van het Besluit gemeentelijke basisadministratie persoonsgegevens.

– Het besluit strekt voornamelijk ter uitvoering van de onderwerpen die worden geregeld in de Wet tot wijziging van de Wet gemeentelijke basisadministratie persoonsgegevens (Stb. 2000, 154). Het gaat daarbij onder andere om de invoering van een

structurele uitwisseling van persoonsgegevens tussen de bevolkingsadministratie van Nederland, de Nederlandse Antillen en Aruba, het periodiek overleg dat de minister met een representatieve vertegenwoordiging van de gebruikers van de basisadministraties heeft, de periodieke audit en de mogelijkheid om opgeschorte persoonslijsten bij te werken.

Inwerkingtreding op een bij kb te bepalen tijdstip dat voor de verschillende artikelen of onderdelen daarvan kan worden vastgesteld.

Besluit van 8-7-2000, Stb. 2000, 300

Bescherming persoonsgegevens

Wet houdende regels inzake de bescherming van persoonsgegevens.

– Implementatie van richtlijn nr 95/46/EG van het Europees Parlement en de Raad van de Europese Unie van 23 november 1995 betreffende de bescherming van natuurlijke personen in verband met de verwerking van persoonsgegevens en betreffende het vrije verkeer van die gegevens (PbEG L 281).

Zie de toelichting in de rubriek Nieuws van deze aflevering.

Inwerkingtreding op een bij kb te bepalen tijdstip.

Wet van 6-7-2000, Stb.2000, 302

(K. 25 892)

Gaswet

Wet houdende regels omtrent het transport en de levering van gas.

– Met deze wetgeving worden de ideeën over liberalisering uit de Derde Energienota (1996) en de beleidsnota gasstromen uitgewerkt. Tevens wordt de Europese gasrichtlijn geïmplementeerd. De volgende punten zijn geregeld:

- Eindverbruikers van gas krijgen vrijheid bij de keuze van een gasleverancier. Dat wil zeggen dat grootverbruikers van meer dan 10 mln. kuub per jaar meteen keuzevrijheid krijgen, verbruikers van meer dan 1 mln. kuub vanaf 2002 en de overige verbruikers (incl. huishoudens) vanaf 2004.

- Gastransportbedrijven zijn verplicht hun gasnetten open te stellen voor derden, waarbij zij in de meeste gevallen moeten onderhandelen over de voorwaarden voor toegang.

- Toezicht op de uitvoering en naleving van de wet is belegd bij de Nederlandse Mededingingsautoriteit (Nma). Vanuit de Nma kunnen toezichttaken opgedragen worden aan de Dienst Uitvoering en Toezicht Energie (die de bestaande Dte vervangt).

- Privatiseren van energiebedrijven behoeft toestemming van de minister.

- Voor de gasdistributienetten wordt een onafhankelijke netbeheerder aangewezen.

Inwerkingtreding voor een groot deel op 10-8-2000. Andere onderdelen treden op 1-10-2000 en 1-1-2001 in werking.

Wet van 22-6-2000, Stb.2000, 305 en Inwerkingtredingsbesluit van 20-7-2000, Stb.2000, 318

(K. 26 463)

Richtlijnen voor WAO-keuring

Besluit tot vaststelling van een algemene maatregel van bestuur houdende nieuwe regels betreffende de vaststelling van de mate van arbeidsongeschiktheid ingevolge de Wet op de arbeidsongeschiktheidsverzekering, de Wet arbeidsongeschiktheidsverzekering zelfstandigen en de Wet arbeidsongeschiktheidsvoorziening jonggehandicapten.

– De twee belangrijkste richtlijnen die het Landelijk instituut sociale verzekeringen (LISV) hanteert bij de medische keuring voor een WAO-uitkering, zijn in dit besluit vastgelegd. Het gaat om de richtlijn ‘medisch arbeidsongeschiktheidscriterium’ en de richtlijn ‘geen duurzaam benutbare mogelijkheden’. Het ‘medisch arbeidsongeschiktheidscriterium’ beschrijft het doel van de medische keuring (namelijk het in kaart brengen van de mogelijkheden die de zieke werknemer nog heeft om te werken) en de werkwijze die daarbij moet worden gevolgd. Volgens deze werkwijze bepaalt de verzekeringsarts of iemand als gevolg van ziekte of gebrek (gedeeltelijk) ongeschikt is

om te werken. Vervolgens stelt de verzekeringsarts vast in welke mate de betrokkene niet in staat is om te werken. De richtlijn ‘geen duurzaam benutbare mogelijkheden’ geeft als hoofdregel dat een medische keuring in principe altijd wordt gevolgd door een arbeidsdeskundig onderzoek, waarin de arbeidsmogelijkheden van de betrokkene in kaart worden gebracht. Een verzekeringsarts mag alleen besluiten een arbeidsdeskundig onderzoek achterwege te laten als het, gezien de gezondheidstoestand van de zieke werknemer, evident is dat hij of zij niet kan werken. De richtlijnen hebben een wettelijke status gekregen vanuit de gedachte dat daarmee buiten twijfel wordt gesteld, dat niet alleen de uitvoeringsinstellingen – die gelet op het besluit van het Lisv (Stcrt, 17 april 1997, nr. 74) jgens het Lisv gehouden zijn de richtlijnen na te leven – maar ook de rechterlijke macht aan de richtlijn gebonden is.

Inwerkingtreding 26-7-2000.

Besluit van 8-7-2000, Stb.2000, 307

Huurwet

Publicatie in Staatsblad

De tekst van de Huurwet zoals deze luidt met ingang van 1 juli 2000 is in *Stb.2000, 308* geplaatst.

Commissie Auteurswet

Besluit tot instelling van een commissie auteursrecht als adviescollege van het Ministerie van Justitie ter advisering over het auteursrecht en naburige rechten.

– De commissie auteursrecht is sinds 1995 een adviescollege van het Ministerie van Justitie. De wettelijke basis van de commissie is gelegen in de Wet adviesstelsel Justitie. De termijn waarvoor de commissie is ingesteld, is verstreken op 1 april 1999. Aangezien vaststaat dat voor de duur van nog ten minste vier jaar behoefte bestaat aan advisering op het terrein van het auteursrecht en de naburige rechten door een adviesorgaan als de commissie auteursrecht, wordt de commissie opnieuw ingesteld.

Inwerkingtreding 26-7-2000.

Besluit van 8-7-2000, Stb.2000, 309

Belastingplan 1999

Inwerkingtreding

Artikel IX van de Wet van 17 december 1989, houdende wijziging van enkele belastingwetten c.a. (belastingplan 1999) (Stb. 725) treedt in werking met ingang van 1 augustus 2000. Het artikel bevat een wijziging in de Wet belasting zware motorrijtuigen. Het grootste gedeelte van de wet is op 1-1-1999 in werking getreden.

Inwerkingtredingsbesluit van 14-7-2000, Stb.2000, 310

Kernenergiewet

Wet tot wijziging van de Kernenergiewet (implementatie richtlijn 96/29/Euratom tot vaststelling van basisnormen voor de be-

scherming tegen stralingsgevaar).

– Het systeem van de Euratom-basisnormen bestaat uit het integraal regelen van het gebruik van ioniserende straling. Dit houdt een samenhangend beleid in tegen de gevaren verbonden aan het gebruik van ioniserende straling, dat regels bevat inzake de werknemersbescherming, milieubescherming en patiëntenbescherming. Het omvat zowel de splijtstofcyclus (nucleaire energie), als medische, industriële en wetenschappelijke toepassingen en het vervoer. Enkele nieuwe aspecten betreffen het opnemen van een vergunningstelsel voor de ontmanteling van kerninstallaties en het reguleren van werkzaamheden met natuurlijke radioactiviteit en het uitvoeren van een interventie, al dan niet na een ongeval. Ook dienen vanwege de gewijzigde systematiek van de richtlijn, enige definities (ertsen, radioactieve stoffen en toestellen) aangepast te worden.

In Nederland biedt het instrumentarium van de Kernenergiewet, sedert de totstandkoming van het Euratomverdrag, het integrale wetgevende kader ter zake. Van dit wettelijke kader met inbegrip van het daarop gestoelde vergunningstelsel is gebruik gemaakt.

De uitwerking van de Euratom-basisnormen vindt zijn beslag in de op de wet gebaseerde uitvoeringsbesluiten en regelingen, waarbij het Besluit stralenbescherming Kernenergiewet het belangrijkste onderdeel is. In dit besluit vindt de feitelijke implementatie van de richtlijn in belangrijke mate plaats. Inwerkingtreding op een bij kb te bepalen tijdstip dat voor de verschillende artikelen of onderdelen daarvan verschillend kan worden vastgesteld.

Wet van 5-7-2000, Stb.2000, 313

(K. 26 992)

Wet personenvervoer 2000

Wet houdende nieuwe regels omtrent het openbaar vervoer, besloten busvervoer en taxivervoer.

– De regeling is ingrijpend van aard. Naast een regeling voor de introductie van marktwerking voor het openbaar vervoer, wordt ook het besloten busvervoer verder geliberaliseerd. Uitgangspunt van de regeling is een minimum aan regelgeving en een maximale vrijheid voor decentrale overheden om – door middel van invulling van voorwaarden waaronder de concessie wordt verleend – het openbaar vervoer in hun gebied optimaal toe te snijden op de lokale wensen. Met betrekking tot de verlening van concessies wordt bepaald dat specifieke onderwerpen regeling door de decentrale overheid behoeven, maar niet hoe dit moet gebeuren. Dat wordt aan de bevoegde overheid overgelaten. In de verhouding tussen de decentrale overheid en de vervoerbedrijven vindt een belangrijke verschuiving plaats. De nieuwe regeling gaat uit van verzakelijking van deze relatie door middel van de introductie van periodieke betwistbaarheid. Deze verzakelijke relatie impliceert tevens een grotere mate van vrijheid voor de vervoerders. Zo vervalt de vaststelling van de dienstregeling door de

bevoegde overheid en krijgen decentrale overheden, in samenspraak met de verzoekenonderzoekingen, in het eindbeeld tariefvrijheid.

Inwerkingtreding op een bij kb te bepalen tijdstip, dat voor de verschillende artikelen of onderdelen daarvan verschillend kan worden vastgesteld.

Wet van 6-7-2000, Stb. 2000, 314
(K. 26 456)

NIEUWE WETSVORSTELLEN

Samenwerking met VS bij drugsbestrijding

Wetsvoorstel (8-7-2000) tot goedkeuring van het op 2 maart 2000 te Oranjestad, Aruba, tot stand gekomen Verdrag inzake samenwerking tussen het Koninkrijk der Nederlanden en de regering van de Verenigde Staten van Amerika betreffende toegang tot en gebruik van faciliteiten in de Nederlandse Antillen en Aruba voor drugsbestrijding vanuit de lucht (Trb. 2000, 34).

– Op 13 april 1999 kwam in de vorm van een briefwisseling een verdrag tussen het Koninkrijk der Nederlanden en de Verenigde Staten van Amerika tot stand over de vestiging van steunpunten voor Amerikaans overheids personeel in de Nederlandse Antillen en Aruba in verband met drugsbestrijdingsactiviteiten (zgn. 'Forward Operating Locations'; Trb. 1999, 98). Dit verdrag had een looptijd van een jaar, zonder mogelijkheid tot verlenging. Binnen het Koninkrijk bestaat overeenstemming over het belang dat moet worden gehecht aan voortzetting van de bestaande samenwerking met de VS bij de bestrijding van de internationale drugsbestrijding. In het verleden werd door de VS geregeld gebruik gemaakt van de zee- en luchthavens van de Nederlandse Antillen en Aruba. Toen in 1998 duidelijk werd dat de VS de operaties vanaf bases in Panama moesten beëindigen, werd voor de drugsbestrijdingsactiviteiten van de VS gezocht naar nieuwe steunpunten in de regio. Gelet op de groeiende samenwerking in het kader van de Kustwacht en de aanwezigheid van een bestaande commando- en communicatie-infrastructuur vormden de Caraïbische landen van het Koninkrijk een voor de hand liggend alternatief voor de ondersteuning van die taken die verband houden met VS drugsbestrijdingsoperaties. Het gekozen concept van de Forward Operating Locations (FLO's) gaat nadrukkelijk niet uit van een eigen militaire infrastructuur of bases die exclusief in gebruik zijn bij de Verenigde Staten (zoals in Panama en Europa); de VS benutten grotendeels de bestaande infrastructuur voorzieningen.

TK. '99'00 – 27 229 (R 1660), nrs 1-3

Huursubsidie

Wetsvoorstel (8-7-2000) tot wijziging van de Huursubsidiewet en de Huurprijzenwet woonruimte (vervallen van het vervolgaanvraagformulier voor bepaalde huurders).

– Het moet mogelijk worden dat huurders

om in aanmerking te komen voor huursubsidie alleen voor het eerste jaar een aanvraag voor huursubsidie moeten indienen en dat voor de volgende jaren hun huursubsidie automatisch wordt gecontinueerd. Daartoe dient de Huursubsidiewet het mogelijk te maken de opzet van de gegevensuitwisseling in het kader van de uitvoering van deze wet te wijzigen. De belangrijkste wijziging houdt in dat het ministerie van Volkshuisvesting, Ruimtelijke Ordening en Milieubeheer de voor het toekennen van huursubsidie noodzakelijke gegevens niet langer van de huurders betreft, maar van de zogenaamde 'primaire bronnen' (Belastingdienst, verhuurders en gemeenten).

TK. '99'00 – 27 230, nrs 1-3

Landelijke ombudsman voor huurders

Initiatiefwetsvoorstel (2-7-2000) van de leden Duivesteijn en Santi tot wijziging van de Woningwet.

– De initiatiefnemers willen een landelijke ombudsman voor huurders van woningcorporaties instellen om de eenzijdige professionalisering en commercialisering van de corporaties te doorbreken. De kosten van een landelijke ombudsman zouden door de gezamenlijke corporaties worden gedragen. Die corporaties waarvan de gedragingen door de ombudsman als 'niet behoorlijk' worden gekwalificeerd dienen aangesproken te worden voor de kosten die zij hebben veroorzaakt. Zo ontstaat een financiële prikkel om de gedragingen jegens huurders met zorg te omkleden.

TK. '99'00 – 27 236, nrs 1-3

Aanpassingwetgeving nieuw erf- en schenkingsrecht

Wetsvoorstel (22-7-2000) voor een Invoeringswet Boek 4 en titel 3 van Boek 7 van het nieuwe Burgerlijk Wetboek, vierde gedeelte.

– Het wetsvoorstel bevat de voorstellen tot aanpassing van de bestaande wetgeving aan Boek 4 (Erfrecht) en Titel 7.3 (Schenking). Voor een deel waren zij reeds vervat in de -oorspronkelijke- ontwerpen van het eerste, vierde, vijfde, zesde en zevende gedeelte van de Invoeringswet Boeken 3-6 Nieuw BW (wetsvoorstellen 16 593, 17 496, 17 541, 17 725 en 17 896), maar als gevolg van de zogenaamde stofkamoperatie zijn zij daar bij de ontkoppeling van de invoering van Boek 4 en titel 7.3 uitgelicht.

TK. '99'00 – 27 245, nrs 1-3

OZB

Wetsvoorstel (22-7-2000) tot wijziging van de Gemeentewet met betrekking tot de onroerende-zaakbelastingen.

– Met dit wetsvoorstel wordt beoogd in de onroerende-zaakbelasting een grotere tariefdifferentiatie tussen woningen en niet-woningen mogelijk te maken. De reden daarvan is een groot verschil in geconstateerde waardeontwikkeling tussen beide categorieën: de woningen zijn relatief veel sterker in waarde toegenomen. Nu in alle gemeenten in het kader van de Wet waar-

dering onroerende zaken onroerende zaken opnieuw worden gewaardeerd, zullen die gestegen waarden met ingang van 2001 gevolgen hebben voor de grondslag van de OZB. Aangezien die ontwikkeling zou leiden tot onbedoelde meeropbrengsten voor de gemeenten, ligt een tariefsverlaging voor de hand. Een adequate tariefsverlaging voor de categorie woningen zou dan leiden tot een onevenredig profijt voor de categorie bedrijven. De voorgestelde verruiming van de tariefdifferentiatie geeft de gemeenten de mogelijkheid die ontwikkeling te beperken. Verder voorziet het wetsvoorstel in een aanpassing van de reeds bestaande correctiemechanismen indien bepaalde groepen belastingobjecten extra grote waardeverminderingen vertonen. De toepassingsmogelijkheid van de ingroeivariant wordt verruimd, terwijl de aftopvariant, die nu alleen voor het eerste WOZ-tijdvak geldt, structureel wordt gemaakt.

TK. '99'00 – 27 246, nrs 1-3

Surcéanceregeling

Wetsvoorstel (22-7-2000) tot wijziging van het Faillissementswet in verband met het bevorderen van de effectiviteit van surséance van betaling en faillissement.

TK. '99'00 – 27 244, nrs 1-2

Zie de toelichting in de rubriek Nieuws van de vorige aflevering.

VERVOLGSTUKKEN

Bewaring in politiecellen

Intrekking wetsvoorstel

Brief van de minister van Justitie (20-7-2000) over het wetsvoorstel tot partiële wijziging van het Wetboek van Strafvordering in verband met de mogelijkheid van bewaring in politiecellen.

– De minister trekt het wetsvoorstel dat op 17 mei 1994 werd ingediend in. Met het wetsvoorstel werd beoogd om de tenuitvoerlegging van bevelen bewaring in politiecellen van een wettelijke basis te voorzien. Inmiddels is de aanleiding tot het indienen van het wetsvoorstel komen te vervallen. Deze was gelegen in de noodzaak om de voorlopige hechtenis wegens capaciteitsgebrek in een regulier huis van bewaring tijdelijk op een politiebureau ten uitvoer te leggen. Er is thans geen sprake meer van een structureel doch voornamelijk incidenteel capaciteitsgebrek in de huizen van bewaring.

TK. '99'00 – 23 718, nr 5

Justitiële documentatie

Nota van verbetering, tekst van het gewijzigd wetsvoorstel (beide 18-7-2000) en advies van de Raad van State bij het wetsvoorstel tot wijziging van de regels betreffende de verwerking van justitiële gegevens en het stellen van regels met betrekking tot de verwerking van persoonsgegevens in persoonsdossiers (Wet justitiële gegevens).

TK. '99'00 – 24 797, nrs 9-10

Bestrijding piraterij en namaak

Brief van de minister van Justitie (14-7-2000) over het wetsvoorstel tot wijziging van het Wetboek van Strafrecht, de Auteurswet 1912 en de Wet op de naburige rechten met het oog op de aanpassing van enkele strafbepalingen in verband met de verordening (EG) nr 3295/94 van de Raad van de Europese Unie van 22 dec. 1994 tot vaststelling van maatregelen om het in het vrije verkeer brengen, de uitvoer, de wederuitvoer en de plaatsing onder een schorsingsregeling van nagemaakte of door piraterij verkregen goederen te verbieden (PbEG L 341) en de Overeenkomst tot oprichting van de Wereldhandelsorganisatie, Bijlage 1C, Overeenkomst inzake de handelsaspecten van de intellectuele eigendom (Trb. 1995, 130).

TK.'99'00 – 25 474, nr 317

Binnentreden door gerechtsdeurwaarders

Brief van de staatssecretaris van Justitie (11-7-2000) over het wetsvoorstel tot wijziging van de Algemene wet op het binnentreden en het Wetboek van Burgerlijke Rechtsvordering (opheffing voor deurwaarders van het machtigingsvereiste voor het zonder toestemming binnentreden in een woning).

EK.'99'00 – 25 929, nr 313

Beginnelsenwet justitiële jeugdinrichtingen

Memorie van antwoord (31-7-2000) bij het wetsvoorstel tot vaststelling van een Beginselenwet justitiële jeugdinrichtingen en daarmee verband houdende wijzigingen van het Wetboek van Strafrecht, het Wetboek van Strafvordering en de Wet op de jeugdhulpverlening alsmede enige andere wetten.

EK.'99'00 – 26 016, nr 198b

Gaswet

Brief van de minister van EZ (14-7-2000) over de inwerkingtreding van het wetsvoorstel met regels omtrent het transport en de levering van gas.

TK.'99'00 – 26 463, nr 99

Euthanasie

Nota n.a.v. het verslag en nota van wijziging (beide van 13-7-2000) bij het wetsvoorstel tot toetsing van levensbeëindiging op verzoek en hulp bij zelfdoding en wijziging van het Wetboek van Strafrecht en van de Wet op de lijkbezorging.

TK.'99'00 – 26 691, nrs 6-7

Zie de rubriek Nieuws van de vorige aflevering.

Vreemdelingenwet

Brief van de staatssecretaris van Justitie (13-7-2000) over het uitstel van invoering van de Vreemdelingenwet en de Invoeringswet Vreemdelingenwet 2000.

TK.'99'00 – 26 732 en 26 975, nr 87

Zie de toelichting in de rubriek Nieuws van de vorige aflevering.

Bouwvergunningprocedure en welstandstoezicht

Nota n.a.v. het verslag (20-7-2000) bij het wetsvoorstel tot wijziging van de Woningwet naar aanleiding van enerzijds de evaluatie van die wet en anderzijds het project Marktwerking, Deregulering en Wetgevingskwaliteit.

TK.'99'00 – 26 734, nr 6

Modernisering burgerlijk procesrecht

Nota n.a.v. het verslag en nota van wijziging (13-7-2000) bij het wetsvoorstel tot herziening van het procesrecht voor burgerlijke zaken, in het bijzonder de wijze van procederen in eerste aanleg.

TK.'99'00 – 26 855, nrs 5-6

Kopen op afstand

Nota n.a.v. het verslag en nota van wijziging (19-7-2000) bij het wetsvoorstel tot aanpassing van Boek 7 van het Burgerlijk Wetboek aan richtlijn nr 97/7/EG van het Europees Parlement en de Raad van de Europese Unie van 20 mei 1997 betreffende de bescherming van de consument bij op afstand gesloten overeenkomsten (PbEG L 144).

TK.'99'00 – 26 861, nrs 5-6

Overnameverdrag met Roemenië

Nota n.a.v. het verslag en aanvullend verslag (20-7-2000) bij het wetsvoorstel tot goedkeuring van de op 6 juni 1995 te Boekarest tot stand gekomen Overeenkomst tussen de Regeringen van het Koninkrijk der Nederlanden, het Koninkrijk België en het Groothertogdom Luxemburg, enerzijds, en de Regering van Roemenië, anderzijds, betreffende de overname van onregelmatig binnengekomen en verblijvende personen, met Aanhangsels (Trb. 1995, 155).

TK.'99'00 – 26 890, nr 8

Arbeidsvoorwaarden

Nota n.a.v. het verslag (20-7-2000) bij het wetsvoorstel tot wijziging van de Wet rechtspositie rechterlijke ambtenaren.

TK.'99'00 – 26 947, nr 5

Opzegging IAO-verdrag

Nota n.a.v. het verslag (14-7-2000) bij het wetsvoorstel tot goedkeuring van de opzegging van het op 26 juni 1957 te Genève tot stand gekomen Verdrag betreffende de wettelijke rusttijd in de handel en op kantoren (Verdrag nr 106, aangenomen door de Internationale Arbeidsconferentie in haar 40ste zitting); Trb. 1964, 61)

TK.'99'00 – 26 988 (R1645), nr 6

Samenval verkiezingen

Nota n.a.v. het verslag (17-7-2000) bij het wetsvoorstel tot wijziging van de Kieswet houdende verschuiving van de Tweede-Kamerverkiezing in geval deze in hetzelfde jaar valt als raads- of statenverkiezing.

TK.'99'00 – 27 009, nr 5

Kosten bestuurlijke voorprocedures

Nota n.a.v. het verslag en nota van wijziging (14-7-2000) bij het wetsvoorstel tot wijziging van de Algemene wet bestuursrecht met betrekking tot de kosten van bezwaar en administratief beroep.

TK.'99'00 – 27 024, nr 5

Rechten en plichten echtgenoten

Verslag (14-7-2000) over het wetsvoorstel tot wijziging van de titels 6 en 8 van Boek 1 van het Burgerlijk Wetboek

TK.'99'00 – 27 084, nr 4[rn]

Wijziging kinderbijslag

Nota n.a.v. het verslag en nota van wijziging (17-7-2000) bij het wetsvoorstel tot wijziging van de wet van 22 december 1994 tot nadere wijziging van de Algemene Kinderbijslagwet, de Ziektefondswet en de Algemene Wet Bijzondere Ziektekosten (Stb. 957) in verband met de verhoging van de kinderbijslag met ingang van 1 januari 2000 alsmede wijziging van een aantal andere wetten.

TK.'99'00 – 27 095, nr 6

Strafbaarstelling witwassen

Verslag (17-7-2000) over het wetsvoorstel tot wijziging van het Wetboek van Strafrecht en enkele andere wetten in verband met de strafbaarstelling van het witwassen van opbrengsten van misdrijven.

TK.'99'00 – 27 159, nr 4

Invoeringswet stedelijke vernieuwing

Verslag (28-6-2000) over het wetsvoorstel met overgangsbepalingen met betrekking tot de Wet stedelijke vernieuwing.

TK.'99'00 – 27 160, nr 5

NOTA'S, RAPPORTEN & VERSLAGEN

Verschoningsrecht notarissen

Brief van de staatssecretaris van Financiën (20-7-2000) over een onderzoek naar de vraag of het verschoningsrecht van notarissen de bestrijding van fiscale fraude in het gedrang doet komen.

– Naar aanleiding van het arrest van de Hoge Raad van 18 dec. 1998, V-N 1999/2.8, blz. 132, inzake de reikwijdte van het verschoningsrecht van notarissen en de sindsdien ontstane situatie is bij de belastingdienst een inventarisatie gaande naar de gevolgen van het arrest. De staatssecretaris

van Financiën zal over dit alles eind van dit jaar berichten.

TK.'99/00 – 17 050, nr 211

Algemene Raad

Brieven van de minister van Buitenlandse Zaken (6 en 17-7-2000) waarbij hij resp. de agenda voor en het verslag van de Algemene Raad dd. 10 juli 2000 aanbiedt.

– Aan de orde kwamen o.m. de uitbreiding van de EU en het EU-Handvest Grondrechten.

Uitbreiding: De Raad voerde een discussie over de structurering en fasering van de toetredingsonderhandelingen onder het Franse Voorzitterschap. Deze spitte zich toe op het aantal onderhandelingshoofdstukken dat zou kunnen worden geopend met de Helsinki-groep (met de Luxemburg-groep zijn alle hoofdstukken reeds geopend). Frankrijk streeft naar opening van ten minste 42 nieuwe hoofdstukken: 4 met Roemenië, 5 met Bulgarije, 8 met Slowakije, Letland en Litouwen, en 9 met Malta. Wanneer de tijd het zou toelaten, wordt opening van verdere hoofdstukken uiteraard niet uitgesloten. De nieuwe voortgangsrapportages van de Commissie zijn naar verwachting 8 nov. 2000 beschikbaar. Op 20 november zal de Algemene Raad vervolgens een uitvoerig politiek debat wijden aan het uitbreidingsproces, in de aanloop naar de Europese Raad te Nice.

EU-Handvest Grondrechten: Minister Védrine, die de afronding van Handvest Grondrechten als één van de voornaamste doelstellingen van het Franse Voorzitterschap zag, bevestigde dat het Handvest in Nice moet worden afgerond. Bedoeling is dat de Conventie vóór eind september de concepttekst van het Handvest gereed heeft, zodat deze concepttekst reeds tijdens de Europese Raad van Biarritz grondig besproken kan worden.

TK.'99/00 – 21 501-02, nr 347

Ecofin-Raad: Witwassen

Brieven van de minister van Financiën (7-7 en 21-7-2000) waarbij hij resp. de agenda voor en het verslag van de vergadering van de Ecofin-Raad van 17 juli 2000 aanbiedt.

– Besproken werd o.m. een richtlijnvoorstel dat voorziet in een uitbreiding van de werkingssfeer van de richtlijn witwassen van 10 juni 1990 op de volgende punten: (i) de definitie van witwassen dient te worden uitgebreid tot meer dan de huidige drugscriminaliteit; (ii) beroepsgroepen buiten de financiële sector dienen onder de richtlijn te worden gebracht, namelijk accountants, makelaars in onroerend goed, notarissen, advocaten, belastingadviseurs, handelaren in goederen van grote waarde en casino's. Daarnaast voorziet het voorstel in (iii) een uitwerking van de voorwaarden waaronder 'identificatie op afstand', dat wil zeggen zonder lijfelijke aanwezigheid van de klant, mogelijk is; en (iv) een basis voor informatie-uitwisseling tussen de opsporingsautoriteiten van de lidstaten en de Commissie. De voorgestelde wijzigingen

worden in beginsel door de lidstaten onderschreven zodat nog slechts onderhandeld wordt over de precieze invulling. De kern van de discussie betrof het wel of niet onder de richtlijn brengen van de juridische adviespraktijk van advocaten en het op gelijke wijze behandelen van advocaten en accountants. Commissaris Bolkenstein gaf aan dat de Commissie van oordeel is dat de adviespraktijk van advocaten en accountants beslist niet uitgezonderd kunnen worden van de richtlijn, omdat dit de effectiviteit aanzienlijk zou verminderen. In de Raad bestond onvoldoende overeenstemming om tot conclusies te komen.

TK.'99/00 – 21 501-07, nrs 289-290

Openbaarheid EU

Verslag van een algemeen overleg op 29-7-2000 over het voorstel voor een verordening van het Europees Parlement en de Raad inzake de toegang van het publiek tot de documenten van het Europees Parlement, de Raad en de Commissie.

– De minister van BZK was het volstrekt eens met de opvatting van de Tweede Kamer dat de verordening zeer teleurstellend is. Het voorstel is volgens de bewindsman zelfs als schadelijk aan te merken, want door een gebrek aan openbaarheid zal de EU de waarde kunnen ontberen die zij voor de burger dient te krijgen.

TK.'99/00 – 22 112, nr 163

Loonbegrip

Brief van de ministers van EZ, van Financiën en van SZW en de staatssecretarissen van Financiën en van SZW (14-7-2000) waarin zij in het kader van de operatie Mdw (Marktwerking, deregulering en wetgevingskwaliteit) hun standpunt geven op het rapport 'Het loont de moeite – eenheid en eenvoud in de loonbegrippen'.

– Het kabinet is enthousiast over de voorstellen in dit rapport en ziet hierin kansen om de administratieve lasten voor werkgevers met enkele honderden miljoenen per jaar te verlichten.

TK.'99/00 – 24 036, nr 168

Handelsconflicten EU en VS

Brief van de staatssecretaris van EZ (17-7-2000) met een overzicht van handelsconflicten tussen de EU en de VS.

– Als leden van de WTO hebben de EU en de VS zich voor het oplossen van bilaterale handelsconflicten de afgelopen jaren regelmatig tot de WTO gewend. Die organisatie beschikt over een speciale geschillenbeslechtsingsregeling. Uit het overzicht blijkt dat de EU en de VS zich zesendertig keer rechtstreeks over elkaar hebben beklaagd in Genève wegens vermeend strijdig handelen met aangegane WTO-verplichtingen. In twaalf gevallen leidde dit tot instelling van een WTO-panel op verzoek van de VS of de EU, waarvan er twee werden opgeschort. Daaruit blijkt dat het in het merendeel van de conflicten niet tot een panel is gekomen. Na een inleidende passage, waarin wordt aangegeven in welke mate de EU en

de VS sinds de oprichting van de WTO gebruik hebben gemaakt van het WTO-geschillenbeslechtsingsmechanisme, wordt vervolgens een overzicht gegeven van de nog niet opgeloste bilaterale conflicten die aan de WTO zijn voorgelegd; de essentie, de posities van partijen en de laatste stand van zaken van de meest actuele kwesties worden kort weergegeven.

TK.'99/00 – 25 074, nr 37

Euro en overheid

Brief van de minister van Financiën (11-7-2000) waarin hij de zevende voortgangsrapportage Euro en Overheid aanbiedt. Aandacht wordt besteed aan de vorderingen bij respectievelijk de *departementen*, de daaraan gelieerde *derdenorganisaties*, en de *mede-overheden*.

TK.'99/00 – 25 107, nr 45

Strafrechtelijke aansprakelijkheid van overheidsorganen

Verslag van een algemeen overleg op 25-5-2000 over de strafrechtelijke aansprakelijkheid van overheidsorganen.

– Minister Korthals concludeerde uit de gedachtenwisseling dat de meerderheid ertoe neigt om de centrale overheid in geval van strafwaardig gedrag ook strafrechtelijk te kunnen laten vervolgen. De minister geeft drie argumenten waarom naar de mening van het kabinet de centrale overheid niet strafrechtelijk aansprakelijk moet kunnen worden gesteld.

TK.'99/00 – 25 294, nr 11

Tegoden Tweede Wereldoorlog

• Brief van de staatssecretaris van OCW (14-7-2000) waarin hij beleidsregels formuleert ten aanzien van de behandeling van individuele verzoeken tot teruggave van kunstvoorwerpen die tijdens of ten gevolge van de Tweede Wereldoorlog zijn verplaatst. Dit beleid zal gebaseerd zijn op de regel dat 'alleen claims die nog niet eerder zijn ingediend of waarbij sprake is van nieuwe, relevante gegevens in behandeling worden genomen'. Claims die in principe verjaard zijn zullen onder bepaalde voorwaarden toch in behandeling worden genomen. Die voorwaarden zijn uitgewerkt in de beleidsnotitie inzake recuperatie en restitutie van cultuurgooederen.

TK.'99/00 – 25 839, nr 16

• Brief van de minister van Financiën (17-7-2000) waarbij hij een notitie aanbiedt over de wetgevende arbeid die verricht wordt voor de verdeling van gelden onder de Joodse gemeenschap en de Roma en Sinti. Daarnaast wordt ingegaan op het gevoerde overleg met het Indisch Platform. Zie ook de Opinie van J.M. Polak in NJB 2000/28/p 1383.

TK.'99/00 – 25 839, nr 17

Rechtsextremisme militairen

Brief van de minister van Defensie (13-7-2000) over maatregelen tegen rechts-extremisme en wangedrag van militairen bin-

nen en buiten de krijgsmacht.
TK.'99/00 – 26 237, nr 9

Contourennota modernisering rechterlijke organisatie

Verslag van een algemeen overleg op 14-6-2000 over o.m. de tweede voortgangsrapportage Contourennota (26 352, nr 23).
TK.'99/00 – 26 352, nr 28

Werving rechters

Brief van de minister van Justitie (26-7-2000) over het project Werving, Selectie en Opleiding van leden Rechterlijk Macht.
– De belangrijkste doelstelling van dit project was het voorspelde capaciteitstekort – 188 buitenstaanders – in 1999 en 2000. De eerste periode van dit project, de periode van juni 1999 tot en met januari 2000, was voornamelijk gericht op het oplossen van deze korte termijn problematiek. De beperkte opleidingscapaciteit bij de gerechten bleek het belangrijkste knelpunt. Door aan het einde van 1999 extra financiële middelen aan de gerechten toe te kennen is de lokale opleidingscapaciteit versterkt en getracht de daadwerkelijke instroom in de Zittende Magistratuur van de in opleiding zijnde buitenstaander te waarborgen. Uit de personeelsinformatiesystemen ten departemente is gebleken dat, net als in 1999, ook in het eerste kwartaal van 2000 de instroom van buitenstaanders en Raio's in de Zittende Magistratuur adequaat verloopt. In de periode tot en met dit jaar zijn in totaal 61 personen tot de Zittende Magistratuur toegetreden, waaronder 38 buitenstaanders. Gedurende het gehele jaar 1999 zijn 118 personen in de Zittende Magistratuur ingestroomd.
TK.'99/00 – 26 589, nr 4

Verdragenoverzicht

Lijst van vragen en antwoorden (vastgesteld 11-7-2000) naar aanleiding van het laatste overzicht van tot stand gekomen verdragen, waarbij partij worden van het Koninkrijk tot de reële mogelijkheden behoort, maar die nog niet ter goedkeuring zijn ingediend (26 800-V, nr 82).
– Gevraagd werd o.m. over de indiening van het wetsvoorstel voor een Statuut van het Internationaal Strafhof (indiening voor het eind van dit zomerreces) en over het zevende Protocol bij het EVRM. Zie over dit laatste de rubriek Nieuws van deze aflevering.
TK.'99/00 – 26 800 V, nr 116

Versnelde implementatie van EG-besluiten

• Brief van de minister van Justitie (6-7-2000) over het kabinetsstandpunt Versnelde implementatie van EG- en andere internationale besluiten.
– Op sommige beleidsterreinen is voorspelbaar – op grond van Europeesrechtelijke ervaring of op basis van de institutionele inrichting van internationale fora – dat zonder verdergaande voorzieningen tijdige im-

plementatie volgens de gebruikelijke procedures illusoir wordt. In het kabinetsstandpunt wordt meer specifiek uitgeschreven onder welke omstandigheden hiervan sprake kan zijn, zoals bij Europese regelgeving op de totstandkoming waarvan de lidstaten geen of nauwelijks invloed hebben. Voor wetgeving op een dergelijk beleidsterrein kan volgens het kabinetsstandpunt – in elke wet afzonderlijk – worden besloten tot introductie, enkel geldend voor dat beleidsterrein van een bevoegdheid tot tijdelijke buitenwerkingstelling van wettelijke of amvb-bepalingen bij lagere regeling, onder gelijktijdige vaststelling van de nodige implementatieregels bij die regeling. Een dergelijke tot één wet beperkte (wettelijke) voorziening kan slechts worden getroffen als voldaan is aan zeven, in het kabinetsstandpunt verder uitgewerkte randvoorwaarden. De minister voelt niets voor de suggestie door de Tweede Kamerleden Middelkoop en Rehwinkel om advisering door de Raad van State achterwege te laten.
TK.'99/00 – 26 800 VI, nr 79

• Nota n.a.v. het verslag over de notitie – Nu verdedigt de minister dezelfde notitie in de Eerste Kamer.
EK.'99/00 – 26 200 VI, nr 166a

Voorlopige voogdij

Brief van de staatssecretaris van Justitie (13-7-2000) over de zesweken-termijn bij de maatregel van voorlopige voogdij.
– Er geldt een vervaltermijn van zes weken, waarbinnen bij de Rechtbank een verzoekschrift moet zijn ingediend ter fine van een definitieve maatregel (gezagsvoorziening, ondertoezichtstelling, ontheffing, ontzetting). Bij niet indiening van dit verzoekschrift vervalt de maatregel van voorlopige voogdij. De vervaltermijn van zes weken is erop gericht de periode van (rechts)onzekerheid voor het kind en de belanghebbenden, met name de ouders, zo kort mogelijk te doen zijn. De staatssecretaris gaat op verzoek van de Tweede Kamer na of de periode van zes weken voldoende is. De staatssecretaris komt tot de conclusie dat een eenmalige verlenging door de rechter van de termijn met maximaal zes weken wanneer dat noodzakelijk is, wettelijk mogelijk moet worden gemaakt. De rechter zou dit ambtshalve kunnen doen (na een informeel verzoek van de Raad), maar niet dan nadat belanghebbenden in de gelegenheid zijn gesteld om zich hierover uit te laten gaan. Het 'systeem' wordt dan aldus dat *of* de voorlopige voogdij vervalt omdat niet binnen de termijn van zes weken een verzoekschrift ter fine van een definitieve regeling is ingediend *of* de rechter ambtshalve de termijn van zes weken verlengt overeenkomstig het voorgaande. Een wetsvoorstel zal worden opgesteld.
TK.'99/00 – 26 800 VI, nr 80

Boetebesluit sociale zekerheidswetten

Verslag van een schriftelijk overleg (vastgesteld 14-7-2000) over het concept-Boetebesluit sociale zekerheidswetten.
TK.'99/00 – 26 800 XV, nr 85

Accreditatie in hoger onderwijs

Brief van de minister van OC&W (14-7-2000) over een accreditatiestelsel in het hoger onderwijs.
– Het beoogde stelsel van accreditatie in het Nederlandse hoger onderwijs zal betrekking hebben op opleidingen. Dat betekent voortbouwen op het bestaande visitatiestelsel. Het verlenen van een keurmerk aan opleidingen is een toevoeging aan het visitatiestelsel, geen vervanging. Het oordeel van onafhankelijke visitaties vormt de basis waarop een keurmerk wordt verleend. Het streven is, afhankelijk van de voortgang van het wetgevingstraject, om het systeem van accreditatie per 1 jan. 2002 in te voeren. Op wat langere termijn is het in het verlengde van de ontwikkeling naar een bachelor/master-model denkbaar dat functioneren en samenstelling van de accreditatieraden voor hbo en wo zullen wijzigen. Ontwikkeling van een bachelor/mastermodel zal op termijn immers kunnen betekenen dat in wo en hbo bachelor- en masteropleidingen naast elkaar bestaan die verschillen in oriëntatie.
TK.'99/00 – 26 807, nr 19

Ruimtelijke ordening

Verslag van een algemeen overleg gehouden op 28-6-2000 over de discussienota fundamentele herziening Wet op de ruimtelijke ordening.
TK.'99/00 – 27 029, nr 3

Arbeidsdeelname oudere werknemers

Verslag van een algemeen overleg (gehouden op 24-5-2000) over de bevordering van de arbeidsdeelname van oudere werknemers.
TK.'99/00 – 27 046, nr 2

Gewasbeschermingsmiddelen

Brief van de minister van VROM (28-7-2000) over de toelating van landbouwkundig onmisbare gewasbeschermingsmiddelen.
– De President van het College van Beroep voor het bedrijfsleven (CBB) heeft op 10 juli jl. uitspraak gedaan op het verzoek om voorlopige voorziening in een bezwaarprocedure tegen twee regelingen waarin bedoelde bestrijdingsmiddelen van rechtswege werden toegelaten. De president heeft uitgesproken dat genoemde regelingen worden geschorst en dat de daarin aangewezen bestrijdingsmiddelen worden behandeld als waren zij niet toegelaten. De minister respecteert deze uitspraak. Dit betekent dat voor deze middelen de verbodsbepalingen van de Bestrijdingsmiddelenwet voor niet-toegelaten middelen gelden en op deze middelen het reguliere handhavings- en vervolgingsbeleid van toepassing is.
TK.'99/00 – 27 076, nr 6

Gelijke beloning

Verslag van een algemeen overleg op 22 juni 2000 over het plan van aanpak gelijke behandeling.

TK.'99/00 – 27 099, nr 2

Rechtspositie vrouwelijke vreemdelingen

Verslag van een algemeen overleg op 15-6-2000 over de vreemdelingrechtelijke rechtspositie van vrouwen.

TK.'99/00 – 27 111, nr 8

Consumentenkrediet

Brief van staatssecretaris van EZ en de minister van Financiën (7-7-2000) over de herziening van de Wet op het consumentenkrediet.

– Volgens de bewindslieden zijn er drie redenen om de WCK te herzien, namelijk: 1. De noodzaak om het consumentenkrediet meer te betrekken bij de regelgeving in de financiële sector en het toezicht op de financiële sector; 2. Verbetering van de werking van de huidige handhaving van de naleving van de WCK; en 3. De wenselijkheid om twee specifieke elementen uit de WCK, namelijk de privaatrechtelijke bepalingen en het verbod van private schuldbemiddeling in een ander verband in te passen.

TK.'99/00 – 27 231, nr 1

Voedsel en Groen

Brief van de minister en de staatssecretaris van LNV (10-7-2000) waarbij zij de visie-nota Voedsel en Groen aanbieden.

– Het kabinet geeft aan welke uitdagingen en ambities het komend decennium voor het agrocluster worden gezien. Daarbij geven zij aan welke bijdrage de overheid kan leveren om – in wisselwerking met ondernemers, maatschappelijke organisaties en kennisinstellingen – de toekomst van het Nederlandse agrocomplex met vertrouwen en kracht tegemoet te treden.

TK.'99/00 – 27 232, nr 1

Financiële conglomeraten

Brief van de minister van Financiën (17-7-2000) waarbij hij een nota aanbiedt inzake toezicht op financiële conglomeraten.

– Het bestaande sectorale toezicht op financiële conglomeraten, die bankieren, verzekeren en effectenhandel combineren, dient te worden versterkt met aanvullend

groepstoezicht. Aanleiding is de verdere ontplooiing van financiële conglomeraten tot all finance-instellingen. Hierin loopt Nederland internationaal voorop. Zo kiezen conglomeraten vaak voor een geïntegreerde benadering van de klant. Tevens profileren conglomeraten zich veelal op de kapitaalmarkt als één financiële groep. De profilering als financiële groep gaat in veel gevallen gepaard met een integratie van de interne bedrijfsvoering. Doordat een deel van de activiteiten binnen een financieel conglomeraat niet langer binnen de bank, verzekeraar of effecteninstelling zelf plaats vindt, maar elders binnen het conglomeraat gepositioneerd wordt, kunnen deze activiteiten bij een zuiver sectoraal toezicht buiten het zicht van de toezichthouder geraken. Zo worden strategische beslissingen voor de hele groep genomen vanuit de top en vindt het risicobeheer daar dikwijls ook plaats. Om de toezichthouders in staat te stellen financiële conglomeraten ook groepsbreed te benaderen zijn enkele vernieuwingen in het instrumentarium wenselijk. Zo moeten toezichthouders in de toekomst rechtstreeks eisen aan de holding en andere relevante groepsmaatschappijen kunnen stellen. Deze eisen hebben onder meer betrekking op de administratieve organisatie en interne controle van de voor het toezicht relevante groepsonderdelen. Een wetsvoorstel om deze aanpassingen in het toezichtinstrumentarium te implementeren is in voorbereiding.

TK.'99/00 – 27 241, nr 1

TRACTATENBLAD

Europese Migratie

Op een vergadering van de Raad van 24-11-1998 zijn wijzigingen aangenomen op het Statuut van de Intergouvernementele Commissie voor Europese Migratie (Venetië, 19 okt. 1953). Deze moeten nog worden aanvaard door de lidstaten.

Trb. 2000, 57

EG-Israël

Op 1 juni 2000 is in werking getreden de Euro-Mediterrane Overeenkomst waarbij een associatie tot stand wordt gebracht tussen de Europese Gemeenschappen en hun Lid-Staten, enerzijds, en de Staat Israël, anderzijds; Brussel, 20 nov. 1995. Tegelijkertijd is buiten werking getreden de Overeen-

komst van 11 mei 1975 tussen de lidstaten van de EG KS en Israël.

Trb. 2000, 59 en 58

Grensoverschrijdende luchtverontreiniging

Protocol bij het Verdrag van 1979 betreffende grensoverschrijdende luchtverontreiniging over lange afstand, ter bestrijding van verzuring, eutrofiëring en ozon op leefmilieu, met bijlagen; Göteborg, 30 nov. 1979. Het Protocol is op 1-12-1999 ondertekend voor Nederland.

Trb. 2000, 66

Arbo in horeca

Het Verdrag betreffende arbeidsvoorwaarden en -omstandigheden in hotels, restaurants en soortgelijke instellingen (Verdrag nr 172 aangenomen door de Internationale Arbeidsconferentie in haat 78ste zitting); Genève, 25 juni 1991, Trb. 1992, 138 is op 15 juni 1999 van toepassing verklaard op de Nederlandse Antillen; inwerkingtreding aldaar 15-6-2000.

Trb. 2000, 68

Persoonsgegevens

Op 15 juni 1999 zijn door het Comité van Ministers van de Raad van Europa wijzigingen aangenomen van het Verdrag tot bescherming van personen met betrekking tot de geautomatiseerde verwerking van persoonsgegevens; Straatsburg, 28 jan. 1981, die de toetreding van de Europese Gemeenschappen mogelijk maken.

Trb. 2000, 69

Burgerluchtvaart

- Het Protocol houdende wijziging van het Verdrag inzake de internationale burgerluchtvaart; Montréal, 30 sept. 1977, Trb. 1978, 124 is op 17 augustus 1999 in werking getreden. (Voor Nederland voor het gehele Koninkrijk).

- Het Protocol betreffende de authentieke tekst in vier talen van het op 7 dec. 1944 te Chicago tot stand gekomen Verdrag inzake de internationale burgerluchtvaart; Montréal, 30 sept. 1977, Trb. 1979, 87 is op 16 september 1999 in werking getreden, voor Nederland voor het gehele Koninkrijk.

Trb. 2000, 72 en 73

EFFECTEN VAN DE NIEUWE WET OP HET NOTARISAMBT

De ontwikkeling van de notaristarieven in de familiepraktijk geeft aanleiding tot zorg. Zo is sinds de inwerkingtreding van de nieuwe Wet op het notarisambt op 1 oktober vorig jaar het tarief voor het opmaken van een testament gemiddeld met 38% gestegen. Een verdere stijging kan er toe leiden dat burgers om financiële redenen van de inschakeling van een notaris gaan afzien. Dit schrijft de Commissie monitoring notariaat in haar eerste rapportage van de invoering van de vrijere tariefsvorming in het notariaat. De fase beslaat de periode 1 oktober 1999 tot medio juni 2000.

Doelstelling van de nieuwe wet is om met behoud van waarborgen voor een toegankelijk notariaat en rechtszekerheid van burgers meer marktwerking in de notariële dienstverlening te brengen. De gedachte is dat concurrentie de notaris zal prikkelen tot innovatie en verbetering van de productiviteit (goedkoper werken) en een hogere kwaliteit. Het doel is dat voor de consument een transparante sector ontstaat die een product met een goede prijs-kwaliteitsverhouding aanbiedt. Concurrentie wil de wet langs drie wegen bereiken: (1) het standplaatsenbeleid wordt geliberaliseerd; (2) de notaris mag ook buiten het arrondissement van vestiging ambtshandelingen verrichten en (3) het systeem van vaste tarieven wordt – met uitzondering van familiezaken voor minder draagkrachtigen – in beginsel verlaten.

Voor de tarieven in de onroerendgoedpraktijk geldt dat deze na een periode van drie jaar in beginsel vrij zullen worden gelaten. Gedurende deze periode zal de (oude) regeling van vaste tarieven aan de hand van steeds groter wordende bandbreedtes tussen maximum- en minimumtarieven jaarlijks worden afgebouwd, tenzij ontwikkelingen ter zake van de kwaliteit, de toegankelijkheid en de continuïteit zich daartegen zouden verzetten. Deze geleidelijke overgang naar vrije tariefsvorming heeft de wetgever wenselijk geacht teneinde te waarborgen dat het notariaat voldoende gelegenheid heeft de bedrijfsvoering aan de nieuwe situatie aan te passen. De overgangperiode dient te voorkomen dat door al te abrupte wijzigingen de continuïteit van de notariële dienstverlening in gevaar komt.

Voor de familiepraktijk geldt een tariefregeling voor minder draagkrachtigen.

De – krachtens art. 128 van de wet – ingestelde Commissie monitoring notariaat, heeft tot taak gedurende de overgangperiode van drie jaar, ieder jaar de verantwoordelijke bewindslieden van Justitie en Economische Zaken en beide Kamers der Staten-Generaal over de gevolgen van de wet te informeren. Tijdens deze periode houdt de commissie de vinger aan de pols van het notariaat en volgt zij nauwlettend de maatschappelijke ontwikkelingen.

De commissie vindt ook de zeer sterke stijging van het gemiddelde tarief (bijna een verdubbeling) voor groenstrookjes (kleine onroerendgoedtransacties) een punt van aandacht. Indien de kosten niet langer in een redelijke verhouding staan tot de koopsom, kan dit voor kopers aanleiding zijn de overdracht niet langer via een notaris te laten lopen. Hetgeen niet alleen kan leiden tot *vervuiling* van het Kadaster, maar ook tot meer procedures over eigendomsrechten.

De commissie pleit er daarom voor dat de consument beter in staat wordt gesteld de weg naar de notaris met gunstige tarieven te vinden. Met behulp van organisaties – zoals onder andere de Consumentenbond en de Vereniging Eigen Huis – die kennis en ervaring met notariële diensten weten op te bouwen zou het mogelijk moeten zijn dat de consument langs eenvoudige weg met de notaris tot goede afspraken over prijs en kwaliteit komt.

De tariefregeling voor minder draagkrachtigen geniet weinig bekendheid. Anders dan bij de advocatuur kennen de gedragsregels geen actieve onderzoeksplicht voor de notaris. Het beroep op de regeling moet uitgaan van de consument. De commissie acht het wenselijk dat aan de regeling door overheid en notariaat meer bekendheid wordt gegeven. De commissie geeft in overweging de gedragsregels aan te vullen met een onderzoeksplicht. De commissie signaleert verder dat de concentratie van notariskantoren in bepaalde regio's een risico kan gaan vormen voor de toegankelijkheid van het notariaat. Burgers kunnen te zeer afhankelijk worden van één of twee kantoren. Daarnaast beogen de indieners van een ondernemingsplan veelal vestiging binnen bestaande maatschappen. Vanuit een oogpunt van continuïteit en kwaliteit van dienstverlening valt concentratie positief te waarderen. De voortschrijdende concentratie is echter niet bevorderlijk voor de concurrentie. De commissie acht het dan ook van belang dat de groei van het aanbod niet uitsluitend neerslaat bij bestaande kantoren, maar dat er ook ruimte blijft voor nieuwe initiatieven.

Voor het notariaat is de overgang van vaste- naar vrije tarieven zonder grote schokken verlopen. Er is een zekere mate van tariefdifferentiatie ontstaan. Vergeleken met de uitgangspositie komen zowel hogere als lagere tarieven voor, waarbij de toegestane bandbreedtes daadwerkelijk worden benut.

De tariefdifferentiatie die in gang is gezet heeft in de eerste onderzoeksperiode geen nadelige effecten gehad voor de bedrijfsvoering van het notariaat, de kwaliteit van de dienstverlening, de continuïteit en de toegankelijkheid.

Reactie Cohen: meer ruimte voor tariefsverlaging

In een reactie op het rapport die staatssecretaris Cohen op 18 augustus naar de Tweede Kamer stuurde bericht de staatssecretaris dat de prijzen voor de dienstverlening van de notaris die nog aan een maximum en een minimum gebonden, zijn verder worden vrijgelaten. Daarbij komt er meer ruimte voor tariefsverlaging dan voor tariefsverhoging.

Naar aanleiding van de eerste rapportage van de commissie monitoring notariaat trekt de staatssecretaris een aantal conclusies. Ten aanzien van de kwaliteit van de dienstverlening signaleert hij binnen het notariaat een positieve ontwikkeling gericht op innovatie en nieuwe producten. Ten aanzien van continuïteit stelt hij vast dat het notariaat economisch goed gaat. Wat betreft de toegankelijkheid concludeert hij dat er een toenemende openheid en klantvriendelijkheid zichtbaar is. De instroom van nieuwe zelfstandig gevestigde notarissen blijft enigszins achter bij de groei van bestaande maatschappen (schaalvergroting). Wat dit laatste betreft zal Cohen laten onderzoeken in hoeverre de vestiging van meer nieuwe notarissen kan worden bevorderd. Ten aanzien van de tarieven merkt Cohen op dat zich binnen een jaar na inwerkingtreding van de wet al een substantiële prijsdifferentiatie voordoet. Volgens de verwachting zijn de tarieven in de familiepraktijk (testamenten, huwelijkse voorwaarden e.d.) gemiddeld gestegen. Niet volgens de verwachting is het feit dat de tarieven in de onroerendgoedmarkt vooralsnog gemiddeld niet gedaald zijn. Cohen wijdt dat aan de zeer gunstige conjunctuur in de onroerendgoedmarkt. Daardoor bestond er voor notarissen nauwelijks een prikkel elkaar te beconcurreren op prijs. Hij meent dat volgend jaar cliënten meer zouden moeten kunnen profiteren van de voorziene meer kostprijsgerelateerde tariefstelling in het notariaat. Co-

hen verwacht dan ook dat het gemiddelde van deze tarieven het komende jaar lager zal uitvallen. De gemiddeld forse prijsstijging in de familiepraktijk oordeelt Cohen als zorgelijk. Hij vindt het prijsniveau dat inmiddels is bereikt in de familiepraktijk echter niet te hoog. Cohen verwacht dat de toenemende marktwerking ervoor zal zorgen dat deze tarieven de komende jaren aanvaardbaar zullen blijven.

Dit alles heeft Cohen aanleiding gegeven de minimum en maximum tarieven in de onroerendgoedpraktijk verder te verruimen. Daarbij biedt hij meer ruimte voor prijsverlaging dan voor prijsverhoging. Alleen voor onroerend goed met een waarde onder de f 350 000 gulden is er meer ruimte voor prijsverhoging. Dit omdat bij dergelijke bedragen de marges voor de notaris op de akte kleiner zijn.

De bandbreedtes worden – ten opzichte van het oude vaste tarief – nu als volgt (tussen haakjes de marge 1999):

Akten met een onderliggende waarde tot f 350 000:

Marge naar boven 40% (20%), naar beneden 20% (10%);

Akten met een onderliggende waarde tussen f 350 000 en f 1 mln.:

Marge naar boven 30% (20%), naar beneden 40% (20%);

Akten met een onderliggende waarde tussen f 1 mln. en f 40 mln.:

Marge naar boven 20% (10%), naar beneden 40% (20%);

Akten met een onderliggende waarde vanaf f 40 mln.:

Marge naar beneden 40% (20%). In 1999 was eveneens geen marge naar boven gesteld.

De nieuwe bandbreedtes zullen vanaf 1 oktober 2000 van kracht zijn. ■

SELECTIE EN EDUCATIE VAN RECHTERS IN VIJF LANDEN

Er zullen binnenkort keuzes moeten worden gemaakt met betrekking tot de vraag bij wie de verantwoordelijkheid voor het opleidingsbeleid van de rechtsprekende macht moet liggen. De vraag is of de minister van Justitie of de toekomstige Raad voor de rechtspraak daarvoor verantwoordelijk moet zijn en in hoeverre het beleid op centraal of decentraal niveau moet worden vastgesteld. Dit schrijft het WODC in een deze maand verschenen internationale verkenning met als doel inzicht te krijgen in verschillende vormen van rekrutering en opleiding voor de rechtsprekende macht, verantwoordelijkheden in rekruterings- en opleidingstrajecten en de rol van de minister van Justitie in andere landen.

Om een vergelijking met het buitenland mogelijk te maken is Nederland in het onderzoek opgenomen. Daarnaast is gekozen voor enkele naburige landen (Frankrijk en Duitsland), een land met een 'Raad voor de rechtspraak' waarvan de taken en bevoegdheden overeenkomsten vertonen met die van de in Nederland beoogde Raad (Zweden) en een land met het Angelsaksische rechtssysteem waarover in korte tijd relevante informatie was te vinden (de VS).

Selectie van rechters

In alle onderzochte landen zijn de selectieprocedures en -criteria wettelijk geregeld, met twee uitzonderingen: Nederland en de VS. De selectieprocedure van de Nederlandse buitenstaanders en de selectiecriteria voor de Amerikaanse federal judges zijn niet wettelijk verankerd.

In de VS zijn de regering en het parlement nauw be-

trokken bij de selectie en benoeming van rechters, terwijl in de Europese landen de minister van Justitie de voorwaarden schept voor en soms ook een actieve rol vervult bij de selectie, dit in samenspraak met de rechterlijke macht.

In alle vier de Europese landen worden jonge juristen voor de rechtersopleiding aangetrokken, terwijl in de VS alleen ervaren juristen voor de rechterlijke functie in aanmerking komen. In Nederland en, sinds enkele jaren, in Frankrijk kunnen ervaren juristen tot de rechterlijke macht toetreden.

In Duitsland en Zweden vormt het examen waarmee de universitaire studie wordt afgerond de selectie voor de opleiding voor de rechters, waarbij het in Duitsland voldoende is als men voor dat examen is geslaagd en in Zweden de hoogte van de daarbij behaalde cijfers de doorslag geeft. In Frankrijk moet een vergelijkend examen (concours) worden afgelegd voor toelating tot de magistratenopleiding.

In Nederland en de VS spelen examens geen rol bij de selectie; in Nederland wordt deze uitgevoerd door een selectiecommissie, terwijl in de VS de federal judges en in sommige Amerikaanse staten (bepaalde categorieën van) de state judges door diverse instanties aan de tand worden gevoeld, terwijl de overige state judges in de VS door de bevolking worden gekozen. De ervaringen die in de diverse landen zijn opgedaan met de rekrutering voor de rechtsprekende macht lopen uiteen, mede als gevolg van verschillen in het rekruteringsbeleid. In Nederland is de instroom van buitenstaanders aanzienlijk groter dan die van de raio's. In Frankrijk is de belangstelling onder jonge

juristen voor de magistratenopleiding de afgelopen decennia sterk gegroeid, terwijl in Duitsland van oudsher vrijwel alle juristen na afronding van hun academische studie de opleiding voor (onder meer) het rechtschap gaan volgen. In Zweden ondervindt de rechtsprekende macht bij de rekrutering onder jonge juristen met goede studieresultaten steeds meer concurrentie van met name de advocatuur. Om een (dreigend) tekort aan rechters tegen te gaan is in Nederland de selectieprocedure voor raio's en buitenstaanders versneld, terwijl in Frankrijk speciaal wordt geworven onder ervaren juristen.

De opleiding tot rechter

In de meeste landen is er een wettelijke regeling voor de opleiding van rechters, dan wel zijn algemene richtlijnen gegeven. In Nederland ontbreekt het echter aan een wettelijke regeling en landelijke richtlijn voor de rechtersopleiding voor ervaren juristen.

Bij de inhoud van de opleiding ligt het accent in alle vijf de landen op de voorbereiding op het beroep van rechter. Niettemin bestaan er accentverschillen tussen de diverse landen. In Frankrijk lijkt het accent meer dan in de andere landen te liggen op multidisciplinaire onderwerpen en de reikwijdte van de beslissingen van de rechter; in Duitsland wordt relatief veel aandacht besteed aan procesrecht en het schrijven van vonnissen; in Zweden krijgt bij de behandeling van diverse onderwerpen de ethische kant daarvan extra aandacht, terwijl in de VS het accent in vergelijking met andere landen sterk lijkt te liggen op management, vooral organisatiemanagement.

De rechtersopleidingen voor jonge en ervaren juristen bestaan uit stages en cursussen, waarbij voor de jonge juristen relatief meer tijd voor de cursussen wordt uitgetrokken dan voor de ervaren juristen.

In de VS worden de rechters die immers al zeker zijn van hun benoeming niet meer getoetst. In de regel worden degenen die in de overige vier landen de opleiding volgen, tijdens hun stages beoordeeld. Alleen in Frankrijk en Duitsland wordt de rechtersopleiding voor jonge juristen met een examen afgesloten.

De arbeidsvoorwaarden van de Nederlandse raio's die na drie jaar een vaste aanstelling krijgen, zijn relatief gunstig vergeleken met die van de jonge juristen die de opleidingen in Frankrijk, Duitsland en Zweden volgen en gedurende hun gehele opleidingsperiode op proef of in een tijdelijk dienstverband werkzaam zijn. Aan de andere kant steekt de positie van de Nederlandse buitenstaanders die parttime als rechter-plaatsvervanger in dienst treden en nog niet zijn verzekerd van een vaste aanstelling, ongunstig af bij die van de Franse ervaren juristen die zich al tijdens hun opleiding verzekerd weten van een vaste plaats als rechter. De arbeidsvoorwaarden voor de buitenstaanders worden echter beter, aangezien zij steeds vaker als gerechtsauditeur worden aangesteld. Uit een evaluatie van de Nederlandse raio-opleiding blijkt dat de deelnemers en andere betrokkenen weliswaar niet ontevreden zijn over de opleiding maar dat die nog meer gestroomlijnd zou mogen worden, omdat er dikwijls duidelijk verschillen zijn tussen de stages in de diverse arrondissementen, het individuele opleidingsplan voor elke raio te weinig als leidraad wordt gehanteerd, en niet altijd regelmatig en soms ook te laat feedback wordt gegeven. Hoewel daarover geen informatie bekend is, gelden deze bezwaren waarschijnlijk minstens zo sterk voor de buitenstaandersopleiding, omdat daarbij niet, zoals bij de raio-opleiding, sprake is van centraal toezicht door SSR en een centraal beoordelingssysteem.

In Duitsland staan het sterk generalistische karakter van de opleiding en de hoge kosten daarvan voor de overheid ter discussie.

Zowel in Frankrijk als Duitsland zijn er aanwijzingen dat nieuwe rechters soms onvoldoende worden ingewerkt en bovendien vaak al snel als alleensprekende rechter moeten optreden, vooral vanwege de hoge werkdruk bij de gerechten.

Permanente educatie

In drie van de vijf landen heeft de minister van Justitie direct of indirect invloed op de permanente educatie. Alleen in de VS en Nederland heeft hij geen enkele invloed, terwijl hij in Nederland wél voor de financiering zorg draagt.

In Frankrijk, Zweden en de VS is de deelname aan permanente educatie verplicht, wordt er op andere wijze tot deelname aangezet, of is de cultuur binnen de rechterlijke macht zodanig dat vrijwel iedereen cursussen volgt. Alleen in Nederland en Duitsland lijkt deelname een meer vrijblijvend karakter te hebben en is deze, waarschijnlijk mede als gevolg daarvan, geringer. Daarin lijkt echter, althans in Nederland, verandering te komen, nu de gerechten zich in toenemende mate met kwaliteitsborging bezighouden en in verband daarmee een opleidingsbeleid ontwikkelen.

Er is in alle vijf de landen in zoverre een verband tussen de permanente educatie en de loopbaan dat er speciale cursussen zijn voor rechters die nieuwe werkzaamheden, zoals managementtaken, krijgen toebedeeld of die naar een andere sector overstappen. Alleen in Frankrijk, waar sprake is van een duidelijke carrièrestructuur, kan het al dan niet deelnemen aan cursussen direct consequenties hebben voor eventuele promotiemogelijkheden. Indien de ontwikkeling doorzet dat binnen de Nederlandse gerechten de verantwoordelijkheden duidelijker worden verdeeld, kan het voor rechters die de functie van (vice-)president ambiëren, een pre zijn om bijvoorbeeld managementcursussen of cursussen in leidinggeven te volgen.

Aandachtspunten voor het opleidingsbeleid in Nederland

De WODC-onderzoekers formuleren een aantal aandachtspunten voor het Nederlandse beleid. Zo is er in Frankrijk en Duitsland een tendens om steeds meer jonge rechters met weinig ervaring als alleensprekend rechter te laten optreden. Ongeveer 30% van de Nederlandse rechters heeft de raio-opleiding gevolgd en treedt eveneens op relatief jonge leeftijd tot de rechtsprekende macht toe. Het is onbekend of zij ook reeds snel als alleensprekende rechter worden ingezet. Indien zich in Nederland een soortgelijke ontwikkeling als in het buitenland zou gaan voordoen, lijkt dat een punt van zorg voor het opleidingsbeleid.

Voorts is er, mede als gevolg van de krappe arbeidsmarkt een groeiende verleiding voor jonge rechters om in een latere fase van hun loopbaan naar een functie buiten de rechterlijke macht over te stappen. Dit zou tot gevolg kunnen hebben dat er meer nieuwe rechters moeten worden gerekruteerd en opgeleid. Bovendien kunnen eventuele maatregelen om de rechters 'vast te houden' door hun meer door- en ontwikkelingsmogelijkheden te bieden, consequenties hebben voor de permanente educatie van de rechterlijke macht.

Verder wijzen de onderzoekers erop dat door de snelle maatschappelijke en technische ontwikkelingen de noodzaak van permanente educatie voor rechters groter zal worden. De werkzaamheden van rechters zouden zodanig gepland moeten worden dat er voor het volgen van cursussen tijd over is. Ook zou er vanuit de organisatie druk op hen moeten worden uitgeoefend – zonder dat de onafhankelijkheid in het

geding komt – om aan cursussen deel te nemen.

Volgens de onderzoekers lijkt in de verschillende landen òf de 'klassieke' òf de 'moderne' visie op de rechterlijke professie te overheersen en lijkt soms sprake te zijn van een verschuiving van het 'klassieke' naar het 'moderne' model. Daarbij gaat het onder meer om de vraag of rechters generalisten of specialisten moeten zijn, en of juridische deskundigheid voor hen voldoende is om de reikwijdte van hun beslissingen te overzien, dan wel dat zij ook over een brede sociaal-wetenschappelijke kennis moeten beschik-

ken. Binnen het spanningsveld tussen het 'klassieke' en 'moderne' model zullen zodanige keuzes moeten worden gemaakt dat de rechters hun onafhankelijkheid behouden, terwijl zij daarnaast goed zijn toegerust om de snelle maatschappelijke ontwikkelingen bij te houden en daarop in te spelen. Wat de resultaten van het debat over de aard van de rechterlijke professie ook zullen zijn, deze zullen, volgens de onderzoekers, zeker van invloed zijn op de (permanente) educatie en het opleidingsbeleid. ■

WET BESCHERMING PERSOONSGEGEVENS IN STAATSBLED

De Wet bescherming persoonsgegevens is op 6 juli in het *Staatsblad* gepubliceerd (zie de rubriek wetgeving van deze aflevering) en zal naar alle waarschijnlijkheid begin januari 2001 in werking treden.

De wet vervangt de bestaande Wet persoonsregistraties en geeft algemene wettelijke regels ter bescherming van de privacy van burgers. De wet regelt allerlei vormen van omgang met persoonsgegevens zoals het verzamelen, de opslag, het bewaren, het vergelijken, het koppelen, het raadplegen en het verstrekken van persoonsgegevens aan een derde. Een belangrijk doel van de wet is burgers beter in staat te stellen te weten welke gegevens over hen voor welk doel worden verwerkt en hen de mogelijkheid te geven daartegen desgewenst bezwaar aan te tekenen. Dat betekent niet het verbieden van vormen van verwerking maar wel het stellen van voorwaarden daaraan. Eenvoudige dossiers zijn net als nu uitgezonderd van de wet, evenals gegevensverwerking voor persoonlijk of huiselijk gebruik.

De nieuwe wet verschilt op de volgende punten van de bestaande Wet persoonsregistraties:

- De bescherming van de privacy van de burger is versterkt doordat degene die gegevens over iemand verwerkt vaker dan onder de huidige wet de betrokkene daarover moet informeren.
- Nieuw is ook het wettelijk recht van burgers om desgewenst Direct Marketing-bedrijven te verbieden reclame op naam aan hen te sturen.
- De bestaande verplichting voor bedrijven en instellingen om persoonsregistraties met en privacy-reglement aan te melden bij de Registratiekamer wordt versoepeld: het aantal gegevens dat gemeld hoeft te worden is beperkt en het aantal vrijstellingen van meldingsplicht wordt vergroot.
- De Registratiekamer krijgt een nieuwe naam, College bescherming persoonsgegevens, en krijgt meer bevoegdheden voor toezicht: bij overtredingen van de wet kan zij een door haar te bepalen dwangsom opleggen.
- De werkwijze van het college wordt gebonden aan wettelijke gedragsregels en er komt de mogelijkheid te klagen over de werkwijze van het College bij de Nationale ombudsman.

Bijzondere gegevens

Er zijn categorieën gegevens waarvoor strikte voorwaarden voor het gebruik gelden. Dan gaat het om zogenoemde 'bijzondere gegevens' bijvoorbeeld over ras, politieke, gezindheid, gezondheid en seksuele leven. Deze gegevens mogen alleen verwerkt worden door bij wet bepaalde instanties of met uitdrukkelijke toestemming van de betrokkene. Zo mogen gegevens over iemand gezondheid alleen verwerkt worden door instellingen in de gezondheidszorg.

Doelbinding, informatieplicht en bezwaar

In de Wbp staat verder onder meer dat andere dan de genoemde 'bijzondere gegevens' mogen worden ver-

werkt 'ter behartiging van het gerechtvaardigde belang van de verwerker'. Daarmee wordt bedoeld voor zover een verwerking van gegevens noodzakelijk is met het oog op de normale bedrijfsvoering en wanneer daarmee geen onevenredige inbreuk wordt gemaakt op de gerechtvaardigde belangen van de betrokkene. Is aan die voorwaarden voldaan, dan hoeft niet om toestemming te worden gevraagd bij de geregistreerde. Degene die de gegevens verwerkt mag die gegevens dan slechts gebruiken in overeenstemming met het doel waarvoor zij zijn verzameld (doelbinding).

Een ander belangrijk onderdeel van de Wbp is het recht van burgers kennis te nemen van gegevens die zijn verwerkt, ze te corrigeren en het recht tegen verwerking bezwaar te maken. Bijvoorbeeld tegen de toezending van reclamdrukwerk op naam. Dit laatste is alleen mogelijk als burgers kunnen weten wie, voor welk doel gegevens over hen verwerken. Daarom kent de wet de verplichting voor de verwerker de geregistreerde te informeren over onder meer het doel van de gegevensverwerkingen en zijn identiteit. De informatieplicht geldt zowel wanneer de gegevens bij de betrokkene worden verzameld (bijvoorbeeld via Internet of een formulier), wanneer gegevens bij derden worden verkregen. Als in dit laatste geval de informatieplicht leidt tot een onevenredige inspanning voor de verwerker hoeft hij hieraan niet te voldoen.

College bescherming persoonsgegevens: meldingsplicht, toezicht en maatregelen

In de huidige Wet persoonsregistraties bestaat een onderscheid tussen overheden en het bedrijfsleven. Overheden zijn nu verplicht ten behoeve van een registratie een privacy-reglement op te stellen en dat te sturen naar de Registratiekamer. Bedrijven hoeven een registratie slechts aan te melden. Dit onderscheid verdwijnt. Ervoor in de plaats komt alleen een algemene meldingsplicht. Degene die persoonsgegevens verwerkt moet dit melden bij wat nu nog de Registratiekamer en straks het College bescherming persoonsgegevens, heet. Dit biedt het College de mogelijkheid haar wettelijke taak, het houden van toezicht op de privacy, uit te oefenen. Er zijn nu al veel vrijstellingen van de meldingsplicht. Het aantal vrijstellingen zal verder worden uitgebreid. Zij geldt voor allerlei standaardregistraties zoals ledenadministraties, abonneementenregistraties en bijvoorbeeld administraties van huisartsen, fysiotherapeuten en advocaten. Bij de uitoefening van toezicht is het College gebonden aan zorgvuldigheidseisen. Die behelzen onder meer het volgende. Bij een onderzoek van het College dienen de resultaten – voordat ze gepubliceerd worden – te worden voorgelegd aan degene die is onderzocht. De laatste krijgt daarbij de gelegenheid ze te becommentariëren. Verder komt er de mogelijkheid over het optreden van het College te klagen bij de Nationale ombudsman. Het College zal

verder verplicht worden in zijn bestuursreglement regels te stellen voor de uitvoering van haar verschillende taken en over de publiciteit die daaraan wordt gegeven. Dit reglement moet worden goedgekeurd door de minister. Wanneer personen en bedrijven zich niet houden aan de wet kan het College maatregelen tegen hen nemen. De belangrijkste daarvan is

het uitoefenen van bestuursdwang. Dat betekent dat zij het bedrijf kan opleggen iets te doen of na te laten op straffe van een door het college te bepalen dwangsom. De hoogte van die dwangsom is niet aan een maximum gebonden. Degene die een dergelijke maatregel opgelegd krijgt kan daartegen in beroep gaan bij de rechter. ■

WIJZIGING VAN HET REGLEMENT VOOR DE PROCESVOERING VAN HET HOF VAN JUSTITIE

Een wijziging van het Reglement voor de procesvoering van het Hof van Justitie is op 1 juli 2000 in werking getreden. De betrokken bepalingen beogen de verbetering van het verloop van de procedures, een versnelde behandeling van een aantal prejudiciële verwijzingen die bijzonder spoedeisend zijn, en een aanpassing van het reglement aan de bij het Verdrag van Amsterdam aangebrachte wijzigingen. De belangrijkste bepalingen hiervan zijn de artikelen 104, lid 3, en 104 bis, die de prejudiciële verwijzingen betreffen.

Vereenvoudigde procedure

Het nieuwe artikel 104, lid 3, breidt het aantal gevallen uit waarin het Hof volgens een *vereenvoudigde* procedure kan beslissen. Het luidt als volgt: 'Wanneer een prejudiciële vraag kennelijk identiek is met een vraag waarover het Hof zich reeds heeft uitgesproken, wanneer het antwoord op een dergelijke vraag duidelijk uit de rechtspraak kan worden afgeleid of wanneer over het antwoord op de vraag redelijkerwijs geen twijfel kan bestaan, kan het Hof beslissen bij een met redenen omklede beschikking waarin, in voorkomend geval, naar het eerdere arrest of de betrokken rechtspraak wordt verwezen, na de verwijzende rechterlijke instantie daarvan in kennis te hebben gesteld en na de belanghebbenden bedoeld in artikel 20 van het Statuut-EG, artikel 21 van het Statuut-EGA en artikel 103, lid 3, van dit reglement, in hun eventuele opmerkingen zomede de advocaat-generaal te hebben gehoord.'

Versnelde procedure

Er wordt een *versnelde procedure* ingevoerd bij artikel 104 bis, dat luidt als volgt: 'Op verzoek van de nationale rechterlijke instantie kan de president, op voorstel van de rechter-rapporteur,

de advocaat-generaal gehoord, in uitzonderlijke gevallen beslissen een prejudiciële verwijzing te behandelen volgens een versnelde procedure die afwijkt van de bepalingen van dit reglement, wanneer uit de aangevoerde omstandigheden blijkt, dat op de gestelde prejudiciële vraag met buitengewone spoed dient te worden beslist.

In dat geval bepaalt de president onmiddellijk de datum van de terechtzitting, die aan de partijen in het hoofdgeding en de andere belanghebbenden bedoeld in artikel 20 van het Statuut-EG, artikel 21 van het Statuut-EGA en artikel 103, lid 3, van dit reglement wordt medegedeeld bij de betekening van de verwijzingsbelissing.

Partijen en de in de voorgaande alinea bedoelde andere belanghebbenden kunnen binnen een door de president te bepalen termijn, die niet minder dan vijftien dagen kan bedragen, memories of schriftelijke opmerkingen indienen. De president kan partijen en bedoelde andere belanghebbenden uitnodigen, zich in hun memories of schriftelijke opmerkingen te beperken tot de door de prejudiciële vraag opgeworpen wezenlijke rechtspunten.

De eventuele memories of schriftelijke opmerkingen worden voor de terechtzitting aan partijen en de hiervoor bedoelde andere belanghebbenden toegezonden.

Het Hof doet uitspraak, de advocaat-generaal gehoord.'

Voor de volledige tekst van de wijzigingen van het Reglement voor de procesvoering van het Hof van Justitie, raadplege men het Publicatieblad van de Europese Gemeenschappen, serie L, nr. 122 van 24.5.2000, blz. 43, of de internetpagina (ww.curia.eu.int), rubriek 'Teksten betreffende de Instelling'. ■

ZEVENDE PROTOCOL BIJ EVRM

De tijd is nog altijd niet rijp om de ratificatie van het Zevende Protocol bij het EVRM voor te bereiden. Dit schrijft de minister van Buitenlandse Zaken in een brief van 11 juli jl. aan de Tweede Kamer (TK. 26 800 V, nr 116). Vooral het recht op hoger beroep, zoals dat in artikel 2 van het Protocol is neergelegd vormt een hinderpaal. Dit recht is weliswaar alleen van toepassing op gevallen van veroordeling wegens een strafbaar feit, maar kan mogelijk ook gelden in gevallen waarin een fiscale of bestuurlijke boete is opgelegd, gelet op de ruime interpretatie die het EHRM heeft gegeven aan het begrip 'vervolgning' in artikel 6 EVRM. In de loop van dit jaar zullen de minister en staatssecretaris van Justitie een verkennende analytische notitie naar de Tweede Kamer sturen waarin de verschillende modaliteiten voor de uitvoering van de derde fase herziening rechterlijke organisatie op een rij worden gezet. In de notitie zal ook worden ingegaan op de vraag of de aanvankelijke bezwaren tegen ratificatie van het op 22 november 1994 tot stand gekomen zevende protocol ook nu nog van toepassing zijn. ■

DECHARGE

Op voorstel van minister Korthals van Justitie heeft de ministerraad ingestemd met een wetsvoorstel over de wijze waarop decharge kan worden verleend aan bestuurders en commissarissen van bv's en nv's. De statuten van veel nv's en bv's bepalen dat de vaststelling of goedkeuring van de jaarrekening door de aandeelhoudersvergadering in beginsel ook leidt tot decharge van bestuurders voor het door hen gevoerde bestuur en beleid, alsmede tot decharge aan commissarissen voor het door hen gehouden toezicht. Het wetsvoorstel houdt een scheiding in tussen het vaststellen of goedkeuren van de jaarrekening en decharge. Een besluit tot decharge dient afzonderlijk van een besluit over de jaarrekening te worden geagendeerd voor beraadslaging in de aandeelhoudersvergadering. Het afleggen van verantwoording aan de aandeelhoudersvergadering wordt hierdoor verbeterd. Het wetsvoorstel hangt samen met een reeks van initiatieven van het kabinet in het kader van de verbetering van de corporate governance van vennootschappen. Een wetelijke regeling is ook geadviseerd door de Commissie Corporate Governance (commissie Peters I). Het wetsvoorstel zal voor advies aan de Raad van State worden gezonden. ■

kamervragen

Domeinnamen

Vragen van de leden Cherribi, Te Veldhuis en Voûte-Droste (allen VVD) aan de minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties over de beschikbaarheid van domeinnamen. (Ingezonden 6 juni 2000)

1. Bent u ervan op de hoogte dat een digitale advocaat de namen *www.prinsjesdag.nl*, *www.troonrede.nl* en *www.miljoenennota.nl* in eigendom heeft genomen?
2. Bent u ermee bekend dat de digitale advocaat na een rechtsgeding andere namen als *www.staatscourant.nl*, *www.staatsblad.nl* en *www.staatsalmanak.nl* heeft moeten overdragen aan de rechthebbende SDU?
3. Ziet u gronden waarop de Staat sinds jaar en dag aan democratie en openbaar bestuur verbonden namen kan opeisen?
4. Wat gaat u ondernemen voor het behoud en het voortfunctioneren van vertrouwde roepnamen die belangrijk zijn voor het functioneren van democratie, openbaar bestuur en overheidscommunicatie met het publiek?

Antwoord van minister Van Boxtel (Grote Steden- en Integratiebeleid). (Ontvangen 28 juni 2000)

1. Ja.
2. Ja.
3. Er bestaat in beginsel geen recht op een domeinnaam. Indien een domeinnaam samenvalt met een merknaam of een handelsnaam zijn er mogelijkheden voor de rechthebbende om zich te verzetten tegen het gebruik door een derde van die merk- of handelsnaam als domeinnaam. Ook door de overheid worden wel benamingen als merk gedeponeerd. Daarnaast kan het gebruik van een naam van een overheidsorganisatie door een derde in combinatie met een vorm van misleiding van het publiek onder omstandigheden onrechtmatig zijn tegenover de betreffende overheidsorganisatie.

4. Het registreren van domeinnamen die voor een onderdeel van het openbaar bestuur van belang zijn is in beginsel een verantwoordelijkheid van de betreffende overheidsorganisaties zelf. Overeenkomstig mijn toezegging tijdens het Algemeen Overleg van 22 februari jl. zijn op 8 maart alle overheidsorganisaties aangeschreven met het dringende advies om alle voor de organisatie relevante domeinnamen te laten registreren. De brief aan de gemeenten is daarbij, in overleg met mij, verzonden door de VNG. Ook in de toekomst zal ik hierop blijven wijzen.

Daarnaast heb ik de mogelijkheid geopend voor overheidsorganisaties om hun website toegankelijk laten maken onder de domeinnaam 'naam'.overheid.nl. Zodoende bestaat er voor overheidsorganisaties waarvoor een bepaalde domeinnaam niet meer beschikbaar is, de mogelijkheid om toch met gebruikmaking van deze naam toegankelijk te zijn.

In het kader van de nota 'Wetgeving voor de elektronische snelweg', van 12 februari 1998, deel V p. 204 (Kamerstukken II 1997/98, 25 580, nr 2), zal de Staatssecretaris van Verkeer en Waterstaat in de komende maanden uitvoering geven aan het voorplan van het Kabinet om het stelsel van zelfregulering voor het toewijzen van adressen en domeinnamen te toetsen aan de in het toetsingkader gestelde eisen. Daarbij zal tevens meegenomen worden of het wenselijk en haalbaar is om domeinnamen die belangrijk kunnen zijn voor het algemeen Nederlands belang te beschermen. In de rapportage van de uitvoering van de nota zal dit onderwerp meegenomen worden.

In dit kader zal ik overigens overleg voeren met de staatssecretaris van Verkeer en Waterstaat over de mogelijkheid om tot een betere voorziening te komen tegen het gebruik van misleidende domeinnamen. ■

Kamerstukken 1999/00, Aanhangsel van de Handelingen nr 1462.

Fouten bij kadaster

Vragen van het lid Ravestein (D66) aan de staatssecretaris van Volkshuisvesting, Ruimtelijke Ordening en Milieubeheer over fouten bij het kadaster. (Ingezonden 14 juni 2000)

1. Hebt u kennisgenomen van berichten dat bezitters van onroerend goed niet kunnen vertrouwen op gegevens van het kadaster en dat jaarlijks mogelijk tienduizenden fouten worden gemaakt bij het vastleggen en controleren van kadastrale gegevens?¹
2. Kent u het rapport waarop het bericht gebaseerd is?
3. Deelt u de mening dat door de foute kadastrale gegevens de rechtszekerheid van burgers (bijvoorbeeld kopers van een huis) ernstig in het geding is?
4. Zo ja, welke maatregelen bent u van plan te treffen?

Antwoord van staatssecretaris Remkes (Volkshuisvesting, Ruimtelijke Ordening en Milieubeheer). (Ontvangen 17 juli 2000)

1. Ja, ik ben daarover door de Raad van Bestuur van het Kadaster geïnformeerd.

De Raad van Bestuur van het Kadaster houdt mij regelmatig op de hoogte van de hoofdlijnen van het kwaliteitsbeleid. Ik neem daarbij niet in detail kennis van de rapporten die het Kadaster in het kader van zijn verantwoordelijkheid en zorg voor de handhaving van een goed bedrijfsvoeringsproces opstelt. Van het genoemde rapport/interne audit heb ik derhalve geen kennis genomen.

Voor de overdracht van de eigendom van een huis is het nodig dat een notariële akte bij het Kadaster wordt ingeschreven in de openbare registers. Deze akte en deze inschrijving zijn bepalend voor de overdracht van de eigendom. Een aantal gegevens uit de akte wordt overgebracht in de kadastrale registratie (AKR/AR). De kadastrale registratie vormt de toegang tot deze openbare registers. In dit proces van overbrengen kunnen fouten ontstaan. Ik merk op dat de akte echter voor wat betreft de rechtszekerheid maatgevend is. In dit kader is het wel van belang dat vanuit de kadastrale registratie een juiste verwijzing

1. 'Veel fouten bij kadaster', Algemeen Dagblad, 9 juni jl.

plaatsvindt naar het openbare register c.q. de juiste akte. De notaris gaat voor het opmaken van de akte te rade bij partijen en doet zelfstandig onderzoek in de kadastrale registratie en het openbaar register.

Indien bij een perceel geen verwijzing staat vermeld naar het openbare register, heeft dat tot gevolg dat de notaris die het onderzoek verricht geen correct beeld krijgt van de rechtstoestand van het betreffende perceel (althans als deze notaris niet op een andere wijze van een inschrijving op de hoogte is). In die gevallen kan de rechtszekerheid in het geding komen. Er lopen thans – verspreid over een periode van 10 jaar – vier schadeclaims in gevallen waarin een verkeerde of geen verwijzing was gesteld. Nu is expliciet door het Kadaster voorgeschreven dat verwijzingen naar het openbaar register voor 100% moeten worden gecontroleerd. Uit het vorenstaande blijkt dat de rechtszekerheid van burgers nagenoeg nooit in het geding is door fouten in de kadastrale registratie.

In het kader van de verantwoordelijkheid en zorg voor de handhaving van een goed bedrijfsvoeringsproces heeft het Kadaster in de eerste helft van 1999 een audit laten uitvoeren naar de kwaliteit van de inschrijvingsvereisten en de bijwerking van de kadastrale registratie.

De audit is gedaan met ondersteuning van KPMG. Terzijde merk ik op dat in de pers ten onrechte is gesuggereerd dat sprake is van een rapport van de hand van KPMG; de berichtgeving in het Algemeen Dagblad was gebaseerd op een door het Kadaster zelf geï-

nitieerd intern-onderzoek en een daarover door het Kadaster gemaakt rapport. Voor de Raad van Bestuur staat voorop dat het Kadaster de bestanden zelf kwalitatief op orde wil hebben en daarbij niet afhankelijk wil zijn van opmerkingen van externe klanten. In dit licht moeten de inspanningen dan ook worden gezien. Naar aanleiding van het onderhavige geval heeft de Raad van Bestuur al enige tijd geleden de kwaliteitseisen ten aanzien van de kadastrale registratie aangescherpt, zijn extra controles ingevoerd en wordt daarover binnen het Kadaster extra gerapporteerd.

Het Kadaster heeft de nodige ambities op het terrein van de kwaliteitszorg. Het Kadaster heeft de kwaliteitstargets van de gegevenskwaliteit verhoogd, waaronder de actualiteit van de gegevens, 100% controle van de verwijzingen vanuit de kadastrale registratie naar de openbare registers en minder fouten in de kadastrale registratie (bij het overnemen van gegevens uit de betreffende akte) voor wat betreft rechten en rechthebbenden. De regiodirecteuren dienen in de periodieke rapportage aan de Raad van Bestuur melding te maken van de voortgang van de kwaliteitsverbetering.

Ik zal mij op de hoogte laten houden van de voortgang van de acties die de Raad van Bestuur heeft ondernomen. ■

Kamerstukken 1999/00 – Aanhangsel van de Handelingen nr 1585.

universitair nieuws

Oratie

Op vrijdag 29 september (14.30 uur, Aula, Singel 411/hoek Spui) houdt *dr C. de Ruiter* haar inaugurele rede als bijzonder hoogleraar in de Forensische Psychologie aan de Universiteit van Amsterdam, onder de titel 'Voor verbetering vatbaar'.

Promoties

De belastingplichtige in de Europese BTW

Het begrip 'de belastingplichtige' uit artikel 4 van de zesde BTW-richtlijn wordt in verschillende Europese lid-staten anders geïnterpreteerd. Dat leidt tot een verschil in behandeling van de belastingplicht. Het begrip blijkt bovendien niet aan te sluiten bij een betere belastingneutraliteit en harmonisatie van de belastinggrondslag, wat doelstellingen zijn van de Zesde BTW richtlijn. De beoordelingsvrijheid die de richtlijn biedt bij de interpretatie van het begrip belastingplichtige is strijdig met deze doelstellingen. Op basis van de taalversies van de richtlijn en van de jurisprudentie van het Hof van Justitie EG over deze en andere BTW-richtlijnen onderzoekt *Joep Swinkels* de reikwijdte van het begrip belastingplichtige in het Europees BTW-stelsel. Hij promoveerde op 25 januari

jl. aan de Universiteit van Amsterdam bij prof. mr B.J.M. Terra.

Het onderzoek is als volgt ingedeeld. Na onderzoek van de algemene aspecten van de Europese BTW en de invloed daarvan op het begrip belastingplichtige worden de doelstellingen van de Zesde BTW-richtlijn beschreven en wordt het begrippenkader afgebakend. Een onderscheid wordt gemaakt tussen communautaire, quasi-communautaire en quasi nationale begrippen. Het begrip belastingplichtige zou tot de eerste categorie moeten behoren, maar is echter een quasi-communautair begrip.

In het derde hoofdstuk worden de door het Hof van Justitie in zijn jurisprudentie met betrekking tot BTW-zaken gebruikte interpretatiemethoden en elementen van interpretatie beschreven. In de laatste hoofdstukken staat de reikwijdte van het begrip belastingplichtige centraal: het algemene gedeelte van het begrip, de ontwikkeling van het begrip ten aanzien van financiële prestaties en de belastingplicht van publiekrechtelijke lichamen. De algemene conclusie luidt dat het begrip niet geheel aansluit bij het uitgangspunt dat het een begrip moet zijn met een ruime werkingssfeer waarvan de grenzen toch duidelijk zijn aangegeven.

J.J.P. Swinkels

De belastingplichtige in de Europese BTW

Amsterdam: 345 p.

Een handelseditie verschijnt binnenkort bij Koninklijke Vermande onder ISBN 9054589159. ■

Het Benelux Merkenrecht en de Eerste Merkenrichtlijn

Wanneer lijken twee merken te veel op elkaar? In de loop der jaren heeft ieder nationaal merkenrechtstelsel op deze vraag zijn eigen antwoord geformuleerd. De Beneluxlanden kozen ervoor de merkhouder al in bescherming te nemen als er gevaar van associatie dreigde, terwijl in andere landen pas werd ingegrepen indien verwarring kon ontstaan tussen het merk en het jongere teken.

In een vroeg stadium zag men op Europees niveau in dat verschillen in beschermingsomvang geboden door nationale merkenwetten de intracommunautaire handel negatief beïnvloedden.

Hierin moest verandering komen door de Eerste Merkenrichtlijn die in 1988 in werking trad en die een opmerkelijk inbreukcriterium bevat. In het proefschrift, waarop hij op 15 juni aan de Universiteit Leiden promoveerde, analyseert Rogier Raas welke gevolgen de komst van het Europese inbreukcriterium heeft voor merkhouders, potentiële inbreukmakers, rechters en de wetgever in de Benelux. Promotor was prof. mr D.W.F. Verkade.

Over de reikwijdte van het inbreukcriterium van de richtlijn heeft lange tijd onzekerheid bestaan. Naar geharmoniseerd Europees merkenrecht kan de merk-

houder zich slechts verzetten tegen het gebruik van een overeenstemmend teken voor soortgelijke waren of diensten, indien daardoor bij het publiek verwarring kan ontstaan, inhoudend het gevaar van associatie met het merk. De Beneluxlanden meenden dat hun associatiecriterium tot Europese norm was verheven, terwijl anderen vermoedden dat dat met het verwarringscriterium het geval was.

Met de arresten Puma/Sabèl van november 1997 en Canon/Cannon van 1998 schiep het Hof van Justitie duidelijkheid en maakte het korte metten met het associatiecriterium.

Raas beschrijft in zijn boek de gevolgen van het Europees inbreukcriterium voor de Benelux. De inhoud van het criterium wordt uitvoerig geanalyseerd. Tevens wordt het merkenrecht van twee op dat terrein invloedrijke staten, het Verenigd Koninkrijk en Duitsland, onderzocht. Veel aandacht wordt besteed aan Europese en Benelux-merkenrechtelijke jurisprudentie voor en na het arrest Puma/Sabèl. Tevens wordt getracht een antwoord te vinden op de nog openstaande vragen over de beschermingsomvang van merken.

R.P. Raas

Het Benelux Merkenrecht en de Eerste Merkenrichtlijn: overeenstemming over verwarring?

Meijers-Reeks nr 20

Den Haag: Boom Juridische Uitgevers 2000, 514 p., f 95, ISBN 9054540281. ■

personalia

Raad van State

Per 1 augustus is *prof. mr E.A. Alkema*, hoogleraar staats- en bestuursrecht aan de Universiteit Leiden, benoemd tot staatsraad in buitengewone dienst. ■

WODC

Prof. dr W.L. Buitelaar is per 1 september 2000 benoemd tot directeur van het Wetenschappelijk Onderzoek- en Documentatiecentrum van het ministerie van Justitie. Hij volgt in deze functie prof. dr H.G. van de Bunt op.

Professor Buitelaar is momenteel nog als hoogleraar Bedrijfsorganisatie en arbeidsverhoudingen verbonden aan de Universiteit van Amsterdam, Faculteit der Economische Wetenschappen en Econometrie. Na zijn indiensttreding bij het WODC zal prof. Buitelaar tevens in deeltijdverband als hoogleraar aan de Universiteit van Amsterdam verbonden blijven.

Professor Van de Bunt zal zijn deeltijd-hoogleraarschap Criminologie aan de Vrije Universiteit van Amsterdam gaan combineren met een gelijksoortig hoogleraarschap aan de Erasmus Universiteit te Rotterdam. ■

agenda

De agenda is ook te raadplegen op Internet
www.njb.nl

Prof. N.J.P. Giltay Veth-prijs

Tot 15 september a.s. kunnen studenten hun scriptie – in drievoud – op het gebied van het thema ‘Sport en Recht’ nog inzenden aan de secretaris van de Jury, mr drs F.A. van Bakelen, Churchilllaan 61 A, 1078 DH Amsterdam. ■

Boeken gevraagd

voor de Anton de Kom Universiteit van Suriname

Reeds enkele jaren bestaat aan de Juridische Faculteit te Leiden een boekenproject voor de bibliotheek van de Anton de Kom Universiteit van Suriname. Dit project heeft als doel het op peil houden van de bibliotheek van die universiteit. Men probeert Surinaamse studenten te voorzien van de benodigde studiematerialen.

Er is thans dringend behoefte aan de volgende titels.

Algra, N.E. & Duivendijk, K. van, *Rechtsaanvang: hoofdstukken over recht en rechtswetenschap voor het onderwijs in de inleiding tot de rechtswetenschap*, Alphen a/d Rijn 1989.

Corstens, G.J.M., *Het Nederlands strafprocesrecht*, Deventer 1999.

Franken, H. e.a., *InLeiden tot de rechtswetenschap*, vanaf 7^e druk, Arnhem 1995.

Gokkel, H.R.W. & Wal, N. van de, *Juridisch Latijn*, 4^e druk, Alphen a/d Rijn 1986.

Groot, J. de, *Schrijven en gelezen worden*, Groningen 1978.

Hugenholtz, W./Heemskerk, W.H., *Hoofdlijnen van het Nederlands burgerlijk procesrecht*, Den Haag 1991.

Jörg, N./Kelk, C., *Strafrecht met mate*, 9^e of 10^e druk, Deventer 1996 of 1998.

Pitlo, A./Gerver, P. & Hidma, T.R., *Het systeem van het Nederlandse privaatrecht*, Arnhem 1988.

Rüter, C.F./Verpalen, M.J.M., *Arresten strafrecht en strafprocesrecht*, Zwolle 1996 of 1997.

Zeben, C.J. van/Sterk, T.A.W., *Arresten burgerlijk recht met annotaties*, Zwolle 1991 of andere druk.

Voor informatie kan men terecht bij: Mw drs Don Venne; e-mail <RSSA1@law.leidenuniv.nl>; Secretariaat Encyclopedie/Rechtssociologie (tel. 31-71-5277548); drs. Kenneth Tjoen-Tak-Sen, Postbus 9520, 2300 RA Leiden.

Donaties zijn welkom op de ABN-AMRO rekening 536051038 van de Faculteit der Rechtsgeleerdheid te Leiden onder vermelding van ‘Anton de Kom Boekenproject nr. 1804010303’.

Het internationaal rechtsvergelijkend congres 2002

Oproep voor rapporteurs

Van 14 tot 20 juli 2002 wordt in Brisbane (Australië) het 16e Congres International de Droit Comparé gehouden. Tijdens dit congres worden nationale rapporten besproken over diverse juridische onderwerpen. Coördinatie van de Nederlandse rapporten vindt plaats door de Nederlandse Vereniging voor Rechtsvergelijking. De Vereniging zoekt thans rapporteurs. Indien u belangstelling heeft voor het schrijven van een rapport, wordt u verzocht zo spoedig mogelijk contact op te nemen met een van de volgende bestuursleden: prof. E.H. Hondius

(e.hondius@law.uu.nl) of prof. K. Boele-Woelki (k.boele@law.uu.nl), beiden werkzaam op het Molen-graaff Instituut voor Privaatrecht, Nobelstraat 2A, 3512 EN Utrecht, tel. (030) 2537153.

Jonge onderzoekers worden uitdrukkelijk uitgenodigd om zich (al dan niet met een senior-onderzoeker) aan te melden als rapporteur. AIO's en OIO's die tevens (co-)auteur van een nationaal rapport zijn en willen deelnemen aan het congres in Australië, kunnen bij de Vereniging een verzoek indienen voor een financiële bijdrage in de (reis)kosten.

Het gaat om de volgende onderwerpen:

I.A. LEGAL HISTORY AND ETHNOLOGY

The Status of Indigenous Peoples

I.B. GENERAL LEGAL THEORY AND LEGAL PHILOSOPHY

The Structure of Legal Systems

Legitimacy of Judge

I.C. COMPARATIVE LAW AND UNIFICATION OF THE LAW

Teaching of Comparative Law and Comparative Law Teaching

II.A. CIVIL LAW

What Family for the 21st Century?

Liability for Defective Products and Services: Emergence of a Worldwide Standard?

Present and Future of Real and Personal Security

II.B. PRIVATE INTERNATIONAL LAW

Sports in the International Context

II.C. CIVIL PROCEDURE

Conciliation and Mediation in Domestic and International Law

II.D. AGRARIAN LAW

Science and Agriculture

III.A. COMMERCIAL LAW

Mandatory and Non Mandatory Rules in Corporate Law

Limits and Control of Competition with a View to International Harmonization

Rights of Minority Shareholders

III.B. INTELLECTUAL PROPERTY

Copyright Issues and Information Highways

Domain Names on the Internet

III.C. LABOUR LAW

Collective Agreements and Individual Contracts Employment in Labour Law

III.D. AIR AND MARITIME LAW

Substantial Ownership and Control of International Airlines

IV.A. PUBLIC INTERNATIONAL LAW

International Criminal Court

Constitution, International Treaties and Contracts

IV.B. CONSTITUTIONAL LAW

Political and Criminal Responsibility of Heads of States, Heads of Government and Ministers

Protection of Fundamental Rights in the Digital Era

Standing to Raise Constitutional Issues

IV.C. HUMAN RIGHTS

The Constitutional Treatment of Hate Speech

Applicability of Human Rights Standards to Private Corporations

Rights of Embryo and Foetus in Private Law

IV.D. ADMINISTRATIVE LAW

Insolvency of Public Entities other than the State

Application of Administrative Law with regard to Pri-

vatizations

Encroachment of Criminal Law in Administrative Law

IV.E TAX LAW

Budgetary Federalism: Balance of Interests and Contradictions

V.A DROIT PENAL / PENAL LAW

Fighting International and National Corruption by Means of Criminal Law

Group Criminality

V.B PROCEDURE PENALE / PENAL PROCEDURE

VI INFORMATIQUE / COMPUTERS

Regulating the Electronic Commerce

Schouwprijs

De Stichting Schilthuisfonds en de Vereniging voor Waterstaatsbestuur en Waterstaatsrecht kennen één keer in de twee jaar de 'Schouwprijs' toe voor een publicatie op het terrein van het waterstaatsrecht en waterstaatsbeheer. In het voorjaar van het jaar 2001 zal dat voor de derde maal tijdens de jaarvergadering van de Vereniging gebeuren.

Het waterstaatsrecht beslaat het geheel van regelgeving, rechtspraak en overheidsbeleid, inzake de organisatie en het functioneren van de waterstaatszorg (de overheidszorg voor de kering van water, de waterhuishouding en de land- en vaarwegen). Het waterstaatsbeheer – in de ruimste zin des woords – is de totale zorg voor waterstaatsobjecten. Deze omvat zowel het juridisch beheer (de uitoefening van bevoegdheden) als het feitelijk beheer (het aanleggen en onderhouden van objecten).

Toekenning van de Schouwprijs vindt op basis van een jury-advies plaats voor scripties of werkstukken geschreven in het kader van een studie aan een universiteit of een erkende hbo-onderwijsinstelling. De prijs bestaat uit f 2000. Daarnaast wordt de winnende student in de gelegenheid gesteld zijn scriptie of werkstuk te bewerken tot een artikel dat wordt geplaatst in het blad 'Het Waterschap', dat wordt uitgegeven door de Unie van Waterschappen.

Naast de eis dat de publicaties het waterstaatsrecht of waterstaatsbeheer moeten betreffen geldt dat: de publicaties in de Nederlandse taal moeten zijn geschreven; de publicaties niet eerder met een prijs mogen zijn beloofd; de schrijver(s) van de publicatie deze binnen een periode van drie jaar voorafgaande aan de uitreiking van de prijs moet(en) hebben geschreven in het kader van een studie aan een universiteit, bestuursacademie of hoge school; scripties of werkstukken moeten zijn voorzien van een samenvatting; compilaties, verslagen en beschrijvingen of verkorte weergaven van andere publicaties zijn uitgesloten van deelname.

Bij deze roepen de Stichting Schilthuisfonds en de Vereniging voor Waterstaatsbestuur en Waterstaatsrecht u op om publicaties die naar uw mening voor mededinging in aanmerking komen in te zenden.

Inzending dient te geschieden vóór 1 februari 2001 aan de secretaris van de jury, de heer mr I. Poortvliet, Postbus 80200, 2508 GE Den Haag, tel.: (070) 3519798, die ook gaarne bereid is verdere informatie over deelname te verschaffen.

Transportrecht

Het Institut du Droit International des Transports organiseert voor dit najaar twee tweedaagse bijspijkerseminars. Op 14 en 15 september komen onderwerpen aan de orde betrekking hebbend op het zeetransport en op 9 en 10 november vier verschillende onderwerpen, nl. verhaal van vervoerskosten, aansprakelijkheid, de huur van voertuigen en de gerechtelijke expertise.

Tijd: elke dag 9.00-12.00 en 14.00-17.00 uur.

Plaats: IDIT, Rouen.

Inlichtingen en aanmelding: IDIT, 11 Rue de la Champmeslé, 76000 Rouen, tel.: 02-35713350, fax 02-35885164. Kosten FF 1794. Inschrijving per halve dag is ook mogelijk.

IBA 2000 Conferentie

De tweejaarlijkse International Bar Association Conference vindt ditmaal te Amsterdam plaats van 17-22 september. Ongeveer 3000 advocaten kunnen netwerken en deelnemen aan ca. 120 workshops met een grote variëteit aan onderwerpen.

Inlichtingen: Op www.ibanet.org zijn de details van het programma te vinden evenals een mogelijkheid voor on-line registratie. Voorts kan het programma worden opgevraagd bij de IBA, Londen, tel. 0044 20 76291206, e-mail confs@int-bar.org. Kosten £ 590.

Planschade en nadeelcompensatie

Op woensdag 27 september houdt de Vereniging van Vastgoed-Juristen (VVJ) haar derde kwartaalvergadering. Bij die gelegenheid zullen mr I.P.A. van Heijst (advocaat-partner bij CMS Derks Star Busmann Hanotiau, rechtbankdeskundige in onteigeningszaken en tevens voorzitter van diverse planschade- en nadeelcompensatiecommissies) alsmede mr A.W. van Engen (zelfstandig rentmeester en juridisch adviseur, betrokken bij diverse schaderegelingen) lezingen houden over het onderwerp 'Actualiteiten planschade en nadeelcompensatie'.

Aanvang: 15.30 uur.

Plaats: AKD Prinsen Van Wijmen, Pythagoraslaan 100 te Utrecht.

Aanmelding: Schriftelijk vóór 22 september 2000 bij het secretariaat: Vereniging van Vastgoed-Juristen, t.a.v. mr R.J. Lucassen, Postbus 85250, 3508 AG Utrecht, telefax: (030) 2121162. Leden VVJ gratis, overigen f 25.

Kamer van Koophandel Rotterdam

Praktijkseminars over 'Aansprakelijkheid overheid tegenover bedrijfsleven' (2 oktober), 'De fiscale eenheid onder het mes' (3 oktober), 'Terugkeer uit de BV na de belastingherziening 2001?' (16 oktober), 'Het documentaire krediet (L/C) bij export' (17 oktober).

Nadere inlichtingen en aanvraag inschrijfformulieren: Kamer van Koophandel, Rotterdam, Afd. Praktijkseminars, tel. (010) 4057779.

Eigendom in het milieurecht

Voor donderdag 5 oktober organiseert het Centrum voor Omgevingsrecht en Beleid/NILOS van de Universiteit Utrecht de studiemiddag 'Eigendom in het milieurecht'. De volgende onderwerpen komen aan de orde: eigendom en verhandelbare emissierechten, de reikwijdte van het eigendomsrecht en de aantasting van eigendom, een en ander met betrekking tot het milieurecht. Inleidingen worden verzorgd door mr F.J. van Ommeren, prof. mr A.W. Heringa en mr J.E. Hoitink. Aansluitend is gelegenheid tot discussie. De deelnemers ontvangen voorafgaand aan de studiemiddag een documentatiemap. De inleidingen alsmede het verslag van de discussie zullen in boekvorm worden uitgebracht en aan alle deelnemers worden toegezonden.

Tijd: 13.30 uur (vanaf 13.00 uur ontvangst met koffie en thee)-17.00 uur, aansluitend borrel.

Plaats: Achter Sint Pieter 200, Utrecht.

Inlichtingen: mw M. Walraven, tel. (030) 2538050; e-mail m.walraven@law.uu.nl. Kosten: f 75.

Pallas Consortium over 13e EG-richtlijn

Op 6 oktober organiseert het Pallas Consortium een congres over de 13e EG-richtlijn onder de titel 'A le-

vel playing field for take-over bids in Europe'.

Het Pallas Consortium is een samenwerkingsverband van acht Europese universiteiten (Barcelona, Bologna, Essex, Konstanz, LUISS Rome, Lyon 3, Münster en Nijmegen). Door dit Consortium wordt jaarlijks een aantal activiteiten ontwikkeld.

Onderwerpen en sprekers zijn:

'A General Introduction to the 13th Directive and the Mandatory Bid Requirement', mr B. Pettet (University College London, United Kingdom); 'Why does Company Law in the U.S. not require the Mandatory Bid?', mr D.A. Katz (Wachtell, Lipton, Rosen & Katz, New York); 'Peculiarities of Dutch Company Law and the 13th Directive', prof. L. Timmerman (University of Groningen, The Netherlands); 'Specific Issues under French Law concerning the Implementation of the 13th Directive', prof. J.J. Daigre (University of Paris I, France); 'German Views on the 13th Directive', Prof.dr. P.O. Mulbert (University of Mainz); 'The Gucci case', mr P.N. Wakkie (advocaat te Rotterdam).

Na de lezingen is er een paneldiscussie over de vraag of de uitkomst in de Gucci-zaak hetzelfde zou zijn geweest onder Engels, Frans, Duits of Delaware-recht. De voertaal is Engels.

Tijd: 9.30-18.00 uur.

Plaats: Katholieke Universiteit Nijmegen.

Inlichtingen: Centre for Postgraduate Legal Education (CPO) Faculty of Law PB 10520, 6500 MB Nijmegen, tel. (+31)(24) 3613090, fax (+31)(24) 3615838, e-mail: pallas@cpo.kun.nl Website: www.pallas.llm.nl.

Bregstein Congress

Onder de titel 'Unjust Enrichment and the Law of Contract within the Context of European Private Law' vindt ter gelegenheid van de honderdste verjaardag van Marcel Henri Bregstein (1900-1957) een internationaal congres plaats. Het centrale thema is het snel uitdijende terrein van de ongerechtvaardigde verrijking, tevens het belangrijkste onderwerp van Bregsteins bijdragen aan de internationale wetenschapsbeoefening. De driedaagse conferentie begint op 18 oktober met een algemeen overzicht van de Europese ontwikkelingen. Nieuwe onderzoeksresultaten worden op 19 en 20 oktober gepresenteerd. De volgende personen zijn uitgenodigd om – plenaire – inleidingen te verzorgen: prof. A.S. Hartkamp, advocaat-generaal bij de Hoge Raad der Nederlanden en hoogleraar privaatrecht aan de Universiteit van Amsterdam; prof. D. Ibbetson, Regius Professor of Civil Law, University of Cambridge; M.W. Scheltema, advocaat te Den Haag; prof. M. Schermaier, Institut für Römisches Recht, Westfälische Wilhelms-Universität, Münster; prof. H.C.F. Schoordijk, emeritus Bregstein-hoogleraar aan de Universiteit van Amsterdam en emeritus hoogleraar burgerlijk recht aan de Katholieke Universiteit Brabant; prof. E.J.H. Schrage, hoogleraar burgerlijk recht en directeur van het Paul Scholten Instituut, Universiteit van Amsterdam; prof. W. Snijders, commissaris voor het Nieuw Burgerlijk Wetboek, en huidig Bregstein-hoogleraar aan de Universiteit van Amsterdam; prof. F.Ph.R. Sutorius, hoogleraar straf(proces)recht, Universiteit van Amsterdam; prof. D. Visser, hoogleraar civiel recht Universiteit van Kaapstad en prof. I.C. van der Vlies, hoogleraar bestuursrecht, Universiteit van Amsterdam.

Plaats: Amsterdam, KNAW-gebouw.

Inlichtingen en aanmelding: drs Suzanne Binnekade, Eggen Instituut, Universiteit van Amsterdam, Postbus 1030, 1000 BA Amsterdam. Tel. (020) 5253407, fax (020) 5253307, e-mail pao@mail.jur.nva.nl. Kosten f 600, studenten f 110. 12 NOvA, 7 KNB-punten.

De Nederlands-Duitse Juristenconferentie

De Nederlands-Duitse juristenconferentie, een jaarlijks terugkerend evenement, is bestemd voor alle juristen in Nederland en in Duitsland, die belangstelling hebben voor het rechtstelsel in het buurland. Zij wordt dit jaar in Zeist gehouden en wel van 6-8 oktober. Als sprekers werden uitgenodigd Prof. dr Hans-Jürgen Hellwig, Rechtsanwalt te Frankfurt a.M., die zal spreken over: 'EU – Harmonisierung – Globalisierung – Kommerzialisierung: Anwaltschaft quo vadis' en prof. mr E.A.A. Luijten, die het nieuwe Nederlandse erfrecht zal uiteenzetten. De conferentie begint vrijdagavond met een informele kennismakingsbijeenkomst en eindigt zondagmiddag. Zij biedt een uitstekende gelegenheid om met de deelnemers uit het eigen en het andere land in contact te komen. Voor de partners van de deelnemers is er een afzonderlijk programma. Op de zaterdagmiddag wordt de mogelijkheid voor excursies naar diverse punten in de omgeving van Zeist geboden.

De Nederlands-Duitse juristenconferentie werd enkele jaren na de oorlog voor het eerst gehouden op initiatief van enige Nederlandse en Duitse juristen; zij had oorspronkelijk ten doel om de breuk tussen Nederland en Duitsland op juridisch gebied, ontstaan door de tweede wereldoorlog en de bezetting van Nederland door Duitsland te herstellen. In de huidige tijd dient de conferentie met name de uitwisseling van ervaringen over de rechtsontwikkeling in het buurland. Zij pleegt tegenwoordig door ruim 100 Nederlandse en Duitse juristen met hun echtgenoten te worden bijgewoond. De lezingen en de daarop aansluitende discussie zijn in het Duits.

Voor advocaten zijn met de bijwoning van de conferentie vijf opleidingspunten te behalen.

Informatie is te verkrijgen bij:

Prof. mr. G.R. de Groot, 6225 AD Maastricht, Ambijerstraat Zuid 79.

Regionale indicatieorganen

Op 12 oktober 2000 organiseert het Julius Centrum voor Huisartsengeneeskunde en Patiëntgebonden Onderzoek een studiemiddag 'De Feiten en de Meningen over de Regionale Indicatieorganen: een tussenstand'. Het Julius Centrum maakt deel uit van het Universitair Medisch Centrum Utrecht.

In 1997 nam de regering het Zorg Indicatie Besluit. Dat was het startsein om Regionale Indicatie Organen op te richten. In het regeringsbesluit was een evaluatie voorzien. Op de studiemiddag op 12 oktober wordt de tussenstand van die evaluatie gepresenteerd aan het Ministerie van VWS en aan de deelnemers.

Tijd: 13.00-17.00 uur.

Plaats: Van Lier en Egginkzaal van het Bestuursgebouw Universiteit Utrecht, Heidelberglaan 8, De Uithof, Utrecht.

Informatie: M. Hageman-Raatgever, tel. (030) 2509359, e-mail G.M.C.Hageman@jc.azu.nl.

Najaarsvergadering Vereniging voor Gezondheidsrecht

De najaarsvergadering van de Vereniging voor Gezondheidsrecht (VGR) zal worden gehouden op vrijdag 27 oktober. De vergadering bestaat dit keer uit twee delen. Het eerste deel begint om 12.00 uur en zal gewijd zijn aan de bespreking van het rapport 'WGBO en bedrijfsarts', een advies uitgebracht aan de besturen van de VGR en de Nederlandse Vereniging voor Arbeids- en Bedrijfsgeneeskunde (NVAB). Genoemd rapport is opgesteld door een werkgroep, onder voorzitterschap van de heer mr dr A.C. Hendriks, bestaande uit leden van beide verenigingen. Diegenen die dit eerste deel willen bijwonen wordt

een (gratis) lunchmogelijkheid geboden; met het oog daarop dienen zij zich *uiterlijk* 23 oktober a.s. aan te melden via één van de onderstaande mogelijkheden. De leden van de VGR ontvangen met de uitnodiging voor deze najaarsvergadering tevens gratis het rapport 'WGBO en bedrijfsarts'; niet-leden kunnen dit bestellen.

Het tweede deel van de najaarsvergadering start om 14.00 uur en zal als onderwerp hebben: 'De rol van het Staatstoezicht bij de publiekrechtelijke handhaving van de kwaliteitswetgeving'. Het thema zal worden ingeleid door de heer prof. mr J. Legemaate, terwijl de heer mr F.J.A. Beumer zal corefereren. Sluiting is voorzien rond 16.00 uur.

Plaats: KNMG, Lomanlaan 103 te Utrecht. De toegang is gratis en aanmelding uitsluitend voor het tweede gedeelte is niet nodig.

Nadere informatie en aanmelding: (uitsluitend voor het bijwonen van het eerste gedeelte) kunnen verlopen via het secretariaat van de VGR, mw R. van Baal, postbus 20051, 3502 LB Utrecht, tel. (030) 2823322/382; fax (030) 2823326 en e-mail: r.van.baal@fed.knmg.nl. ■

Grotius Lustrumcongres

Op 1 november organiseert de Stichting Grotius Academie ter gelegenheid van het tweede lustrum een feestelijk congres met als titel: 'Aansprakelijkheid: gronden en grenzen'.

Sprekers zijn: prof. dr R.J. van den Bergh, mr R.A.A. Duk, prof. mr J.M. van Dunné, prof. mr J.H. Nieuwenhuis, prof. mr P. van Schilfgaarde en prof. dr A.C. Zijderfeld. Het congres wordt voorgezeten door prof. mr S.C.J.J. Kortmann.

Tijd: 10.15 uur (Oud)deelnemers en (oud)docenten en andere belangstellenden zijn van harte welkom. Het congres wordt afgesloten met borrel en buffet.

Plaats: Raad van State te 's-Gravenhage.

Inlichtingen/brochures: Stichting Grotius Academie, t.a.v. mw Miranda van der Ven, Postbus 10520, 6500 MB Nijmegen, tel. (024) 3612492, fax (024) 3615949. ■

Mensenrechten in perspectief

Op 3 en 4 november vindt een conferentie plaats 'Mensenrechten in perspectief. Filosofische, juridische en praktische invalshoeken', georganiseerd door de Internationale School voor Wijsbegeerte in samenwerking met het Nederlands Juristencomité voor de Mensenrechten. Aandacht wordt besteed aan dilemma's die op zichzelf theoretische zijn maar waarmee de praktijk van de mensenrechtenbescherming mee te maken heeft.

De conferentie bestaat uit een inleiding op het thema door dr Machteld Inge van Dooren (jurist, in het bijzonder werkzaam op het gebied van de rechten van de mens), een afsluitende forumdiscussie en acht werkgroepen waarin zowel ruimte is voor inleiding als voor discussie. De werkgroeponderwerpen zijn de volgende:

Universaliteit en deelgenootschap door dr B.C. Labuschagne (universitair docent rechtsfilosofie aan de Universiteit Leiden); Beoordelen wie 'echte vluchtelingen' zijn door prof. mr drs B.P. Vermeulen (hoogleraar staats- en bestuursrecht (incl. vreemdelingenrecht) aan de Vrije Universiteit Amsterdam, tevens verbonden aan het Centrum voor Migratierecht van de Katholieke Universiteit Nijmegen en adviseur van Vluchtelingen Werk Nederland); Nieuwe discriminatiegronden door mr L. Mulder (lid van de Commissie Gelijke Behandeling en universitair docent staatsrecht aan de Universiteit van Amsterdam); Relatie mensenrechtennormen-ethiek door prof. dr E.H.L. Brugmans (hoogleraar wijsbegeerte in relatie tot de katholieke levensbeschouwing aan de Universiteit

Leiden, docent rechtsfilosofie aan de Katholieke Universiteit Nijmegen; publiceert op het gebied van rechtsfilosofie en ethiek); Universaliteit tegenover cultuur relativisme door prof. dr C.W. Maris (hoogleraar rechtsfilosofie aan de Universiteit van Amsterdam); Nieuwe discriminatiegronden: voorbeeld handicap door dhr. J. Troost (voorzitter van de Gehandicaptenraad); Strafrechtelijke aanpak van mensenrechtenschenders? door mr G. Sluiter (universitair docent internationaal recht aan de Universiteit Utrecht); Rol van de overheid en rol van de rechter ten aanzien van de realisatie van de rechten van de mens door mr dr A.M. Gerritsen (universitair docent rechtsfilosofie aan de Universiteit Leiden).

Tijd: vrijdag 3-11 10.00 uur – zaterdag 4-11 12.30 uur.

Plaats: Internationale School voor Wijsbegeerte, Dodeweg 8, Leusden.

Aanmelding en inlichtingen: ISvW, Dodeweg 8, 3832 RD Leusden, tel. (033) 4227200, fax (033) 4650541, e-mail isvw@wxs.nl. Kosten conferentie f 245, volledig pension f 139,75, zonder logies/ontbijt f 80,25. ■

Monarchie en Republiek

Voor vrijdag 24 november organiseert de Leerstoelgroep Staatsrecht van de Universiteit van Amsterdam i.s.m. het A.D. Belinfante instituut de conferentie 'Monarchie en Republiek'. De conferentie is in het bijzonder gewijd aan de vraag welke alternatieven er bestaan voor de huidige positie van de Koning in het Nederlandse staatsbestel.

Preadviseurs zijn prof. mr P.P.T. Bovend'Eert, prof. mr J.M. de Meij, dr Carla M. Zoethout, dr J.H. Reestman, dr G.J. Leenknecht en prof. dr W.H. Roobol. Zij belichten achtereenvolgens de knelpunten in het huidige stelsel, het Zweedse monarchale model, het presidentiële stelsel, het parlementaire stelsel met een president, de mogelijke procedure van overgang naar een ander stelsel, en de historische ontwikkeling van monarchie en republiek in Europa. De zes preadviezen zullen voorafgaand aan de conferentie verschijnen in de bundel 'Monarchie en Republiek'. Deelnemers aan de conferentie krijgen deze bundel tevoren toegestuurd.

Op de conferentie zullen prof. dr H. van den Bergh, prof. dr J.Th.J. van den Berg, prof. dr N.C.F. van Sas, prof. dr S.W. Couwenberg, prof. dr Godelieve Craenen en drs Reinildis E. van Ditzhuyzen bij de respectieve deelonderwerpen als interveniënt optreden. Daarna is het woord aan de zaal. Dagvoorzitter is prof. mr L. Prakke.

Aanvang: 13.00 uur.

Plaats: Faculteit der Rechtsgeleerdheid, Oudemanshuispoort 4-6, zaal D 009.

Inlichtingen: mw C.M. van Stralen, secretariaat Leerstoelgroep Staatsrecht (donderdag gesloten), Postbus 1030, 1000 BA Amsterdam, tel. (020) 5253966, fax (020) 5253313, e-mail: stralen@jur.uva.nl. ■

Fiscaal PAO Tilburg

'Ondernemerspakket 2001 (herziening inkomstenbelasting 2001)'

Maandag 27 november, 15.15-21.15 uur, f 500.

'Actualiteiten estate planning'

Maandag 11 december, 15.15 tot 21.15 uur, f 500.

Inlichtingen en/of een inschrijfformulier: M. Peer-Van Gerwen, Postbus 90153, 5000 LE Tilburg, tel. (013) 4662412, fax (013) 4663073, e-mail: M.L.A.Peer@kub.nl of Frw.Fit.Secretariaat@kub.nl. ■

Staatsrechtconferentie 2000

Op vrijdag 8 december organiseert de vakgroep Staats- en Bestuursrecht van de Katholieke Universiteit Brabant, in samenwerking met de vakgroep Europees en

Internationaal Publiekrecht van de Katholieke Universiteit Brabant en het Instituut voor Europees Recht van de Katholieke Universiteit Leuven, in Tilburg de Staatsrechtconferentie 2000. Het thema luidt: Bijdragen aan een Europese grondwet. Dit onderwerp moet het staatsrecht aan het begin van een nieuw millennium in een Europese context te plaatsen. Bijdragen aan een Europese grondwet kan op verschillende manieren. Bijvoorbeeld door de verhouding van de Nederlandse constitutie tot de constitutie van de Europese Unie te belichten en door na te denken over de vorm en inhoud van een grondwet voor de Europese Unie. De vorm: de wijze van totstandkoming en de indeling van een Europese grondwet. De inhoud: de federale en intergouvernementele organisatievorm, het regeringsstelsel (de verhouding tussen legislatieve en executieve organen) en het rechtstelsel (rechtspraak en grondrechten). Voor vorm en inhoud kan veel geleerd worden van modellen die in de rechtsvergelijking zijn ontwikkeld.

Onderwerpen en sprekers zijn: Vervlochten constitutie: Nederland in de Europese rechtsorde, Ernst Hirsch Ballin; De beste staatsvorm voor de Europese Unie, Bruno de Witte; Bijdragen aan een Europees regeringsstelsel, Tom Eijssbouts; Een 'Bill of Rights' voor de Unie, Koen Lenaerts; Organisatie van de rechtspraak in Europa, Paul Kapteyn; Het voor en tegen van een Europese Grondwet, Debat tussen Frans Andriessen en Walter van Gerven.

Informatie: Augie Roest tel. (013) 4662302 of de website van de vakgroep Staats- en Bestuursrecht (<http://staatsbestuursrecht.kub.nl>).

OSR Juridische opleidingen

Procederen in civiel kort geding (22 september, 9.45-17.15 uur, f 675); Basiscursus Awb (26 en 27 september, 9.45-17.15 uur, f 1165); Wet Aanpassing arbeidsduur (26 september, 13.30-17.15 uur, f 450); Basiscursus ambtenarenrecht (4 oktober, 9.45-17.15 uur, f 640); Capita Selecta ambtenarenrecht (11 en 12 oktober, 9.45-17.15 uur, f 1165); De arbeidsongeschikte werknemer (5 oktober, 9.45-17.15 uur, f 695); De bezwaarschriftprocedure (5 oktober, 9.45-17.15 uur, f 640); Onrechtmatige daad (6 oktober, 9.45-17.15 uur, f 640); Procederen in civiel appèl (13 oktober, 9.45-17.15 uur, f 675); De rechtspraak van internet (13 oktober, 9.15-16.45 uur, f 695); Het concurrentiebeding (16 oktober, 9.45-17.45 uur, f 895); Actualiteiten vaststelling en herziening van arbeidsongeschiktheid (18 oktober, 9.45-17.15 uur, f 640); Actualiteiten ruimtelijk bestuursrecht (20 oktober, 13.45-18.15 uur, f 425); Capita selecta verbintenissenrecht (20 oktober, 9.45-17.15 uur, f 675); De fiscale aspecten van de dienstbetrekking 2001 (23 oktober, 9.45-17.15 uur, f 695); Flex in de praktijk (23 oktober, 13.15-17.45 uur, f 435); CAO en medezeggenschapsrecht (27 oktober, 9.45-17.15 uur, f 640).

Plaats: Nieuwegein 60, Utrecht.

Inlichtingen: www.osr.nl, tel. (030) 2315314.

1-3 september	Juristen Motor Gezelschap Buitenland-rit (Zie NJB 2000/9/p. 494)
3-8 september	International Association of Prosecutors (Zie NJB 2000/15/p. 836)
4-5 september	The Challenge of the EU-Charter (Zie NJB 2000/27/p. 1369)
6 september	Leidsch Juridisch Genootschap (Zie NJB 2000/28/p. 1425)
7 september	Lezing prof. Joas (Zie NJB 2000/24/p. 1230)
8 september	Het nationale dopingdebat (Zie NJB 2000/28/p. 1425)
12 september	Deeltijdarbeid en tijdelijke arbeidsovereenkomsten (Zie NJB 2000/28/p. 1426)
14 september	Vereniging voor Belastingwetenschap (Zie NJB 2000/24/p. 1230)
15 september	Nieuw burgerlijk procesrecht (Zie NJB 2000/26/p. 1317)
15 september	Reorganisatie rechterlijke macht (Zie NJB 2000/28/p. 1426)
17-22 september	IBA Conferentie (Zie NJB 2000/29/p. 1475)
20-23 september	Asser Instituut Colloquium Europees Recht (Zie NJB 2000/9/p. 495)
21 september	Criminaliteit en rechtshandhaving (Zie NJB 2000/23/p. 1176)
21 september	Jeugddelinquentie (Zie NJB 2000/25/p. 1266)
22 september	Het nieuwe mestbeleid (Zie NJB 2000/27/p. 1370)
27 september	Planschade en nadeelcompensatie (Zie NJB 2000/29/p. 1475)
29 september	Vereniging Handelsrecht (Zie NJB 2000/28/p. 1426)
5 oktober	Overheidsaansprakelijkheid (Zie NJB 2000/24/p. 1230)
5 oktober	Eigendom in het milieurecht (Zie NJB 2000/29/p. 1475)
6 oktober	Dertiende EG-richtlijn (Zie NJB 2000/29/p. 1475)
6-8 oktober	De Nederlands-Duitse juristenconferentie (Zie NJB 2000/29/p. 1476)
12 oktober	Regionale indicatieorganen (Zie NJB 2000/29/p. 1476)
13-14 oktober	De beursvennootschap (Zie NJB 2000/26/p. 1318)
18-20 oktober	Bregstein-congres (Zie NJB 2000/29/p. 1476)
22 oktober	Juristen Motor Gezelschap Rotterdam-rit (Zie NJB 2000/9/p. 494)
27 oktober	Vereniging voor Gezondheidsrecht (Zie NJB 2000/29/p. 1476)
1 november	Grotius Lustrumcongres (Zie NJB 2000/29/p. 1477)
3-4 november	Mensenrechten in perspectief (Zie NJB 2000/29/p. 1477)
16 november	Handhaving 2000 (Zie NJB 2000/25/p. 1266)
22 november	Algehele gemeenschap van goederen: afschaffen? (Zie NJB 2000/25/p. 1266)
23 november	Privaat- en strafrechtelijke groepsaansprakelijkheid (Zie NJB 2000/23/p. 1176)
23 november	Strafvordering 2001 (Zie NJB 2000/26/p. 1318)
24 november	Monarchie en republiek (Zie NJB 2000/29/p. 1477)
26 november	Juristen Motor Gezelschap Koude voeten-rit (Zie NJB 2000/9/p. 494)
8 december	Staatsrechtconferentie 2000 (Zie NJB 2000/29/p. 1477)

Een uitgebreide versie van deze agenda is te raadplegen op de NJB-Internet site: <http://www.njb.nl>